

ВІЙСЬКОВИЙ ІНСТИТУТ
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

XVII Міжнародної науково-практичної конференції

**"Військова освіта і наука:
сьогодення та майбутнє"**

26 листопада 2021 року

ТОМ 3

**(Актуальні проблеми військового права та права
національної безпеки; Актуальні проблеми
геопросторової підтримки військ; Наукові проблеми
воєнної політології та морально-психологічного
впливу)**

Київ – 2021

УДК 355(477)37
ББК 32.26.8-68.49

Т30 Збірник тез доповідей XVII Міжнародної науково-практичної конференції "Військова освіта і наука: сьогодення та майбутнє" 26 листопада 2021. – Том 3.– Київ : ВІКНУ, 2021. – 146 с.

Рекомендовано до друку Вченою радою Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол від 25.11.2021 № 7).

Редакційна колегія:

Толок І.В., ген.-майор, к.пед.н., доц., **Попков Б.О.**, п-к, к.військ.н., с.н.с., **Прохоров О.А.**, п-к, к.пед.н., доц., **Пампуха І.В.**, п-к, к.т.н., доц., **Гончарук Л.М.**, п-к, к.філол.н., **Сафін О.Д.**, д.психол.н., проф., **Жарков Я.М.**, к.і.н., доц., **Позняков О.П.**, п-к, к.філол.н., доц., **Мась Н.М.**, п-к, к.психол.н., **Сизов А.І.**, п-к, к.е.н., **Коропатнік І.М.**, п-к, д.ю.н., доц., **Савков П.А.**, п-к, к.т.н., доц., **Рижиков В.С.**, прац. ЗСУ, д.пед.н., проф., **Лєнков С.В.**, прац. ЗСУ, д.т.н., проф.

У збірнику тез доповідей друкуються матеріали виступів наукових і науково-педагогічних працівників, курсантів (студентів) Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка та інших вищих військових та закладів вищої освіти України.

У публікаціях розглядаються: технічні проблеми озброєння і військової техніки та технології подвійного призначення; актуальні проблеми лінгвістичного забезпечення Збройних Сил України; актуальні питання гуманітарного та соціального розвитку Збройних Сил України; інформаційно-психологічна боротьба у воєнній сфері; сучасні інформаційно-комунікаційні технології сектору безпеки і оборони України; фінанси; актуальні проблеми військового права; актуальні проблеми геопросторової підтримки військ; наукові проблеми військової політології та морально-психологічного впливу; основні засади, принципів та технологій забезпечення кібербезпеки у воєнній сфері

© Військовий інститут Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка

Зміст

СЕКЦІЯ 7 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІЙСЬКОВОГО ПРАВА ТА ПРАВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	10
Алексеева Є.А., Волкович О.Ю. Правові та організаційні засади створення української контрактної армії за стандартами НАТО	10
Асатрян Т.Л. Захист майнових прав в умовах збройного конфлікту як різновид правовідносин щодо захисту.....	11
Безсмолий Є.Б. Нормативно-правове регулювання підготовки магістрів в Україні	13
Безчасна Д.Т. Участь підрозділів цивільно-військового співробітництва під час реалізації стратегічних комунікацій в ЗС України.....	14
Бериславська О.М. Система цивільно-військового співробітництва: взаємозв'язок елементів.....	15
Бірець Н.М. Особливості вилучення та відчуження майна у зв'язку з воєнною необхідністю в умовах збройного конфлікту	17
Боброва Ю.Ю. Гендерні бар'єри доступу до військової освіти	18
Бойчук В.О. Основні завдання ЦВС: поняття, класифікація та методи здійснення	19
Волкович О.Ю. Теоретичні засади діяльності України та НАТО: фінансово-правові аспекти взаємодії	20
Воловик В.О. Удосконалення правового регулювання компетенції суб'єктів підготовки до військової служби в Україні	21
Головко В.Я. Відповідальність держав та фізичних осіб за порушення принципів і норм МПП та МППЛ.....	22
Горкуша В.П. Розвиток міжнародного права після Другої світової війни	23
Гущин О.О. Етичні аспекти сучасних конфліктів	24
Дегтярьов Д.О. Концептуальні засади демократичного цивільного контролю над силами оборони України	25
Дзюба В.Т. Здійснення цивільно-військового співробітництва у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки.....	26
Добровольський В.С. Актуальні проблеми впровадження досвіду військової поліції зарубіжних держав у сфері безпеки дорожнього руху у військово-правоохоронну систему України	28
Добровольський В.Б. Наукове обґрунтування змісту та організації фізичної підготовки офіцера тактичного рівня Збройних Сил України	29
Жданова В.М. Сучасний стан та перспективи підготовки військових фахівців. Військової служби правопорядку та її наближення (сумісності) з системами військової освіти країн-членів НАТО	31

Зіборєва О.Б. Сутність та особливості методів публічного адміністрування у сфері військової освіти: адміністративно-правовий підхід	32
Звоненко О.О. Актуальні питання щодо зарахування стажу за час проходження військової служби.....	33
Зінчик А.Г. Панченко В.Ф. Правові питання щодо дотримання ліцензійних умов вищими військовими навчальними закладами	34
Зорін О.О., Волкович О.Ю. Бюро економічної безпеки як принципово новий суб'єкт протидії фінансовим правопорушенням	36
Капінус О.Ю. Адміністративно-правовий режим відчуження військового майна.....	37
Карелін В.В., Оганесян А.К. Підрозділи спеціального призначення Військової служби правопорядку	38
Карелін В.В. Філатов О.О. Порядок тримання засуджених, узятих під варту, заарештованих та затриманих військовослужбовців	39
Касьяненко О.Д. Взаємодія підрозділів ЦВС з міжнародними та неурядовими організаціями у зоні ведення воєнних дій	40
Корольов А.О. Актуальність реформування Військової служби правопорядку в умовах збройного конфлікту з Російською Федерацією.....	41
Кравець І.М. Цивільно-військове співробітництво: сучасний стан та перспективи для вдосконалення	42
Крамова С.П. Правові аспекти розмежування компетенції Військової служби правопорядку та інших правоохоронних органів держави.....	43
Криволапов В.О. Діяльність органів цивільно-військового співробітництва на сході України	44
Кудря О. Відповідальність за поширення недостовірних даних щодо результатів соціологічних досліджень.....	45
Кузьмич І.І. Військова злочинність: аналіз і прогнозування.....	46
Кучкуда В.Л. Взаємодія підрозділів ЦВС із закладами освіти та їх участь у військово-патріотичному вихованні молоді.....	47
Кушнарєнко О.В. Оцінювання цивільного середовища у зоні ведення воєнних дій: методологія.....	48
Люстей В.О. Нормативно-правове врегулювання правового статусу військових резервістів в Україні.....	49
Мельник Я.І., Зінчик А.Г., Панченко В.Ф. Правові питання щодо організації вартової служби у військових частинах Збройних Сил України	50
Мороз В.Є. Співробітництво держав щодо запобігання міжнародних злочинів та злочинів міжнародного характеру	52
Науменко В.С. Участь підрозділів ЦВС у плануванні операцій.....	53

Одинець Т.І. Структурно-функціональна характеристика підрозділів ЦВС ЗСУ	54
Онопрієнко С.Г. Чинники розвитку інформаційної безпеки системи публічного адміністрування в епоху "інформаційних війн"	55
Опанасенко О.О., Горбачук О.П. Реалізація права військовослужбовців на індексацію грошового забезпечення у судовому порядку	56
Орловська М.М. Сучасний стан міжнародного гуманітарного права: необхідність нормативно-правового регулювання	57
Орловський Г.В. Відновлення військових судів в Україні	59
Павлов А.І. Організаційно-правові аспекти діяльності Військової поліції як нового правоохоронного органу Збройних Сил України	60
Панасевич Л.А. Правоохоронні органи та їх правовий статус	60
Паначук А.М. Актуальність питання щодо захисту прав військовослужбовців Військовою службою правопорядку	62
Пасіка С.П., Скиба О.С. Нормативно – правові акти та угоди, що регулюють міжнародне співробітництво у воєнній сфері України	63
Пашинський В.Й. Ознаки Збройних Сил України як спеціального військового органу держави	64
Пашковська В.О. Порядок формування та розгляду справ про військові адміністративні правопорушення	65
Первак А.С. ЦВС і захист цивільного населення у зоні ведення воєнних дій	67
Перепелиця Д.В. Питання проведення службових перевірок підрозділами ВСП	68
Пономарьова Д.С. Пріоритетні напрями та завдання взаємодії Міністерства оборони України з іншими державними органами	69
Приймак В.А. Спеціальні методи у системі запобігання корупційним правопорушенням в органах військового управління	70
Приліпко М.О. Добročесність військових посадових осіб як фактор реформування сектору безпеки і оборони	71
Саєнко О.С., Пасіка Р.С. Правове регулювання індексації грошового забезпечення військовослужбовців	72
Сахно О.Р. Військова поліція: доцільність створення	73
Севост'янов М.О. ЦВС як вид діяльності збройних сил країн-членів НАТО	75
Севост'яненко Д.О. Правовий статус Міжвідомчої комісії з політики військово-технічного співробітництва та експортного контролю	76
Серватюк Л.В., Ткаченко С.О. Загрози національній безпеці у воєнній сфері	77

Соболев Д.С. Формування культури розслідування військових злочинів майбутніми слідчими	78
Соломаха О.О., Волкович О.Ю. Міжнародні акти щодо співробітництва у сфері фінансових правопорушень	79
Сотникова І.В. Правові засади взаємодії Військової служби правопорядку з органами місцевого самоврядування	81
Суспо А.В. Взаємодія підрозділів ЦВС з органами виконавчої влади.....	82
Тарасенко В.О. Проблеми компетенції Військової інспекції безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку в аспекті нагляду за дорожнім рухом.....	82
Федоренко О.В. Створення та правові основи діяльності кримінальних трибуналів у світовій правозастосовній практиці	83
Фетісов В.О. Застосування військовослужбовцями ВСП методик посередництва в кризовій та конфліктній ситуації	84
Хімченко О.С. Діяльність ВСП із забезпечення безпеки військових об'єктів	85
Хомич В.М. Проведення службових розслідувань як один з головних напрямів роботи посадових осіб Військової служби правопорядку	86
Хом'яков Д.О. Актуальні питання військово-технічного співробітництва ...	87
Черепичник Д.М. Сучасний стан та перспективи вдосконалення нормативно-правової бази у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків у Збройних Силах України.....	88
Черних Ю.О. Термінологічні вади проекту Закону про внесення змін до деяких законів України щодо військової освіти та науки	89
Шопіна І.М. Правові фактори формування професійно важливих якостей військовослужбовця за умов розвитку інформаційних технологій	90
Шульгін В.В. Доктринальні особливості національного СІМІС	91
Серватюк Л.В., Яременко Є.В. Військове право як комплексна галузь права та його проблематика	95
Дячок Д.І. Закон України “Про основи національного спротиву”, як можливість зміцнення обороноздатності України	96
СЕКЦІЯ 8 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГЕОПРОСТОРОВОЇ ПІДТРИМКИ ВІЙСЬК.....	98
Вдовін П. Актуальність проблеми геоінформаційного, топогеодезичного та навігаційного забезпечення Збройних Сил України	98
Вітряченко А.І., Писаренко Р.В. Тривимірне моделювання з використанням геоінформаційних систем.....	99
Гуріна Ю.О., Левінськова Н.В. Особливості функціонування системи землеустрою в Збройних Силах України.....	100

Кольцов Р.Ю., Дудар А.М. Порівняльний аналіз топографічних карт країн НАТО	101
Ізваріна А.Д., Сафронов І.О. Використання сучасних технологій при створенні військових документів про місцевість	102
Коренець О.В. Перспективи розвитку топогеодезичного озброєння і техніки Збройних Сил України.....	103
Савков П.А., Кролау В.О. Удосконалення системи військового картографування за рахунок використання неструктурованих даних	104
Кругляк А.О., Чухлеб О.В. Відображення тактичної інформації на електронних картах	104
Литвиненко Н.І., Коренець О.В., Прищеп С.В. Основні завдання геоінформаційного забезпечення автоматизованих систем та засобів автоматизації АСУ Збройних Сил України.....	105
Литвиненко Н.І., Прищеп С.В., Пінчук О.О. Базові оперативно-тактичні вимоги до геоінформаційних підсистем Автоматизованої системи управління Збройних Сил України.....	106
Лукиянчук А.А. Методика моніторингу інформаційного простору за допомогою геоінформаційних систем	107
Лукиянчук А.А., Мірошніченко К.О. ГІС-технології у системі підтримки прийняття рішень	108
Пашковський С.Б., Сівков С.В. Створення спеціальних карт для вирішення військових задач	109
Прищеп С.В., Швайко В.Г. Файлова база геоданих GDB – ефективна інформаційна модель відображення та управління геопросторовими даними	110
Савков П.А. Сторубльов О.І. Особливості виявлення та відображення рухомих об'єктів зашумлених спостережень в системах дистанційного зондування.	111
Федченко О.П., Литвиненко Н.І., Коренець О.В. Основні аспекти інтеграції даних у геоінформаційних підсистемах Єдиної автоматизованої системи управління Збройних Сил України.....	112
Федченко О.П., Лаврінчук О.В. Підтримка військової символіки в геоінформаційній платформі ArcGIS	113
Федченко О.П., Пінчук О.О., Швайко В.Г. ГІС як інструмент оптимізації роботи органів військового управління	114
Холодов С.С., Циба М.М. Удосконалення картографічного виробництва за рахунок використання цифрових друкарських машин	115
Шарило Т.Р. Порівняльний аналіз безпілотних літальних апаратів для топографічних робіт	116
СЕКЦІЯ 9 НАУКОВІ ПРОБЛЕМИ ВОЄННОЇ ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ	117

Безбах В.Г. Богачук О.Є. До питання трансформування системи МПЗ діяльності ЗС України в сучасних умовах.....	117
Вановська І.М. Підготовка офіцерів тактичного рівня в країнах Балтії	118
Горбачов К.М. Концепція визначення впливу психогенних втрат на ефективність функціонування системи протиповітряної оборони військових формувань тактичного рівня в наступальному бою	119
Джус О.А., Чава В.В. Політика національної безпеки у гуманітарній сфері як пріоритет державотворчого процесу	120
Кирик В.Л., Зайцев І.К. Поширення зброї масового ураження як потенційний чинник загроз безпековому середовищу.....	121
Ілюхіна К.О. Перспективи залучення жінок для вирішення військових конфліктів.....	122
Кирик В.Л. До питання про форми здійснення геополітичної експансії ментального та освітнього простору	123
Кириченко А.В. Розвиток особистої психологічної готовності воїнів-десантників до виконання завдань за призна ченням	125
Левенець О.А., Ніконюк О.І. Застосування невербальних засобів впливу у діяльності військовослужбовців державної служби охорони України	126
Левенець О.А. Актуальність розвитку психологічної стійкості	127
Маслов М.П. Модель формування патріотичної свідомості у курсантів ВЗВО	128
Науменко Д.В., Білобородов В.С. Організація національного спротиву – як чинник посилення обороноздатності держави.....	129
Ніколайчук Г.Г. Спорт - «театр воєнних дій»: політичний вимір метафори	130
Первак І.О., Бондар Т.В. Кіберзагроза у сучасному безпековому середовищі та досвід протидії.....	131
Перетятко Д.О. Аналіз досвіду організації взаємодії в інтересах дій окремої механізованої бригади	132
Кирик В.Л. Погорелов В.В. Підтримка сепаратизму як форма реалізації неоімперських інтересів Російської Федерації	132
Сірий С.В., Суконник Б.Ю. Етнічні чинники воєнних конфліктів сучасності	133
Сапон К. Чинники, які впливають на морально-психологічний стан військовослужбовця-офіцера в період становлення на службі	135
Слюсаренко П.М. Актуальність викладання навчального модуля “воєнна історія України” на кафедрах військової підготовки	136
Стасюк В.В., Дикун В.Г. NATO STANAG щодо ролі морального компонента бойової потужності військ.....	137
Ясинська В.С. Жінки та збройні сили: світовий досвід та українські реалії	138

Ясинська В.С., Мельошина О.В. Сучасні інформаційні війни та їх вплив на політичну стабільність держави	140
Ситар І.В., Жогіна Л.В., Погорецька О.В. Розвиток наукового управління ВНЗ та його структурні методологічні складники.....	141

СЕКЦІЯ 7

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІЙСЬКОВОГО ПРАВА ТА ПРАВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

*Алексєєва Є.А. (ХДУ)
к.ю.н., доц. Волкович О.Ю. (ХДУ)*

Правові та організаційні засади створення української контрактної армії за стандартами НАТО

Конституцією України закріплено обов'язок громадян захищати Вітчизну, її незалежність та територіальну цілісність. Відповідно до статті 4 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» Збройні сили України та інші військові формування комплектуються двома способами: шляхом призову громадян України на військову службу та прийняття громадян України на службу за контрактом [1]. Призову на строкову військову службу підлягають придатні для цього за станом здоров'я громадяни, яким до дня відправлення у військові частини виповнилося 18 років, та старші особи, які не досягли 27-річного віку і не мають права на звільнення або відстрочку від призову на строкову військову службу [1, ст. 15]. Призов громадян на строкову військову службу проводиться на підставі Указу Президента України два рази на рік. Однак останнім часом після деяких заяв команди Президента все більше розмов про те, що незабаром Україна відмовиться від строкової служби і формуватиме армію виключно з контрактників [2].

Головним чином, можливі зміни зумовлені закріпленням у Конституції курсом України на вступ до ЄС та НАТО та процесом впровадження в усі галузі законодавства європейських стандартів. Зокрема, на сьогодні в Збройних силах України запроваджено вже 303 стандарти НАТО у різних галузях [3]. Більшість країн-учасниць НАТО практикує формування армії виключно на контрактній основі, що може бути доцільним і для України. Найголовніше це те, що призов, хоч і створює чисельність армії, проте не спричиняє її ефективності. Захист держави – серйозний і складний обов'язок, який не під силу кожному пересічному громадянину. Усі люди мають свої моральні та фізичні особливості, в силу яких не кожен чоловік здатен нести військову службу, навіть якщо пройде підготовку. Насильницьке перевиховання здебільшого не приносить позитивних результатів, а в окремих випадках може навіть нашкодити. Люди зі слабкою психікою просто не витримують військових навантажень, не кажучи вже про справжні бої. Це одна з причин зростаючої злочинності серед військових.

Має значення й особисте бажання захищати Батьківщину, адже сильна армія складається саме з патріотів, які свідомо обрали цей шлях й прикладають максимальних зусиль щоб забезпечити оборону країни. Тут відіграє роль й матеріальний інтерес, адже контрактники несуть службу на професійній основі, отримують зарплатню, за рахунок якої живуть, утримують родини, тому й зацікавлені більш серйозно ставитися до своїх обов'язків. Це водночас

й проблемний аспект, адже якщо обов'язок захищати державу закріплений в Конституції, з укладанням контракту він отримує комерційний характер й патріотизм відходить на другий план. Є багато людей, які йдуть на контракт тільки заради грошей, не усвідомлюючи наслідків. Проте будь-яка система має свої недосконалості. Незважаючи на це, на нашу думку, армія має утворюватися саме з людей, які свідомо обирають шлях захисту Батьківщини та здатні ризикувати своїм життям заради її блага.

Відміна строкової служби в Україні не означатиме зміну порядку обліку військовозобов'язаних та зменшення їх обов'язків перед військкоматами, зокрема скасування викликів військовозобов'язаних на навчальні (військові) збори. Навпаки, щоб гарантувати захист України в разі збройного нападу, доведеться приділити більше уваги резерву. Так як чисельність контрактної армії значно менша ніж строкової, для більш ефективної оборони має бути сформований боєздатний мобілізаційний ресурс військовозобов'язаних. Це, однак, не простий процес, який потребує чимало зусиль та фінансів. Зокрема, варто приділити більше уваги військовій освіті, впроваджувати заходи для підтримання теоретичних та практичних знань резервістів упродовж усього несення альтернативної невійськової служби.

Зважаючи на все викладене, можна зробити висновок, що відміна строкової служби в Україні може стати необхідним фактором для побудови сильної армії. Однак задля досягнення найбільш позитивного результату слід врахувати безліч чинників та побудувати злагоджену систему. Це має бути обумовлений тривалий процес, який внесе суттєві зміни до існуючого укладу.

Список використаних джерел:

1. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 № 2232-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1992, № 27, ст.385.

2. Микола Яшук. Глава партії "Слуга народу" Александр Корниенко: о вождизме в партии, примере китайских коммунистов и планах уйти в исполнительную власть. *Українські новини*. 2021. URL: <https://ukranews.com/interview/2684-aleksandr-kornienko-o-vozhdzime-v-partii-primere-kitajskih-kommunistov-i-planah-ujti-v> (дата звернення: 19.10.2021).

3. Наталка Лотоцька. В українській армії запроваджено понад 300 стандартів НАТО. *LB.ua*. 2021. URL: https://lb.ua/society/2021/09/19/494295_ukrainskiy_armii_zaprovadzhenno.htm (дата звернення: 20.10.2021).

Асатрян Т.Л. (МАУП)

Захист майнових прав в умовах збройного конфлікту як різновид правовідносин щодо захисту

Актуальним питанням, що потребує ґрунтовного аналізу є дослідження відносин щодо захисту майнових прав в умовах збройного конфлікту як різновиду правовідносин щодо захисту. При цьому, вважаємо за потрібне акцентувати увагу на майнових правах як об'єкті таких відносин та наявності збройного конфлікту як особливої умови застосування процедур захисту.

За загальним правилом, відносини які регулюються цивільним правом поділяються на дві групи: майнові та особисті немайнові. З цього логічним є те, що об'єктами відносин виступають будь-які матеріальні та нематеріальні блага, щодо яких виникають або можуть виникати цивільні права та обов'язки.

Розглядаючи майнові права через призму вчення про об'єкти цивільних прав, слід спершу звернутися до Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), де у статті 177 ЦК України вказано, що "об'єктами цивільних прав є речі, у тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні і нематеріальні блага" [1], тобто майнові права є окремим об'єктом цивільних прав, хоча зі змісту статті 190 ЦК України зрозуміло, що майнові права та обов'язки є різновидом майна, є неспоживною річчю та визнаються речовими правами. [1]

Про самостійність майнових прав у системі об'єктів цивільного права точаться тривалі дискусії. Так, Шемет У.Р. та Косяченко К.Е. звертають увагу на те, що "критичне ставлення деяких науковців до майнових прав як об'єктів ґрунтувалося на розмежуванні цивільних правовідносин і цивільного обороту (здатність об'єктів цивільних прав брати участь у процесах, що сприяє динаміці цивільних правовідносин). Зараз вітчизняна юридична наука схильна не розмежовувати ці поняття та розглядати майнові права об'єктом і цивільних правовідносин, і цивільного обороту та такими, що посідають у системі об'єктів самостійне місце". [2, с.57]

Остання думка видається нам обґрунтованою та такою, що враховує повноту досліджень з цього питання. Тобто можна з упевненістю сказати, що майнові права є цікавим з позиції права об'єктом дослідження, позаяк мають дуже широкий вияв та здебільшого цивільно-господарське спрямування, зокрема і Почтарьов С.О. робить уточнення про те, що "... майнові права є частиною прав на цінні папери та корпоративних прав. Нарешті, майновими правами чи правами на майно є речові права: володіння, емфітевзис, суперфіцій, сервітут" [3, с.164]

Кот О.О. зауважує, що "право на захист на практиці найчастіше реалізується через процесуальні норми, але за своєю сутністю воно є передусім матеріально-правовою, а не процесуальною категорією, хоча і дуже тісно пов'язано з процесуальними нормами" [4, с.229]

Вважаємо, що необхідно відрізнити порушення, невизнання та оспорювання як підстави захисту за їх юридичним змістом, а також з'ясувати важливість критерію протиправності щодо активних дій та / або бездіяльності, що призвели до порушення, невизнання та оспорювання майнових прав в умовах збройного конфлікту. З цього логічним є те, що при вирішенні питання щодо тлумачення та розмежування понять порушення, невизнання та оспорювання майнових прав в умовах збройного конфлікту, слід виходити з того, що більшість доктринальних джерел розуміють їх як тріаду підстав захисту саме суб'єктивних цивільних прав.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Дата оновлення: 01.01.2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Шемет У.Р., Косяченко К.Е. Об'єкти цивільних прав: особливості та парадокси їх визначення. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. Том 30 (69). № 6. 2019. С. 56-60. DOI: <https://doi.org/10.32838/2707-0581/2019.6/11>
3. Почтарьов С.О. Предмет договору дарування. *Наше право*. № 2. 2013. С. 167-167
4. Кот О.О. Інститут захисту прав у цивільному праві України. С. 227-245. URL: http://antikalaw.com.ua/data/uploads/2016/04/kot_o__inctitut_zahictu_prav_u_civil_nomu_pravi_ukrayini_1.pdf.

Безсмолий Є.Б. (ВІКНУ)

Нормативно-правове регулювання підготовки магістрів в Україні

Магістр (від лат. *magister* — «майстер», «керівник») — це освітньо-кваліфікаційний рівень фахівця, який на основі кваліфікації бакалавра або спеціаліста здобув поглиблені спеціальні уміння та знання інноваційного характеру, має певний досвід їх застосування та продукування нових знань для вирішення проблемних професійних завдань у певній галузі.

Освітньо-професійна програма підготовки магістра забезпечує одночасне здобуття повної вищої освіти за спеціальністю та кваліфікації магістра на базі відповідної освітньо-професійної програми підготовки бакалавра (нормативний термін навчання визначається програмою, але не може перевищувати одного року, а для окремих спеціальностей за погодженням з Міносвіти може бути встановлено термін півтора року). Здобуття кваліфікації магістра може здійснюватися на базі відповідної освітньо-професійної програми підготовки спеціаліста (нормативний термін навчання визначається індивідуальною програмою з урахуванням академічної різниці між освітньо-професійною програмою спеціаліста та магістра, але не може перевищувати одного року).

Згідно зі ст. 8 Закону України “Про вищу освіту” (№ 2984-III від 17 січня 2002 року), магістр – освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання професійних завдань та обов’язків (робіт) інноваційного характеру певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді виробничої діяльності.

Підготовка фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня магістра може здійснюватися на основі освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста.

Зазначена освітньо-професійна програма підготовки магістра включає поглиблену фундаментальну, гуманітарну, соціально-економічну, психолого-педагогічну, спеціальну та науково-практичну підготовку. Вищий навчальний заклад реалізує освітньо-професійні програми підготовки магістрів за спеціальностями IV рівня акредитації. Для попереднього відбору обдарованої

молоді вищий навчальний заклад організує і проводить предметні олімпіади, наукові, науково-методичні семінари та конференції за участю у них на добровільних засадах студентів третього-четвертого курсів навчання.

Освітньо-професійна програма підготовки магістра юридичного спрямування в разі цільової підготовки за замовленням правоохоронних органів може забезпечувати здобуття кваліфікації магістра на базі повної загальної середньої освіти.

Особи, які навчаються за освітньо-кваліфікаційною програмою “магістр”, є студентами, і на них розповсюджуються права та обов’язки, зазначені законодавством України для студентів відповідної форми навчання (у тому числі відстрочка від призову на дійсну військову службу).

Особи, які успішно пройшли державну атестацію, отримують документи встановленого зразка про здобуття повної професійної підготовки за відповідним напрямком до освітнього рівня магістра.

Безчасна Д.Т. (ВІКНУ)

Участь підрозділів цивільно-військового співробітництва під час реалізації стратегічних комунікацій в ЗС України

Цивільно-військове співробітництво – це сучасний інструмент комунікації, що дає можливість підрозділам досягати поставлених цілей. В сучасному українському державотворенні питання діяльності цивільно-військового співробітництва є досить актуальним, оскільки даний підрозділ став засобом своєрідної реакції на загрози, що були спричинені в умовах так званої «гібридної війни».

Очевидно, що події, які відбуваються на сході України – це не просто операція, а, перш за все, відповідь на збройну агресію Російської Федерації проти нашої держави. На території Донецької та Луганської областей противник застосовує нетипові для бойових дій методи збройної агресії, які потребують нестандартних методів реагування. Одним з інструментів протидії цьому є цивільно-військове співробітництво як суб’єкт системи стратегічних комунікацій.

Стратегічним комунікаціям, як новації до розгляду всебічних державних комунікацій, відводиться важливе місце як в науці публічного управління, так і на практичному відпрацюванні. В сучасному світі, ускладнені відносини між суспільством та державою, актуалізують подальше основне завдання – виведення внутрішніх та зовнішніх комунікацій на належний та стабільний рівень.

Проблемою, пов’язаною із формуванням в Україні системи стратегічних комунікацій, є чітке розуміння її складових. У чинному нормативно-правовому полі ця проблема частково вирішена через визначення у Воєнній доктрині: «Стратегічні комунікації – це скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави – публічної дипломатії, зв’язків із громадськістю, військових зв’язків із громадськістю, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на

просування цілей держави» [1]. Тобто, головна засада комунікації – це гарантія реалізації інтересів держави.

Відповідно до Концепції стратегічних комунікацій Міністерства оборони України та Збройних Сил України, один з основних суб'єктів системи стратегічних комунікацій – Управління цивільно-військового співробітництва Збройних Сил України, заходи якого є елементом розвитку комунікацій, зокрема у частині сприяння та підтримки процесу розвитку й налагодження зв'язків з громадськістю та зв'язків з громадськістю у воєнній сфері, шляхом проведення інформаційних заходів, ведення проактивної комунікації із залученням ключових лідерів, проведенням публічних заходів для підвищення розуміння політики Міністерства оборони та Збройних Сил українським суспільством [2].

Взаємодія з цивільним населенням, а також забезпечення його потреб за рахунок доступних і можливих ресурсів формує та укріплює вже наявне позитивне ставлення до військовослужбовців та армії загалом. Для успішної реалізації завдань в цьому напрямку необхідні ефективні інформаційні та психологічні операції.

Таким чином, основними проблемами розбудови системи стратегічних комунікацій в Україні можуть стати проблеми поєднання дієвої координації з ефективною, вироблення бачення концепції стратегічних комунікацій, створення стабільного та єдиного механізму підготовки фахівців зі стратегічних комунікацій в Україні, а також розвиток наукового спостереження та супроводу системи стратегічних комунікацій через планування концепції для практичного використання державними органами в інтересах національної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Указ Президента України № 555/2015 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України». URL: <http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>.

2. Концепція стратегічних комунікацій Міністерства оборони України та Збройних Сил України: затверджена наказом Міністерства оборони України від 22.11.17 № 612 URL: http://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/612_nm_2017.pdf.

к.ю.н., доц. Бериславська О.М. (ВІКНУ)

Система цивільно-військового співробітництва: взаємозв'язок елементів

Досвід застосування ЗС України та інших складових сил оборони під час ведення антитерористичної операції та Операції об'єднаних сил на Сході України, а також світовий досвід ведення воєнних дій спонукав керівництво Збройних Сил України сформувати підрозділи цивільно-військового співробітництва ЗС України та створити систему цивільно-військового співробітництва. [1, с.4]

Згідно Доктрини ЦВС, яка є найвищим у ієрархії документом з питань цивільно-військового співробітництва, система ЦВС – сукупність суб'єктів (органів, сил, засобів) ЗС України, інших складових сил оборони, об'єктів цивільного середовища та технологій впливу на них з метою створення умов для успішного виконання завдань військами (силами). До об'єктів цивільного середовища належать: цивільне населення, його потреби та рівень їх задоволення, громадські організації (в тому числі – охоронної діяльності), міжнародні урядові та неурядові організації, система і структура влади, правоохоронні органи, суспільні відносини та конфлікти (політичні, економічні, соціальні, етнічні), виробнича сфера та трудові відносини, інфраструктура забезпечення життєдіяльності та техногенно небезпечні об'єкти, транспортна, торгівельна мережі, банківська система, культурні та ментальні особливості регіону(традиції, звичаї), релігійні організації та взаємовідносини між ними, об'єкти інформаційної сфери та інформаційне середовище загалом. [1, с.6]

У Словнику української мови вказано, що система – сукупність яких-небудь елементів, одиниць, частин, об'єднаних за спільною ознакою, призначенням. [2, с.203]

Як вбачається з наведеного вище визначення системи ЦВС, елементами цієї системи є суб'єкти, об'єкти цивільного середовища, технології впливу на об'єкти цивільного середовища, а спільною ознакою, що їх об'єднує виступає мета функціонування системи ЦВС, яка полягає у створенні умов для успішного виконання завдань військами (силами).

До технологій впливу на цивільне середовище належать: технології комунікацій, спілкування та перемовин, технології інформаційного впливу (протидії інформаційному впливу противника) та поширення інформації, технології здійснення стратегічних комунікацій тощо. [1, с.12]

З огляду на те, що об'єкти цивільного середовища є багатокомпонентними за своєю природою з упевненістю можна говорити і про поліфункціональність технологій впливу на такі об'єкти. Зокрема доцільно враховувати, що концепції інформаційних операцій ґрунтуються на схильності людей піддаватися впливам та переконанням, що призводить до використання різного роду маніпуляцій, а тому вивчення технологій впливу на об'єкти цивільного середовища має включати не лише розвиток комунікативної компетентності фахівців ЦВС, а і здатність виявляти та протидіяти вже застосованим маніпулятивним нападам.

Список використаних джерел:

1. Доктрина "Цивільно-військове співробітництво" ВКП 9-00(01).01 від 01.07.2020. 27 с. URL: http://stratcom.nuou.org.ua/wp-content/uploads/2020/10/doktryna_cyvilno_vijskovogo_spivrobitnycztva.pdf

2. Система. Словник української мови: в 11 томах. Том 9, 1978. Стор. 203. URL: <http://sum.in.ua/s/systema>

Особливості вилучення та відчуження майна у зв'язку з воєнною необхідністю в умовах збройного конфлікту

Із загостренням ситуації на сході України та анексією АР Крим, тема відчуження майна набула більшої актуальності. Держава, враховуючи усі варіанти розвитку можливих збройних конфліктів на території України, визначила механізм вилучення та відчуження майна у зв'язку з воєнною необхідністю в умовах збройного конфлікту, якщо виникне така потреба.

Збройний конфлікт – це збройне зіткнення між державами (міжнародний збройний конфлікт, збройний конфлікт на державному кордоні) або між ворогуючими сторонами в межах території однієї держави, як правило, за підтримки ззовні (внутрішній збройний конфлікт).

Внаслідок збройного конфлікту може бути введений воєнний стан, який вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності. [2]

Як нам відомо, впродовж вказаного періоду можуть обмежуватися окремі конституційні права та свободи громадян України, а також вводяться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб.

До повноважень, що надаються органам державної влади під час та військовому командуванню належить також вилучення та відчуження майна, що може стати вкрай необхідним у разі збройного конфлікту.

У Законі України «Про правовий режим воєнного стану» згадуються такі терміни як «примусове відчуження майна» та інші сумісні до нього. Але для більш точного роз'яснення та запобігання неузгодженості у регулюванні цього питання затверджено Закон України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану».

Правовою основою даного Закону є Конституція України, а саме стаття 41, згідно з якою примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану. [1]

Тому можна зробити висновок, що через те, що дане питання є актуальним, воно потребує більш широкого роз'яснення та дослідження. Насамперед якими органами та якими способами здійснюється, а також які саме дії у разі виникнення спорів на рахунок даного питання потрібно виконувати.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: станом на 10 вер. 2021 р. / Верховна Рада України. Київ : Центр учбової літератури , 2021. 64 с.
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 01 сер. 2021 р. № 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення 24.10.2021).

д.ю.н. Боброва Ю.Ю. (ВІКНУ)

Гендерні бар'єри доступу до військової освіти

За даними Головного управління персоналу (J1) Генерального штабу Збройних Сил України станом на 1 жовтня 2021 року у навчальних центрах ЗС України здобувають базову фахову освіту 9 043 військовослужбовці, з них: 1 042 військовослужбовці-жінки, при цьому, останні більшою мірою навчаються за спеціальностями: зв'язок, логістика, медицина, штабна, автоматизовані системи управління, що свідчить про існування так званих «жіночих» військових спеціальностей.

Середню освіту станом на 1 жовтня 2021 року у військових коледжах ЗС України здобувають 1 206 військовослужбовців, з них – 238 жінок, в основному за спеціальностями: зв'язок, логістика, автоматизовані системи управління тощо (Військовий коледж сержантського складу ХНУПС 47 жінок із 209; Військовий коледж сержантського складу НАСВ 123 жінки із 544; Відділення військової підготовки ФКМТ НУ ОМА 20 жінок із 138; Військовий коледж сержантського складу ВІТІ 41 жінка із 215).

Що стосується вищої військової освіти, то у Національному університеті оборони України імені Івана Черняхівського із 1 003 навчаючих лише 36 жінок; в Українській військово-медичній академії 151 жінка із 394 курсантів; у Харківському національному університеті Повітряних сил з 2 419 військовослужбовців – 277 жінок; у Національній академії сухопутних військ з 1 962 курсантів – 244 жінки; в Інституті Військово-Морських Сил Національного університету «Одеська морська академія» навчається 18 жінок із 264 курсантів; у Військовій академії (м. Одеса) з 1 480 військовослужбовців навчається 115 жінок; у Військовому інституті Київського національного університету ім. Тараса Шевченка з 1057 курсантів – 393 жінки; у Житомирському військовому інституті з 1 060 курсантів – лише 190 жінок; у Військовому інституті телекомунікацій та інформатизації з 1 296 навчаючих – 170 жінок; у Військовому інституті танкових військ Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» з 429 курсантів – 10 жінок; на Кафедрі військової підготовки Національного авіаційного університету із 179 курсантів лише 29 жінок; на Кафедрі військової підготовки Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу проходять підготовку 48 осіб, з них 12 жінок; із 40 військовослужбовців, які навчаються на Кафедрі військової підготовки Одеського державного екологічного університету 18 жінок; у Військово-юридичному інституті Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого навчаються 294 курсанти, з них 91 жінка; на кафедрі військової підготовки Національного

юридичного університету біоресурсів і природокористування України з 81 навчаючих – 30 жінок; на Кафедрі військової підготовки Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка Лазаряна з 193 курсантів – 6 жінок.

Наведені цифри свідчать про існування ряду «гендерних питань» у доступі до військової освіти в Україні, зокрема, обрання жінками лише певних військових спеціальностей, що зумовлене досі існуючими суспільним стереотипами (танкісти все ж таки чоловіки, а лікарі більшою мірою жінки) та різними «гендерними» вимогами до професії.

Бойчук В.О. (ВІКНУ)

Основні завдання ЦВС: поняття, класифікація та методи здійснення

Сучасна філософія ведення війни та постулати воєнного мистецтва змінилися відносно тих, що були навіть 100 років тому. Тепер неможливо уявити бій, що проходить посеред поля, у значній дальності від цивільного населення та цивільної інфраструктури. Разом з значною «урбанізацією бойових дій» з'явилась і потужна зброя не лише невибіркової дії, але й масового ураження, що знищує усе на своєму шляху.

Ці фактори призвели до того, що з кожним роком все більше цивільних гине від артилеристських обстрілів, масових замінувань та присутності військових у містах та селах. Це пов'язано не лише з активною фазою ведення бойових дій, а й буденного контакту мирного населення з представниками збройних сил. Задля вирішення цієї проблеми світова спільнота у вигляді міжнародних гуманітарних організацій та ООН ввели низку дій, що покликані забезпечити неучасть та нейтралітет цивільного населення в умовах збройних конфліктів. В свою чергу, збройні сили низки країн створили спеціальні структурні підрозділи, для забезпечення цивільно-військової взаємодії (далі – ЦВС).

Новий підрозділ зі своїми специфічними завданнями та функціями був покликаний не тільки задля досягнення розуміння між військовими та цивільними, але й налагодження тісної взаємодії й подальшої співпраці.

Здійснення цієї діяльності ЦВС стало можливим завдяки наявності певних завдань, таких як:

- безперервний збір, аналіз даних та оцінка стану цивільного середовища, прогнозування можливих варіантів його розвитку під час підготовки та застосування ЗСУ, визначення ставлення цивільного населення до військ (сил) та їх дій;
- визначення чинників негативного впливу об'єктів цивільного середовища на дії військ (сил) у ході підготовки та застосування ЗСУ та надання пропозицій військовому командуванню щодо його нейтралізації (мінімізації);
- прогнозування можливих негативних наслідків дій військ (сил) на цивільне середовище та надання пропозицій військовому командуванню щодо їх зменшення;

- організація та підтримання на належному рівні системи цивільно-військової взаємодії;

- участь у плануванні та проведенні заходів, спрямованих на формування позитивної громадської думки та сприйняття дій військ (сил) у районах виконання завдань за призначенням;

- інші завдання, що покладаються на підрозділи ЦВС. [1]

Отже, виходячи з вище перерахованих завдань ЦВС, ми можемо зробити висновок, даний підрозділ є не лише незамінним інструментом командира у досягненні виконання поставлених завдань, але й важливим фактором у створенні комунікацій та співпраці збройних сил з цивільним населенням. Дане твердження підтверджується не лише завданнями підрозділи, а й його функціями та методами діяльності.

Список використаних джерел:

1. Методичний посібник для військ (сил) з питань цивільно-військового співробітництва. Київ: Управління цивільно-військового співробітництва Збройних Сил України, 2019. 167 с. URL: <https://dovidnykmpz.info/wp-content/uploads/2020/07/posibnyk-TSVS.pdf>

к.ю.н., доц. Волкович О.Ю. (ХДУ)

Теоретичні засади діяльності України та НАТО: фінансово-правові аспекти взаємодії

Україна постійно підтверджує статус суверенної, незалежної, стабільної країни, що неухильно служить і віддана демократичним принципам і закріплює верховенству права, має першорядне значення для євроатлантичної безпеки. Відносини між Україною та НАТО почали свій розвиток ще на початку дев'яностих років ХХ ст. і стали одним з найбільш значущих партнерств. На початку 2014 р., внаслідок російсько-українського конфлікту, співробітництво між Україною та НАТО у низці ключових галузей було активізовано.

Діалог і співпраця розпочалися після закінчення холодної війни, коли Україна, якщо щойно набула державної незалежності, вступила до Ради північноатлантичного співробітництва (1991 рік) і програми «Партнерство заради миру» (1994 рік). Ці відносини постійно продовжує уряд держави, зокрема, з 12 червня 2020 року, Україна є однією з шести держав зі статусом партнера НАТО із розширеними можливостями у рамках Ініціативи оперативної сумісності партнерства. Ці країни здійснюють особливо вагомі внески до операцій під проводом НАТО та інших завдань Альянсу. Такий статус надає країні розширені можливості для ведення діалогу та розвитку співробітництва з державами-членами Альянсу [1].

Напрямки взаємодії ЄС і НАТО передбачає наступні напрямки: інтеграція у Єдиний цифровий ринок ЄС; синхронізація у митній сфері; інтеграція енергетичних ринків України та ЄС; оціночна місія ЄС стосовно готовності інфраструктури якості України до укладення Угоди АСАА; участь України у макроекономічних стратегіях ЄС та ін. [2]. Зокрема, інтеграція у Єдиний

цифровий ринок ЄС передбачає спільний робочий план співпраці між Україною та ЄС щодо електронних довірчих послуг. Згідно з дослідженнями, поступове наближення регуляторного середовища та цифрового розвитку України до рівня ЄС у рамках інтеграції до Єдиного цифрового ринку сприятиме зростанню експорту з України до ЄС на 11,8–17 % (2,4-3,4 млрд. дол. США), послуг – на 7,3–12,2% (302,5-485,5 млн. дол. США). Також це позитивно вплине на продуктивність та економіку України: зростання ВВП України – на 2,4-12,1% (3,1-15,8 млрд. дол. США), добробуту громадян – на 3,6–7,8%.

Актуальним питанням взаємодії щодо інтеграції міжнародного співробітництва та об'єднання виступають митні союзи, угоди між країнами-учасниками щодо скасування національних митних тарифів й стандартизації зовнішньоекономічної діяльності на основі єдиного митного тарифу. Зокрема, країни, що не входять до митного союзу, передбачається введення нетарифного регулювання єдиної системи. Цей вид економічної інтеграції базується на більш високій тісноті зв'язків між країнами та створює засади для змін у структурі виробництва й споживання [3, с.19].

Сьогодення вимагає нових зрушень, розпочати процес формування нових систем партнерства між різними країнами, що може радикально змінити уявлення про майбутнє світової побудови. Нова роль НАТО у сфері боротьби з викликами міжнародної безпеки, її розширення за кордоном традиційної зони відповідальності практичного робить Альянс основною майбутньої загальної європейської системи безпеки.

Список використаних джерел:

1. Відносини з Україною. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm.

2. Рік роботи Уряду: п'ять досягнень у напрямку ЄС і НАТО. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/rik-roboti-uryadu-pyat-dosyagnen-u-napryamku-yes-i-nato>.

3. Матюшенко І. Ю. Євроінтеграція України в системі міжнародної економічної інтеграції: навчальний посібник / І. Ю. Матюшенко, С.В. Беренда, В. В. Резніков. Херсон : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 504 с.

Воловик В.О. (МАУП)

Удосконалення правового регулювання компетенції суб'єктів підготовки до військової служби в Україні

Підготовка громадян до військової служби уявляє собою спеціальний вид діяльності сил оборони та інших суб'єктів, спрямований на вироблення у цивільної особи комплексу мотиваційних, емоційно-вольових та когнітивних якостей, знань, вмінь та навичок, необхідних для успішного проходження військової служби. Особливим є суб'єкт підготовки громадян до військової служби – це не військовослужбовець, але особа, яка з певним ступенем ймовірності може вступити на військову службу. Це обумовлює принципово відмінний від традиційної ієрархічної системи підпорядкування з

додержанням принципу єдиноначальності порядок організації означеної підготовки. Враховуючи, що суб'єктами підготовки є Міністерство оборони України, інші центральні органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, органи Товариства сприяння обороні України, а також залучені за їх згодою інші об'єднання громадян відповідно до їх статутів, комплекс прав і обов'язків суб'єктів підготовки визначається правовими актами, які регламентують їх правовий статус.

Разом з тим аналіз таких правових актів свідчить про неконкретизованість компетенції означених суб'єктів: щодо багатьох з них вказано, що вони «сприяють підготовці молоді до військової служби», а у чому полягає таке сприяння, які цілі, завдання, принципи такої підготовки, як визначаються відповідальні за неї особи, залишається невизначеним.

За змістом підготовка до військової служби досить різноманітна, що позначається на рівні її нормативної регламентованості: якщо підготовка офіцерів запасу здійснюється відповідно до детально визначених процедур, закріплених у правових актах, то патріотичне виховання, музичне навчання, лікувально-оздоровчі заходи не мають такого високого ступеня правової регламентації. Вказане обумовлює неконкретність визначення у повноваженнях деяких суб'єктів підготовки до військової служби відповідних прав і обов'язків, а також юридичної відповідальності за невиконання цих обов'язків. Це сприяє формалізації участі у підготовці молоді до військової служби, відсутності зворотного зв'язку між певними діями суб'єктів підготовки і реальним станом готовності призовників до виконання службово-бойових завдань.

Вказане сприяє формалізації діяльності деяких суб'єктів, для яких діяльність із забезпечення обороноздатності держави не є основною. Це обумовлює необхідність розмежування компетенції суб'єктів підготовки до військової служби, закріплення за кожним з них конкретних напрямів роботи, підвищення прозорості означених видів діяльності, якщо це не пов'язано із додержанням державної таємниці, створення об'єктивних критеріїв оцінювання такої діяльності та закріплення відповідних положень в актах адміністративного законодавства.

Головко В.Я. (ВІКНУ)

Відповідальність держав та фізичних осіб за порушення принципів і норм МГП та МППЛ

Перш за все слід коротко визначити основні поняття Міжнародне гуманітарне право (далі МГП) та Міжнародне право прав людини (далі МППЛ). Відповідно до Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України (minre.gov.ua) МГП – це галузь права спрямована на захист цивільного населення від впливу збройного конфлікту та тих, хто припинив брати участь у воєнних діях, а МППЛ – це сукупність міжнародних норм, встановлених законами або звичаями, на основі яких окремі особи та групи можуть вимагати певної поведінки або привілеїв від

урядів. Вивчення теми, щодо відповідальності держав та фізичних осіб за порушення норм МГП та МППЛ є досить популярною, особливо в наш час, якщо коротко відповісти на це питання то за порушення принципів та норм відповідальність кримінальна, проте про цю тему можна розмовляти досить довго тому що вона об'ємна.

Порівнявши МГП та МППЛ, а також посилаючись на «Міжнародне гуманітарне право довідник для журналістів» слід зазначити, що між собою вони дуже схожі, але насправді це різні галузі міжнародного права. Наприклад для уникнення плутанини з тлумачення терміну МГП у ООН є досить точне визначення «Міжнародне гуманітарне право, що застосовується під час збройних конфліктів», тобто МГП – право під час війни, а МППЛ – право в мирний час.

Розбираючи цю тему, я хочу виокремити саме відповідальність держав за порушення норм та принципів, пославшись на моніторинговий звіт, який був представлений в українському кризисному медіа центрі (uacrisis.org), можу навести приклад, що на сході України у Широкиному зафіксували 14 видів порушень МГП, починаючи з 2014 року до 2016 і це мова не йде навіть про інші окуповані території, а таких порушень, нажаль, досить багато.

Я вважаю, що ретельно розібравши та ознайомившись з цим питанням, ми зможемо правильно аналізувати конфлікти між будь-якими державами та фізичними особами, а також розуміти норми та принципи МГП та МППЛ та саме головне керуватися ними і при необхідності користуватися.

Список використаних джерел:

1. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. URL: Minre.gov.ua
2. Міжнародне гуманітарне право. Довідник для журналістів / М.М. Гнатовський, Т.Р. Короткий, Н.В. Хендель. Одеса: Фенікс, 2015. 92 с.
3. Моніторинговий звіт в українському кризисному медіа центрі. URL: Uacrisis.org.

Горкуша В.П. (ВІКНУ)

Розвиток міжнародного права після Другої світової війни

Взагалі, під поняттям міжнародне право розуміємо систему юридичних норм та принципів, що регулюють взаємовідносини між державами та іншими суб'єктами міжнародного права для їх співробітництва задля забезпечення миру [1].

Розвиток сучасного міжнародного права розпочинається після 1945 року. Адже після Другої світової Війни світова спільнота зрозуміла свої помилки по відношенню розвитку як міжнародного права, так і забезпечення прав та свобод громадян. Поступово міжнародне право набрало великого значення. Людина, її права та обов'язки постають в центрі інтересів світової спільноти.

У 1945 році було визначено створити нову організацію на заміну Лізі Націй, яка на період Другої світової Війни не могла виконувати покладені на неї обов'язки. Питання забезпечення всесвітнього миру та розбудови у післявоєнні роки стало ребром у держав-переможниць, адже ними було

усвідомлено всі помилки як Першої світової Війни, так і попередній досвід минулих століть, тому було вирішено створити на Сан-Франциській конференції 24 жовтня 1945 року Організацію Об'єднаних Націй, на яку було покладено обов'язок захисту міжнародного миру.

Великий внесок у розвиток міжнародного права зробило прийняття Статуту ООН, який розподілив воєнні злочини на три категорії: злочини проти людства, воєнні злочини та злочини проти миру.

Думаю всі ми добре розуміємо, що мирне небо над головою це надзвичайно добре, якій особі воно потрібно, якщо державою на міжнародній арені не забезпечується суспільний інтерес? Міжнародно-правові норми також урахували це, адже як було вказано вище: людина-найбільша цінність для держави, і щоб держава нормально функціонувала, первинний обов'язок держави – дбати про своїх громадян [2].

Отже, після подій кривавої війни, людство більше почало цінувати людське життя та мир. Нікому більше не хотілось цих війн, уся планета була зацікавлена в розбудові здорового суспільства. І через ці низки подій міжнародне право набрало своєї етичності. Можливо людство і усвідомлює що модель регулювання міжнародного права є не однією з найкращих, проте іншого виходу немає, а з часом приходить досвід і все модернізується. Тому на майбутні покоління покладається обов'язок забезпечити усім мир, жити в спокої та направляти всі сили держави на розвиток людського інтересу [3].

Список використаних джерел:

1. Лукашук И.И. Международное право. Общая часть : учеб. для студентов юрид. фак. и вузов. Рос. акад. наук, Ин'т государства и права, Академ. правовой ун'т. Изд. 3'е, перераб. и доп. М. : Волтерс Клувер, 2005. 432 с.

2. Войціховський, А. В. Міжнародне право : підручник. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 544 с.

3. Буроменський М. В. Міжнародне право на тлі викликів ХХІ століття. *Актуальні проблеми сучасного міжнародного права* : зб. наук. ст. за матеріалами І Харк. міжнар.-прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М.В. Яновського і В.С. Семенова, Харків, 27 листоп. 2015 р. : у 2 ч. Харків, 2015. Ч. 1. С. 5–17.

к.ю.н. Гуцин О.О. (ВІКНУ)

Етичні аспекти сучасних конфліктів

В умовах сучасних конфліктів застосування сили являє собою складний процес, пов'язаний з необхідністю дотриманням юридичних, моральних та етичних норм. У досягненні переваги над противником питання суто воєнного мистецтва, тактики поза всяким сумнівом відіграють найважливішу роль. Але яким досконалим не було би мистецтво військового керівника перемагати ворога, все ж не слід забувати про цивільних, що поза своєї волі опинились на території конфлікту. Не менш важливим є те, що за умов революційних змін у методах та засобах ведення війни досягнення ефективної переваги неможливе

лише за допомогою безпілотників і ракет, без залучення особового складу. Досвід сучасних конфліктів наочно пов'язує повноцінну перемогу не тільки з отриманням воєнної переваги над збройним силами противника, а й “завоювання” прихильності місцевого цивільного населення. Тому оперативне мистецтво командирів має доповнюватись наявністю у особового складу такого набору моральних та етичних цінностей і принципів, якого було би достатньо для утримання території під своїм ефективним контролем.

За таких умов етичні аспекти воєнних дій не можуть бути зведені до простих застережень загального змісту на 2-3 речення в рамках керівних документів з планування та ведення операції. Етика сучасної війни має вивчатись особовим складом починаючи з базових навчально-тренувальних активностей й до курсів лідерства всіх рівнів; цей процес, без перебільшення, має бути безперервним впродовж всього строку служби.

Досягнення успіху залежить також й від уваги та поваги до тих командирів, що здійснюють керівництво безпосередньо на полі бою. Адже рішення, прийняте під час бойових дій, може мати навіть політичні наслідки, причому часто на роздуми командира залишаються лічені секунди. Важко не розгубитись та прийняти єдине (чи найбільш) правильне рішення, коли рігма facie навіть незрозуміло, що є “правильним”, а що “хибним” у конкретній ситуації.

Моральні/етичні цінності та основи належної поведінки (due diligence) особового складу можуть й мають бути тим гуманітарним базисом, на якому ґрунтуються ефективність та авторитет військових та, загалом, повноцінна перемога у конфлікті.

З практичної точки зору це означитиме, що програми навчання та тренування особового складу мають передбачати набуття не тільки знань та навичок за спеціальністю, а й опанування значно ширшої сфери. Військовослужбовці мають бути обізнані щодо політичних, економічних, культурних та історичних особливостей конфлікту, а керівництво, зокрема й політичне, має запроваджувати чіткі та зрозумілі правила застосування сили. Не слід забувати, що величезну роль у набуття особовим складом стійкості на полі бою відіграє розуміння того, яку кінцеву мету конфлікту переслідує політичне керівництво держави (безумовно при наявності чіткої артикуляції цієї мети) та чи підтримується така мета громадянським суспільством.

Дегтярьов Д.О. (МАУП)

Концептуальні засади демократичного цивільного контролю над силами оборони України

Призначення демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони полягає перш за все в отриманні повної та об'єктивної інформації щодо діяльності суб'єктів вказаного сектору і здійсненні за результатами аналізу вказаної інформації заходів, спрямованих на зміцнення державного суверенітету, територіальної цілісності і недоторканості нашої держави, законності і правопорядку, захисту прав і свобод людини і

громадянина як під час збройного конфлікту, так і протягом особливого періоду.

Мета удосконалення принципів демократичного цивільного контролю над силами оборони України полягає у створенні надійного правового механізму реалізації контрольних заходів, для чого суб'єкти контролю повинні мати всі необхідні повноваження, а об'єкти контролю мають бути надійно захищені від суб'єктивізму під час оцінювання їх діяльності. Уточнення сутності принципів демократичного цивільного контролю, на нашу думку, дозволить наблизитися до реалізації вказаної мети.

На підставі аналізу правового закріплення переліку суб'єктів демократичного цивільного контролю над Силами оборони та їх правового статусу можна зробити висновок про наявність великої кількості правових прогалин, які не дозволяють досягти високої ефективності вказаного контролю. Класифікація суб'єктів демократичного цивільного контролю над Силами оборони може бути побудована за критеріями наявності або відсутності автономних повноважень, за ієрархічним принципом та за принципом наявності загальних або спеціальних повноважень.

Предмет демократичного цивільного контролю над силами оборони уявляє собою елемент діяльності об'єктів контролю, який безпосередньо охоплюється організаційною поведінкою як військових посадових осіб, так і інших категорій військовослужбовців та працівників військових формувань, а також цивільних осіб, які законами України наділені повноваженнями безпосередньо приймати рішення, які стосуються сил оборони. Предмет демократичного цивільного контролю над силами оборони має відповідати наступним вимогам: об'єктивність, вимірюваність, конкретність, повторюваність результатів у разі застосування іншими суб'єктами контролю тієї ж самої методології контролю.

Аналіз чинного законодавства, яке регулює як безпосереднє здійснення контролю над силами оборони, так і їх функціонування, свідчить, що достатнє нормативно-правове підґрунтя для реалізації визначених вище вимог ще не створено. Вказане потребує перегляду чинних правових актів, які регламентують демократичний цивільний контроль над силами оборони, з метою ліквідації прогалин та суперечностей і підвищення ефективності контрольних заходів у досліджуваній сфері.

Дзюба В.Т. (ВІКНУ)

Здійснення цивільно-військового співробітництва у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки

У проведенні міжнародних операцій важливою складовою є здійснення цивільно-військового співробітництва, що включає в себе виконання низки завдань, покладених на дану структуру. Завдання спрямовані на створення сприятливих умов у цивільному середовищі для успішного виконання задач за призначенням, покладених на збройні сили, а також організації та

підтримання рівня взаємодії з об'єктами цивільного середовища в районах виконання завдань.

Цивільно-військове співробітництво застосовується як у військових операціях, так і в операціях з врегулювання кризових ситуацій, які мають між собою певні відмінності. Різниця виникає в навколишньому середовищі, характері відносин між військовими та цивільними організаціями, та органами влади. Проте є завдання оперативного рівня, які виконуються підрозділами цивільно-військового співробітництва і в межах яких тактичні завдання є загальними для всіх видів операцій. Ці завдання можна поділити на три стадії: підготовчу (1 – планування; 2 – пропозиції командирів; 3 – навчання і тренування), оперативну і перехідну.

Виходячи з методичного посібника для військ (сил) з питань цивільно-військового співробітництва основними завданнями ЦВС у ході підготовки та застосування збройних сил є:

- безперервний збір, аналіз даних та оцінка стану цивільного середовища, прогнозування можливих варіантів його розвитку під час підготовки та застосування збройних сил, визначення ставлення цивільного населення до військ (сил) та їх дій;

- визначення чинників негативного впливу об'єктів цивільного середовища на дії військ (сил) у ході підготовки та застосування збройних сил та надання пропозицій військовому командуванню щодо його нейтралізації (мінімізації);

- прогнозування можливих негативних наслідків дій військ (сил) на цивільне середовище та надання пропозицій військовому командуванню щодо їх зменшення;

- організація та підтримання на належному рівні системи цивільно-військової взаємодії;

- участь у плануванні та проведенні заходів, спрямованих на формування позитивної громадської думки та сприйняття дій військ (сил) у районах виконання завдань за призначенням;

- участь у стратегічних комунікаціях;

- організація та координація доступу військ (сил) до ресурсів цивільного середовища (у разі необхідності);

- планування, організація (координація) та проведення (підтримка) заходів, спрямованих на відновлення спроможностей органів державної влади, установ, організацій виконувати свої обов'язки у випадках, коли їх проведення суттєво покращить умови обстановки у цивільному середовищі та сприятиме виконанню військами (силами) завдань за призначенням;

- прогнозування можливих катастроф гуманітарного характеру та надання військовому командуванню пропозицій щодо їх локалізації та нейтралізації на ранніх стадіях;

- координація та сприяння у наданні гуманітарної допомоги цивільному населенню;

- координація та підтримка (за необхідності) заходів з евакуації місцевого населення з районів ведення бойових дій (районів надзвичайних ситуацій) з метою недопущення (зменшення) втрат серед цивільного населення.

На додаток до вищезазначених завдань ЦВС будуть виникати й інші завдання, пов'язані з типом операцій. Тому необхідно постійно досліджувати чинники, притаманні різним операціям [1, с. 21-22].

З цього випливає, що виконання завдань цивільно-військового співробітництва є важливою складовою здійснення цієї діяльності, яка є невід'ємною у проведенні військових операцій, в тому числі операцій з підтримання миру та безпеки.

Список використаних джерел:

1. Методичний посібник для військ (сил) з питань цивільно-військового співробітництва. Київ: Управління цивільно-військового співробітництва Збройних Сил України, 2019. 169 с.

Добровольський В.С. (ВІКНУ)

Актуальні проблеми впровадження досвіду військової поліції зарубіжних держав у сфері безпеки дорожнього руху у військово-правоохоронну систему України

На сьогоднішньому етапі розвитку Україна переживає реформування правоохоронної системи, в тому числі у Збройних силах України. Досвід нашої держави від початку збройного конфлікту з Російською Федерацією показав неготовність правоохоронних органів виконувати поставлені завдання в умовах бойової обстановки ефективно. Задля удосконалення виконання військами своїх завдань та зменшення правопорушень, скоєних військовослужбовцями у воєнний та мирний час, необхідно впроваджувати у військову-правоохоронну систему зарубіжного досвіду.

Задля якісної характеристики проблематики організації діяльності Військової інспекції безпеки дорожнього руху (далі – ВІБДР), потрібно звернутися до основних нормативно-правових актів, які регулюють дану сферу суспільних відносин. Повноваження ВІБДР регламентовані такими актами законодавства: Закон України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України»; Наказ Міністерства оборони України «Про затвердження Положення про органи безпеки дорожнього руху Міністерства оборони України».

Повноваження ВІБДР є досить широкими, але є недостатніми для ефективного забезпечення безпеки дорожнього руху. Досвід зарубіжних країн таких як: Франція, Італія, Великобританія та інші, – доводять, що діяльність Військової поліції не повинна обмежуватися виключно повноваженнями щодо військовослужбовців, а мати вплив і на цивільне населення. Наприклад, у Франції Національна жандармерія, яка підпорядковується Міністру оборони і є складовою частиною Збройних сил, виконує функції військової поліції. Сьогодні Національна жандармерія забезпечує державну безпеку на 95% національної території для 50% населення. Жандармерія вирішує завдання в інтересах збройних сил, а також виконує значний обсяг поліцейських та адміністративних функцій в інтересах всієї держави. Тому її діяльність має міжміністерський характер і координується також з Міністерством внутрішніх

справ і юстиції [1]. Тобто такий обсяг повноважень дістає своє відображення і в діяльності жандармерії, щодо забезпечення безпеки дорожнього руху.

Таким чином, розглядаючи досвід функціонування жандармерії (Франція), карабінерів (Італія), ми можемо зробити висновок, що реформування ВІБДР, як майбутнього органу забезпечення безпеки дорожнього руху у складі Військової поліції, та надання даному підрозділу певних поліцейських та адміністративних повноважень, дозволить припинити більшість дорожньо-транспортних пригод та запобігти новим.

Список використаних джерел:

1. Коломієць В. Функціонування військової поліції у забезпеченні правопорядку: міжнародний досвід. *Конституційне право. Адміністративне право і процес. Фінансове право. Інформаційне право. Міжнародне право*. 2020. С. 71-74.

к.н. з фіз.вих., доц. Добровольський В.Б. (ВІКНУ)

Наукове обґрунтування змісту та організації фізичної підготовки офіцера тактичного рівня Збройних Сил України

Відповідно до п.1.8 Тимчасової настанови з фізичної підготовки в Збройних Силах України, система фізичної підготовки передбачає: безперервну фізичну підготовку військовослужбовців протягом навчального року та терміну всієї служби; створення та утримання необхідної початкової матеріально-технічної бази для занять фізичною підготовкою і спортом (далі – навчально-спортивна база); підготовку фахівців фізичної підготовки, інструкторів, спортивних організаторів, тренерів, суддів зі спорту (далі – спортивний актив); мотивацію військовослужбовців до самостійних занять фізичною підготовкою та спортом, оволодіння знаннями та методикою фізичного вдосконалення, дотримання здорового способу життя; наукове обґрунтування змісту та організації фізичної підготовки. [1, с.2]

Щодо такої складової системи фізичної підготовки як підготовка фахівців фізичної підготовки, то слід звернути увагу на те, що у Професійному стандарті офіцера тактичного рівня Збройних Сил України за спеціалізацією: Фізичне виховання і спорт у Збройних Силах України (ВОС 320100) від 30.12.2020. № 103/1/333 вказано, що Професійний стандарт офіцера тактичного рівня за військово-обліковою спеціальністю ВОС 320100 вводить в систему вищої військової освіти, як відомчий нормативний документ, з метою уніфікації вимог до базових складових професії офіцера тактичного рівня всіх видів, родів військ і спеціальних військ Збройних Сил України незалежно від отримуваної у ВВНЗ (ВНП ЗВО) спеціальності, спеціалізації та посади після завершення навчання в зазначених навчальних закладах. [2, с.3]

Крім цього, наступна складова системи фізичної підготовки – мотивація військовослужбовців до самостійних занять фізичною підготовкою та спортом, оволодіння знаннями та методикою фізичного вдосконалення, дотримання здорового способу життя виявляється у спільній компетентності

для всіх військово-облікових спеціальностей офіцера тактичного рівня як здатність виконувати професійну діяльність в умовах тривалих різнопланових фізичних навантажень і психічних напружень, пов'язаних з виконанням службових обов'язків, організовувати процес підготовки військовослужбовців для забезпечення їх фізичної готовності до виконання навчально-бойових завдань за призначенням. [2], [3], [4]

З приводу наукового обґрунтування змісту та організації фізичної підготовки слід зважати на те, що у наукових працях розглядаються важливі аспекти формування системи фізичної підготовки військовослужбовців "силового блоку" України, зокрема ЗС України. Заслуговує на увагу пропозиція Шемчука В.А. та Хацаюка О.В. про те, що для розроблення сучасної нормативної бази системи фізичної підготовки необхідно вирішити наступні завдання: 1) визначити професійно-важливі рухові фізичні якості та військово-прикладні навички; 2) визначити зміст нормативної основи фізичної підготовки із урахуванням особливостей процесу бойової та фізичної підготовки із урахуванням етапів (періодів) навчання та етапів формування професійних навичок та умінь; 3) розробити єдині нормативи, як для жінок, так і для чоловіків; 4) розділ "рукопашна підготовка" виділити в окремий курс (адаптувати прийоми рукопашного бою та контрольні-перевірочні комплекси у відповідності до вимог сьогодення із урахуванням наявних стандартів НАТО; 5) визначити категорії та вікові групи для виконання уніфікованих нормативів; 6) впровадити у систему фізичної підготовки найбільш інформативні контрольні-перевірочні комплекси; 7) здійснити встановлення контрольних-перевірочних комплексів з фізичної підготовки із урахуванням періодів навчання; 8) створити механізм заохочення та стимуляції військовослужбовців до здобуття високих показників у індивідуальному рівні фізичного розвитку (спеціальної фізичної підготовленості) [5, с.18].

Вважаємо, що у зв'язку із переходом ЗС України до стандартів НАТО, слід переглянути вимоги стосовно фізичної готовності військовослужбовців, позаяк оновлення та удосконалення зброї та бойової техніки в сучасних умовах, ведення бою в урбанізованій місцевості та підтримання високого рівня боєготовності у різних умовах вимагає удосконалення правового та організаційного регулювання фізичного розвитку військовослужбовця.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Тимчасової настанови з фізичної підготовки в Збройних Силах України: Наказ ГШ ЗСУ від 11.02.2014. № 35; Настанова НСТ-Т 01.035.001-2014 (01). URL: <https://ufmf.org.ua/wp-content/uploads/2019/02B8.pdf>

2. Професійний стандарт офіцера тактичного рівня Збройних Сил України. Спеціалізація: Фізичне виховання і спорт у Збройних Силах України (ВОС 320100) від 30.12.2020. № 103/1/333. Київ. 2020. 34 с.

3. Професійний стандарт офіцера тактичного рівня Збройних Сил України. Цивільно-військове співробітництво (ВОС 850400). Галузь знань 08 "Право", Спеціальність 081 "Право". Київ. 2021. 53 с.

4. Професійний стандарт офіцера тактичного рівня Збройних Сил України. Правоохоронна діяльність у Збройних Силах України (ВОС 850600). Галузь знань 08 "Право", Спеціальність 081 "Право". Київ. 2021. 55 с.

5. Шемчук В.А., Хацяюк О.В. Обґрунтування нормативних основ Настанови з фізичної підготовки у Збройних силах України. Колективна наукова монографія. *Імплементація нововведень до правових та воєнних наук та підвищення ролі спорту на державному рівні*. Видання 1. 2020. Вінниця. С. 2-21. DOI 10.36074/indpvnprsd.ed-1.01. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/monographs/article/view/3129/3033>

Жданова В.М. (ВІКНУ)

Сучасний стан та перспективи підготовки військових фахівців Військової служби правопорядку та її наближення (сумісності) з системами військової освіти країн-членів НАТО

На сьогоднішньому етапі інтеграції підрозділів ЗСУ в сім'ю НАТО є досить таки тривалим і складним процесом, що, у свою чергу, пояснюється невідповідністю до більшості стандартів, що ускладнюють взаємосумісність підрозділів військових правоохоронців із НАТОвськими підрозділами.

Для зміцнення особливого партнерства з НАТО та набуття повноправного членства в Організації Північно-атлантичного договору Україна планує: досягти у максимально стислі строки достатньої взаємосумісності Збройних Сил України та інших складових сектору безпеки і оборони з відповідними структурами держав Альянсу; суттєво активізувати реформи у рамках імплементації річних національних програм під егідою Комісії Україна – НАТО [1].

Завдяки спільній праці всі навчальні програми, які націлені на підготовку та підвищення кваліфікації, розроблені з урахуванням Військової поліції та інтеграції у структури військових правоохоронців НАТО. Іноземні партнери надають велику допомогу для розвитку Служби правопорядку. У нас є міжнародні партнери, такі як: Об'єднана багатонаціональна підготовча група від США, цивільна поліція Данії, військова поліція Швеції, місія Великобританії ОРБІТАЛ, канадська місія ЮНІФАЄР та інші.

Система військової освіти є важливою складовою та вона інтегрована в загальнодержавну систему освіти, яка на сьогоднішній день у своєму складі має академії, університети, військові інститути, військові коледжі, військові ліцеї, факультети та кафедри військової підготовки та багато інших закладів. Військову освіту ми сьогодні розглядаємо за двома основними аспектами: - отримання фундаментальних знань і навичок у навчальному закладі; - розвиток і закріплення цих знань і навичок у процесі виконання функціональних обов'язків на посаді у військах через систему курсової підготовки перед призначенням на нові посади [2].

Головними завданнями, які лежать на плечах керівництва є сукупність заходів міжнародного співробітництва, серед яких наявні нові навчальні програми, підготовка інструкторів та відновлення слідчих спроможностей

Служби правопорядку, а також курсова підготовка в Україні та закордоном, яка з кожним роком тільки зростає. Наші іноземні партнери можуть навчити нас, як налагодити процес розвитку військових можливостей, сектору безпеки та охорони.

Список використаних джерел:

1. Указ Президента України № 392 «Про Стратегію національної безпеки України» від 14 вересня 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>

2. Полторак С.Т. Трансформація системи військової освіти України на шляху до досягнення стандартів НАТО. *Наука і оборона*. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/163726.pdf>

Зіборєва О.Б. (МАУП)

Сутність та особливості методів публічного адміністрування у сфері військової освіти: адміністративно-правовий підхід

Адміністративно-правовим методам публічного адміністрування підготовки кадрів з вищою військовою освітою для Збройних Сил України притаманні наступні властивості. По-перше, методи уявляють собою квінтесенцію позитивного досвіду людства у певній сфері професійної, суспільно-політичної, економічної, педагогічної та інших видів діяльності. Як узагальнення та структурування методів, які довели свою ефективність протягом тривалого часу, методологія не може бути зведена до простої сукупності способів певної діяльності. Вона має враховувати існування зв'язків та закономірностей, які виникають під час використання цих способів досягнення поставлених цілей. Методи як узагальнення найбільш ефективних, таких, що зарекомендували себе позитивно протягом тривалого часу способів діяльності, мають використовуватися з урахуванням моделювання та прогнозування в аспекті можливості досягнути необхідних результатів саме за допомогою певного методу.

По-друге, особливістю адміністративно-правових методів публічного адміністрування підготовки кадрів з вищою освітою для Збройних Сил України буде неможливість виокремити суто галузеві методи, оскільки процес публічного адміністрування характеризується багатоаспектністю, яка неминуче впливає на характер застосованої методології.

По-третє, властивостями адміністративно-правових методів публічного адміністрування підготовки кадрів з вищою освітою для Збройних Сил України є постійне оновлення кола використовуваних методів та неможливість скласти їх закритий перелік. Зокрема, це пов'язано з гнучким характером системи публічного адміністрування, яка постійно змінюється, удосконалюється, намагаючись включити до себе усталені позитивні практики різних сфер людської діяльності, у тому числі військової.

По-четверте, досліджуючи особливості вказаних методів необхідно враховувати потребу у постійному встановленні зворотного зв'язку під час їх використання в аспекті позитивного, нульового або негативного впливу на

досягнення цілей військової освіти. Це передбачає постійний моніторинг або само моніторинг діяльності суб'єктів та об'єктів публічного адміністрування у досліджуваній сфері.

По-п'яте, методи публічного адміністрування підготовки кадрів з вищою освітою для Збройних Сил України мають включати доведені позитивною практикою інших держав, зокрема, держав-членів Північноатлантичного альянсу, способи підвищення активності та креативності осіб як постійного, так і перемінного складу.

к.ю.н. Звоненко О.О. (ВІКНУ)

Актуальні питання щодо зарахування стажу за час проходження військової служби

Існуючі на сьогодні воєнні виклики та ризики національній безпеці України характеризуються постійними змінами воєнно-політичної обстановки та характером воєнних загроз. І включають поєднання військової агресії з інформаційно-психологічною війною, скоєння терористичних актів, атаки на об'єкти критичної інфраструктури та дії в кібернетичному просторі. Але сучасні безпекові операції в світі поєднують військові, цивільно-військові і поліцейські компоненти. Вони є багатовимірними, часто із залученням об'єднаних та багатонаціональних сил.

Іноді до участі у збройних конфліктах долучаються недержавні утворення або організації терористичного спрямування. Актуальними сьогодні є питання захисту цивільного населення у збройних конфліктах, операційного права, використання новітніх систем озброєнь, застосування міжнародного гуманітарного права і міжнародного права прав людини, участі в бойових діях парамілітарних угруповань тощо.

Згідно ч.1 ст.2 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» військова служба є державною службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України (за винятком випадків, визначених законом), іноземців та осіб без громадянства, пов'язаній із обороною України, її незалежності та територіальної цілісності. Час проходження військової служби зараховується громадянам України до їх страхового стажу, стажу роботи, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служб.

Проаналізувавши судову практику саме питання зарахування громадянам України час проходження військової служби до страхового стажу, можна акцентувати увагу, що в більшості роботодавці порушують дану норму, відмовляючи в такому праві громадянам (від загальної кількості порушень норм трудового права, 37% припадає саме на ч.1 ст.2 ЗУ «Про військовий обов'язок і військову службу»). Вважаємо, що можна говорити про досить серйозну проблему, що склалася у правовій нормі.

Відомо, що страховий стаж – період (строк), протягом якого особа підлягає загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню та за який щомісяця сплачені страхові внески в сумі не меншій, ніж мінімальний

страховий внесок за ч. 1 ст. 24 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» .

І хоча за працівниками, призваними на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період або прийнятими на військову службу за контрактом, у тому числі шляхом укладення нового контракту на проходження військової служби, під час дії особливого періоду на строк до його закінчення або до дня фактичного звільнення зберігаються місце роботи, посада і середній заробіток на підприємстві, в установі, організації, фермерському господарстві, сільськогосподарському виробничому кооперативі незалежно від підпорядкування та форми власності і у фізичних осіб - підприємців, у яких вони працювали на час призову, практика показує, що роботодавці в більшості своїй не зберігають робочі місця.

Так, Верховний Суд у Постанові від 16.06.2020 р. у справі № 185/7049/16-а дав роз'яснення, що пунктом 2.3 розд. 2 Положення про організацію в Міністерстві оборони України роботи з обчислення вислуги років для призначення пенсій військовослужбовцям і соціального забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та членів їх сімей, затвердженого Наказом Міністерства оборони України від 14.08.2014 р. № 530, передбачено, що час проходження служби, протягом якого особа брала участь в антитерористичній операції, зараховується на пільгових умовах – один місяць служби за три.

*к.т.н. Зінчик А.Г.(ВІКНУ)
Панченко В.Ф. (ВІКНУ)*

Правові питання щодо дотримання ліцензійних умов вищими військовими навчальними закладами

В ході аналізу нормативно-правових актів щодо відповідності рівня підготовки фахівців державним вимогам до напряму підготовки (спеціальності) встановлено, що відповідно вимог Закону України «Про вищу освіту» ліцензійні умови провадження освітньої діяльності встановлюють вичерпний перелік вимог, обов'язкових для виконання закладом вищої освіти або науковою установою, та вичерпний перелік документів, що додаються до заяви про отримання ліцензії. Вищі військові навчальні заклади (далі – ВВНЗ) на підставі відповідної освітньої програми розробляють навчальні плани, форми організації освітнього процесу, що забезпечують досягнення здобувачем відповідного ступеня вищої освіти програмних результатів навчання. При цьому освітні програми підлягають акредитації на предмет відповідності стандарту вищої освіти, спроможності виконання вимог стандарту, а також досягнення заявлених у програмі результатів навчання [1]. Крім того, ВВНЗ на рівні з іншими закладами вищої освіти проходять процедуру акредитації – визнання їх спроможності провадити освітню діяльність відповідно до ліцензійних умов провадження освітньої діяльності [2].

В свою чергу ліцензійні умови провадження освітньої діяльності передбачають конкретизовані вимоги до кадрового забезпечення цієї діяльності, серед яких: відповідність освітньої та/або професійної кваліфікації науково-педагогічних працівників (далі – НПП) освітньому компоненту, наявність досвіду професійної діяльності за відповідним фахом не менше п'яти років, наявність не менше п'яти публікацій у періодичних наукових виданнях, що включені до переліку фахових видань України та до наукометричних баз, наявність виданого підручника чи навчального посібника (включаючи електронні) або монографії, наявність апробаційних та/або науково-популярних, та/або консультаційних (дорадчих), та/або науково-експертних публікацій з наукової або професійної тематики загальною кількістю не менше п'яти публікацій тощо, які відносяться до функціональних обов'язків НПП.

Водночас вимогами Положення про особливості організації освітньої діяльності у ВВНЗ Міністерства оборони України (далі – МОУ) та ВВП ЗВО [3] передбачено проведення навчальних занять із навчальних дисциплін «Статути Збройних Сил України та їх практичне застосування» і «Тактична медицина» командирами підрозділів цих ВВНЗ. Однак функціональні обов'язки командирів підрозділів ВВНЗ ніяким чином не передбачають виконання завдань дотичних до функціональних обов'язків НПП в частині здійснення наукової та методичної роботи, а ліцензійні умови щодо досвіду роботи збігаються лише з наявним досвідом практичного застосування військових статутів. Сумнівним фактом щодо дотримання ВВНЗ ліцензійних умов можуть розглядатись і рекомендації, що викладені у вимогах МОУ [4] стосовно залучення для проведення навчальних занять з навчальної дисципліни «Бойова система виживання воїнів» і «Тактична медицина» начальників медичних служб, медичних пунктів (офіцерів) або лікарів ВВНЗ (ВВП ЗВО), які пройшли відповідний вишкіл і отримали сертифікат інструктора, визнаний на території України. Зазначена категорія військових фахівців не має у свої обов'язках завдань дотичних до функціональних обов'язків НПП в частині здійснення наукової та методичної роботи. Також слід вказати, що норми навчального навантаження розповсюджуються виключно на військовослужбовців, які проходять службу на посадах НПП. Крім того, для командирів підрозділів ВВНЗ на відміну від НПП не передбачено ведення індивідуального плану роботи викладача на навчальний рік.

З огляду на викладене нормативно-правові акти щодо ліцензійних умов провадження освітньої діяльності потребують врахування специфічних умов функціонування ВВНЗ та ВВП ЗВО, які підпорядковані МОУ.

Список використаних джерел:

1. Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 р. № 977.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#Text>.

2. Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності : Постанова Кабінету Міністрів України 30.12.2015 р. № 1187. Дата оновлення: 20.06.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF#Text>.

3. Положення про особливості організації освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти : Наказ Міністерства оборони України від 09.01.2020 р. № 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-20#Text>.

4. Про організацію підготовки офіцерських кадрів тактичного рівня та сержантського (старшинського) складу у закладах фахової передвищої військової освіти, вищої військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти : Наказ Міністерства оборони України від 12.11.2020 р. № 412. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/412_nm.pdf.

Зорін О.О. (ХДУ)

к.ю.н., доц. Волкович О.Ю. (ХДУ)

Бюро економічної безпеки як принципово новий суб'єкт протидії фінансовим правопорушенням

Із проведенням на території України великої кількості реформ, значних закупівель товарів, які мають важливе значення як для оборони України в цілому, так і для підвищення рівня життя кожного громадянина окремо, в останні роки гостро постає питання щодо захисту економіки держави, протидії кримінальним правопорушенням у сфері господарської діяльності та фінансів. І ось нещодавно був прийнятий Закон України «Про Бюро економічної безпеки» [1] від 28.01.2021 р. № 1150-IX і відповідно держава стала приймати організаційні заходи щодо створення однойменної служби – Бюро економічної безпеки України.

Причин створення даної служби було багато, починаючи від зросту рівня кримінальних правопорушень у сфері економіки до повного розгалуження роботи в органах захисту економіки держави, які донедавна були представлені: Департаментом захисту економіки Національної поліції України, який був ліквідований у вересні 2019 року; Департаментом контролю за діяльністю захисту інтересів держави у сфері економічної безпеки в складі Служби безпеки України та податковою міліцією в складі Державної фіскальної служби України.

Наприклад, Олексій Гончарук, экс-прем'єр-міністр України, прокоментував ліквідацію Департаменту захисту економіки Національної поліції України наступним чином: «Ця одіозна структура не захищала бізнес, а систематично заважала йому працювати. Найчастіше через суд отримували ухвалу на проведення слідчих дій і починали обшук: витягували з офісу комп'ютери, бухгалтерію, а з каси – гроші, документи. Через це паралізували роботу підприємств, а потім вимагали у бізнесу «викуп»» [2].

Беручи до уваги лише цю обставину, уже можна стверджувати, що створення Бюро економічної безпеки було потрібним кроком для посилення захисту економіки України. У однойменному законі Бюро економічної безпеки України визначається як: «центральный орган виконавчої влади, на який покладаються завдання щодо протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави» [1].

Список використаних джерел:

1. Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28.01.2021 № 1150-IX. *Верховна Рада України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>

2. Уряд ліквідував Департамент захисту економіки. *Урядовий портал.* URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/kabinet-ministriv-ukrayini-likviduvav-ubez>

Капінус О.Ю. (НУОУ)

Адміністративно-правовий режим відчуження військового майна

Дослідження адміністративно-правового режиму відчуження військового майна, а також особливостей відчуження військового майна у різних адміністративно-правових режимах дозволить ґрунтовно проаналізувати механізм відчуження військового майна в сучасних умовах. Поняття "правовий режим" висвітлили у своїх працях такі вчені як Алексєєв С.С., Белєвцева В.В., Венедиктов А.В. Мінка Т.П., Настюк В.Я. та інші. Серед науковців, що мають у своєму науковому доробку праці щодо правового режиму військового майна, як більш конкретного об'єкту дослідження відмічаємо праці Бойченка Е.Г., Кучинського Ю.Д., Мойсея Л.О., Поніматченка Ю.А., Хом'якова Д.О. та інших вчених.

Метою нашого дослідження є розглянути відчуження військового майна з позиції аналізу адміністративно-правового режиму відчуження військового майна (як адміністративно-правового режиму спеціального об'єкту – військового майна), а також особливості відчуження військового майна в різних адміністративно-правових режимах (з позиції аналізу адміністративно-правових режимів різних правових станів).

Адміністративно-правовий режим відчуження військового майна передбачає наявність особливого об'єкта (тобто військового майна, яке є державним майном, закріпленим за військовими частинами Збройних Сил), суб'єктів відчуження (Кабінет Міністрів України, Міністерство оборони України, уповноважені підприємства (організації)) та визначену процедуру відчуження, яка передбачає вилучення військового майна у результаті його реалізації.

Процедурі відчуження обов'язково передуює списання військового майна, а сама процедура відчуження має включати оцінку вартості військового майна, використання системи електронних торгів та громадський контроль щодо відчуження військового майна. Наявність чи відсутність заборон чи обмежень на реалізацію військового майна з огляду на запровадження воєнного чи надзвичайного станів, впливає на наявність правовідносин щодо

відчуження військового майна. В той же час правові режими воєнного чи надзвичайного станів є підставами для застосування певних обмежень і заборон, а також підставами саме для вилучення майна, необхідного в умовах воєнного чи надзвичайного стану.

Адміністративно-правовий режим військового майна ми розуміємо як обсяг прав та обов'язків органів військового управління та підпорядкованих підрозділів стосовно майна, закріпленого за ними, а також порядок його набуття, використання і відчуження, де відчуження розуміється як комплексна процедура щодо якої застосовується визначений законом порядок проведення, а в умовах особливих правових станів передбачені додаткові способи правового регулювання (заборони, дозволи, зобов'язання).

*д.ю.н. Карелін В.В. (ВІКНУ)
Оганесян А.К. (ВІКНУ)*

Підрозділи спеціального призначення Військової служби правопорядку

Перш за все слід зазначити що, відповідно до Закону України “Про Військову службу правопорядку”, Військова служба правопорядку (далі – ВСП) у Збройних Силах України (далі – ЗСУ) – спеціальне правоохоронне формування у складі ЗСУ. Та найбільш невивченою та непопулярною є саме діяльність підрозділів спеціального призначення (далі – підрозділи СпП), на які покладаються такі завдання: антитерористичні операції на військових об'єктах, охорона вищого керівництва ЗСУ, Президента України та іноземних військових делегацій, боротьба з розвідувально-диверсійними групами противника.

Для порівняння та відокремлення підрозділів спеціального слід зазначити, що, згідно Закону України “Про Збройні Сили України” Сили спеціальних операцій можуть залучатися до здійснення заходів правового режиму воєнного і надзвичайного стану, організації та підтримання дій руху опору, проведення військових інформаційно-психологічних операцій, боротьби з тероризмом (піратством), заходів щодо захисту життя, здоров'я громадян (об'єктів (майна) державної власності), забезпечення їх безпеки та повернення, посилення охорони державного кордону, захисту суверенних прав України в (морській) економічній зоні і континентального шельфу та їх правового оформлення, забезпечення безпеки національного морського судноплавства України у відкритому морі чи у будь-якому місці, що знаходиться поза межами юрисдикції будь-якої держави, заходів щодо запобігання розповсюдженню зброї масового ураження, надання військової допомоги іншим державам тощо.

З огляду на різницю у покладених завданнях ми хочемо зазначити, що питання організаційно-правової діяльності підрозділів спеціального призначення ВСП потребує більш детального вивчення через саме специфіку їх діяльності. На нашу думку покращення та спеціалізація організаційно-правових аспектів діяльності підрозділів СпП ВСП в наш час є досить

актуальною, оскільки в умовах збройної агресії на Сході України, за 2017-2018 роки підрозділами СпП ВСП було недопущено 50 диверсій, таку ж кількість диверсій було попереджено тільки за 2019 рік. Таким чином ми можемо бачити негайну потребу покращувати організацію діяльності підрозділів СпП ВСП для виконання ними завдань за призначенням.

Список використаних джерел:

1. Про Військову службу правопорядку у Збройних силах України : Закон України від 01.11.2020р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14#Text> (дата звернення: 22.10.2021).

2. Про Збройні Сили України : Закон України від 06 12 1991 р. № 1934-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text>

д.ю.н. Карелін В.В. (ВІКНУ)

Філатов О.О. (ВІКНУ)

Порядок тримання засуджених, узятих під варту, заарештованих та затриманих військовослужбовців

Наразі в Україні досить поширена злочинність і Збройні сили України не є виключенням. У складі Збройних сил України функції з протидії злочинності покладаються на Військову Службу Правопорядку.

Досліджуючи функції ВСП, хотілось би виокремити таку як, тримання засуджених, узятих під варту, заарештованих та затриманих військовослужбовців тобто затримувати і тримати військовослужбовців Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, військовозобов'язаних під час проходження ними зборів на гауптвахтах Служби правопорядку з метою застосування тимчасового запобіжного заходу, крім випадків, визначених військовими статутами Збройних Сил України, на строки, встановлені законом, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, обвинувачених (підсудних), які переховуються від органів досудового розслідування або суду, засуджених, які ухиляються від виконання кримінального покарання Ю військовослужбовців, які вчинили дії, що створюють реальну загрозу для оточуючих, або які виявили непокору законній вимозі військовослужбовця Служби правопорядку.

Наразі у Збройних Силах України діють такі місця для тримання засуджених, узятих під варту, заарештованих та затриманих військовослужбовців як дисциплінарний батальйон - військова частина, яка утримується на окремому штаті та призначена для забезпечення виконання кримінального покарання стосовно військовослужбовців, яких вироком суду, що набрав законної сили, засуджено до тримання в дисциплінарному батальйоні, гауптвахта - спеціальне приміщення, обладнане в будівлі органу управління Служби правопорядку (підрозділу Служби правопорядку в гарнізоні) для виконання покарання щодо військовослужбовців, засуджених до арешту, військовослужбовців, на яких накладено адміністративне стягнення у виді арешту з утриманням на гауптвахті, тримання узятих під

варту та затриманих військовослужбовців, або приміщення (намет), яке може тимчасово обладнуватися на полігонах, у навчальних центрах та районах виконання Збройними Силами України завдань за призначенням.

На нашу думку діяльність цих підрозділів є досить актуальною в наш час, адже рівень злочинності досить на високому рівні. Тільки підрозділи ВСП упродовж 2020-го внесли 488 подань на ім'я командирів військових частин, які містять вимогу усунути конкретні причини та умови, які сприяли кримінальним проявам.

Таким чином нами вбачається потреба в покращенні організації підрозділів в яких тримають засуджених, узятих під варту, заарештованих та затриманих військовослужбовців

Касьяненко О.Д. (ВІКНУ)

Взаємодія підрозділів ЦВС з міжнародними та неурядовими організаціями у зоні ведення воєнних дій

В умовах сучасних збройних конфліктів важливу роль відіграє цивільне населення, вже давно пройшли часи коли війна була тільки для військових, а цивільне населення пожинало жахи війни. Сьогоденні гібридні конфлікти передбачають неопосередковану участь некомбатантів в збройних конфліктах та сильно впливають на хід військових операцій.

Міжнародні та неурядові організації є суб'єктом цивільного середовища. Правильна взаємодія з раніше згаданими організаціями, розуміння напрямлення їх діяльності та знання спроможностей дозволить групі ЦВС правильно визначити пріоритети у взаємодії з нею, рівень своєї компетенції та прав, а також питання, які можуть вирішити представники органу військового управління вищого рівня.

Основні напрямки та правила діяльності міжнародних та неурядових організацій можуть складатися з великої кількості документів, які складають важку для розуміння систему алгоритмів діяльності не зрозумілих для пересічної особи, а також дій офіцеру ЦВС відносно цієї організації.

Не останньою перепорою у взаємодії з таким важливим суб'єктом цивільного середовища є суттєва різниця між цивільними і військовими. Деякі буденні для військового речі можуть бути справжньою заборорою в цивільній організації та навпаки, що може призвести до так званого «розриву шаблону» під час спроб взаємодії. Саме через такі моменти можливо втратити такий важливий інструмент для забезпечення успішного проведення військових операцій. Додає багатогранності цій ситуації велика кількість організацій які мають свої правила та принципи, деякі не співпрацюють з військовими, деякі мають дуже вузьку спеціалізацію або потребують цілковитої безпеки і т.д.

На мою думку було б доречно створення алгоритму або інструкції по взаємодії з міжнародними та неурядовими організаціями, що надало б змогу більш ефективно проводити військові операції, які мають фактор втручання цивільного населення, а в сьогочасних умовах це майже кожен випадок.

Актуальність реформування Військової служби правопорядку в умовах збройного конфлікту з Російською Федерацією

Відповідно до Стратегії воєнної безпеки України, що затверджена Указом Президента України №121/2021 від 25 березня 2021 року, Російська федерація залишається воєнним противником України на національному рівні, який здійснює збройну агресію проти України, тимчасово окупував територію Автономної Республіки Крим та міста Севастополь, території у Донецькій та Луганській областях, системно застосовує воєнні, політичні, економічні, інформаційно-психологічні, космічні, кібер- та інші засоби, що загрожують незалежності, державному суверенітету і територіальній цілісності України [1].

Як бачимо, Міжнародний збройний конфлікт триває й досі, тому Збройні сили України, на які покладається обов'язок щодо оборони України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності, повинні бути в постійній бойовій готовності [2]. Одним з ключових критеріїв бойової готовності безумовно є дотримання військової дисципліни та законності в лавах Збройних Сил. Найбільш вагомий внесок для виконання вищевказаного завдання на даний момент зроблений саме Військовою службою правопорядку.

Одним із основних пріоритетних завдань державної політики у сфері оборони в короткостроковій перспективі є вдосконалення форм і способів застосування та реформування сил оборони, їх реорганізація на основі принципів і стандартів НАТО [1].

Військова служба правопорядку – це спеціальне правоохоронне формування у складі Збройних Сил України, призначене для забезпечення правопорядку і військової дисципліни серед військовослужбовців Збройних Сил України [3].

Однак, аналізуючи Закон України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України», бачимо, що наданих державою повноважень не вистачає та повного та всебічного забезпечення правопорядку, а особливо у сфері військових кримінальних правопорушень. Дивлячись на досвід функціонування подібних органів у збройних силах країн членів НАТО, можемо дійти висновку, що функцію дотримання законності виконує саме Військова поліція (далі – ВП) з відповідним обсягом слідчо-розшукових та адміністративних повноважень для притягнення військовослужбовців до юридичної відповідальності. Крім того, варто зазначити, що досвід бойових дій на Сході України показав, що цивільні правоохоронні органи, які зобов'язані проводити досудове розслідування військових кримінальних правопорушень, часто не могли проводити слідчо-розшукові дії в районі бойових дій, чи поблизу таких районів.

Отже, для виконання пріоритетного завдання державної політики у воєнній сфері щодо реорганізації сил оборони на основі принципів та стандартів НАТО задля забезпечення правопорядку у військових

формуваннях, необхідно реформувати чи реорганізувати Військову службу правопорядку з наданням їй необхідного обсягу повноважень у ВП за зразком НАТО.

Список використаних джерел:

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року "Про Стратегію воєнної безпеки України": Указ Президента України; Стратегія воєнної безпеки України від 25 березня 2021 р. № 121/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021/conv#n15> (Дата звернення 18.10.2021).

2. Про Збройні Сили України: Закон України від 6 грудня 1991 року № 1934-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text> (Дата звернення 18.10.2021).

3. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України: Закон України від 7 березня 2002 року № 3099-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14#Text> (Дата звернення 18.10.2021).

Кравець І.М. (ВІКНУ)

Цивільно-військове співробітництво: сучасний стан та перспективи для вдосконалення

Цивільно-військове співробітництво (далі – ЦВС) – систематична, планомірна діяльність Збройних Сил України по взаємодії з органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, організаціями та громадянами у районах дислокації військових частин та підрозділів Збройних Сил України з метою формування позитивної громадської думки про діяльність Збройних Сил України і забезпечення сприятливих умов для виконання покладених на них завдань та функцій (наказ ГШ ЗСУ від 02.04.2019 № 131).

На ЦВС покладаються так завдання, як захист цивільного населення, організація цивільно-військової взаємодії, оцінка цивільного середовища, тощо.

Основною метою ЦВС є створення сприятливих умов для виконання покладених на збройні сили завдань за призначенням, а також недопущення перешкоджання цій діяльності з боку місцевого населення у районах постійної дислокації військових частин та підрозділів, проведення військових операцій, на шляхах переміщення військ (сил) та під час запровадження заходів правового режиму надзвичайного та воєнного стану, участі в операціях з підтримання миру і безпеки у районах відповідальності військових частин, в операційних зонах угруповань військ (сил) шляхом реалізації заходів ЦВС, спрямованих на формування позитивного іміджу збройних сил, пошук ефективних форм взаємодії з цивільним населенням, а також мінімізацію негативного впливу на місцеве населення факторів застосування військ (сил), досягнення мети військової операції.

Так як ЦВС є новою структурою для Збройних Сил України, яка знаходиться на стадії розвитку. Нові фахівці дізнаються багато нового та

вдосконалюють структуру, переймаючи досвід передових країн світу та адаптуючи їх під ті умови, в яких ми сьогодні знаходимося.

Окупація Автономної Республіки Крим, розв'язана Російською Федерацією гібридна війна на Сході України змусили Збройні Сили України не тільки до зміни тактики своїх дій, але й до пошуку та втілення в життя абсолютно нового для України комплексного підходу до планування та проведення операцій, який ґрунтується на досвіді та основних принципах збройних сил країн НАТО.

Крамova С.П. (ВІКНУ)

Правові аспекти розмежування компетенції Військової служби правопорядку та інших правоохоронних органів держави

Як зазначив Коломоєць В.М. "Компетенція Військової служби правопорядку – це її права та обов'язки, якими вона відповідно до закону наділяється з метою вирішення питань, які становлять предмет її відання. Головними складовими правового статусу Військової служби правопорядку є її завдання, цілі, функції, повноваження і відповідальність. Компетенція Військової служби правопорядку полягає у зміцненні законності, правопорядку і військової дисципліни у Збройних Силах України, у забезпеченні прав та законних інтересів військових" [1, с. 77-78].

Війська служба правопорядку є невід'ємним органом військового правопорядку, вона наділена значним переліком функціональних обов'язків, але не має повноважень щодо вести оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування. Ці функції лежать на інших правоохоронних органах держави, таких як: Національна поліція, Державне бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України та інші. Проте при розслідуванні злочинів у військовій сфері виникають пені труднощі.

Коломоєць В.М. у своїй роботі позначив, що: "військова поліція – це військовий правоохоронний орган, який повинен мати такі розширені функції: забезпечення виконання законодавства України військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження ними військових зборів; запобігання і виявлення кримінальних злочинів та адміністративних правопорушень, вчинених військовослужбовцями, а також службовцями Міністерства оборони України і Збройних Сил України, їх розкриття, профілактика та припинення; забезпечення безпеки руху військових транспортних засобів, захисту прав, свобод і законних інтересів військовослужбовців; захист військового майна від протиправних посягань; участь у протидії диверсіям і терористичним актам; припинення протиправних дій військовослужбовців і цивільних осіб на військових об'єктах" [1, с.111].

З цього випливає необхідність створення певного правоохоронного органу з функціями забезпечення правопорядку і повноваженнями щодо виявлення, розслідування і запобігання правопорушень у військовій сфері.

Список використаних джерел:

1. Коломоєць В.М. Забезпечення правопорядку в Збройних Силах України: адміністративно-правові аспекти. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Тернопіль, 2020. 240 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/40493/1/distertacija-kolomyec-na-sajt.pdf>

Криволапов В.О. (ВІКНУ)

Діяльність органів цивільно-військового співробітництва на Сході України

Від початку збройної агресії Російської Федерації проти України в умовах «гібридної» війни цивільно-військове співробітництво стало взаємодією між ЗСУ та цивільним населенням. Основними завданнями цивільно-військового співробітництва ЗСУ є здійснення тісної взаємодії військових із цивільним населенням для забезпечення сприятливих умов для виконання завдань, покладених на підрозділи ЗСУ. Тобто, забезпечення безперешкодного виконання завдань за призначенням військовими частинами і підрозділами, які беруть участь у ООС. Працівники підрозділів ЦВС мають постійно вивчати настрої цивільного населення, політичні вподобання, аби військові могли вжити запобіжних заходів для недопущення перешкоджання діям військ, блокування військових колон на шляхах пересування, місць дислокації, районів дій військ чи обмеження свободи їхнього переміщення. [1]

Також підрозділи ЦВС відповідають за фізичний захист цивільного населення. Вивчають місця розташування цивільних мешканців у населеному пункті, для того, щоб при організації системи ведення вогню командири військових підрозділів враховували цей факт, щоб при відповіді противника цивільні мешканці не опинилися під вогнем, тим самим – зберігаючи життя і здоров'я цивільного населення. [1]

До особливостей діяльності органів цивільно-військового співробітництва на Сході України належать:

1. організація інформування місцевого населення щодо правових засад дій ЗСУ, заходів безпеки та порядку дій у разі виявлення вибухонебезпечних предметів;
2. формування у цивільного населення сприятливого ставлення до дій військ із залученням місцевих засобів масової інформації;
3. прогнозування можливих проблем гуманітарного характеру та надання військовому командуванню пропозицій щодо їх локалізації та нейтралізації на ранніх стадіях їх загострення;
4. сприяння органам державної влади та місцевого самоврядування у переміщенні мешканців з населених пунктів до пунктів збору та тимчасових таборів. [2]

Отже, система цивільно-військового співробітництва на Сході України, сприяє значному підвищенню довіри цивільного населення до ЗСУ та формуванню позитивної думки щодо їх діяльності, протидіє негативному інформаційному впливу противника на населення та військовослужбовців, які

беруть участь у відсічі збройної агресії Російської Федерації та мінімізує вплив наслідків бойових дій на цивільне населення.

Список використаних джерел:

1. Інтерв'ю у начальника управління Цивільно-військового співробітництва Генерального Штабу ЗС України полковника В'ячеслава Власенка URL: <https://armyinform.com.ua/2021/05/simiky-cze-mistok-mizh-cyvilnym-naselennyam-i-vijskovymy/>

2. Доктрина «Цивільно-військове співробітництво». URL: http://stratcom.nuou.org.ua/wp-content/uploads/2020/10/doktryna_cyvilno_vijskovogo_spivrobitnycztva

Кудря О. (ВІКНУ)

Відповідальність за поширення недостовірних даних щодо результатів соціологічних досліджень

Редакціями Закону України «Про інформацію» (далі - Закон) до 6.01.2011 року соціологічна інформація визначалася, як документовані або публічно оголошені відомості про ставлення окремих громадян і соціальних груп до суспільних подій та явищ, процесів, фактів. Крім цього, було зазначено, що соціологічні дослідження здійснюються державними органами, об'єднаннями громадян, зареєстрованими у встановленому порядку.

Послідуючими редакціями даного Закону соціологічна інформація визначалася і визначається станом на сьогоднішній день, як будь-які документовані відомості про ставлення до окремих осіб, подій, явищ, процесів, фактів тощо. Правовий режим соціологічної інформації визначається законами та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [стаття 19].

Достовірність і повнота інформації; правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації; захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя, відповідно до статті 2 вказаного Закону належать до основних принципів інформаційних відносин.

Міжнародні стандарти щодо проведення опитувань відображені в Міжнародному Кодексі ICC/ESOMAR* щодо маркетингових і соціологічних досліджень. Норми Кодексу застосовуються більш ніж у 130 країнах світу, в тому числі в Україні. Кодекс закріплює такі вимоги до діяльності дослідників, як чесність, відкритість, об'єктивність, використання виключно наукових методів та дотримання національних законів.

Проте, в Україні немає законодавчо закріпленої відповідальності за поширення недостовірних даних щодо результатів соціологічних досліджень. Законодавством України також не встановлено переліку методів збору інформації у процесі опитування громадської думки, порядку визначення статистичної оцінки можливої помилки такого опитування і не забороняється застосовувати методи соціологічного дослідження, автором яких є окрема особа. Крім того, немає органу який би перевіряв достовірність поширення даних про результати соціологічних досліджень. Тому оприлюднення

вигаданих (неправдивих) результатів соціологічних досліджень безпосередньо не визначається законодавством України.

к.ю.н. Кузьмич І.І. (ВІКНУ)

Військова злочинність: аналіз і прогнозування

Традиційно невід'ємним елементом кримінологічної характеристики військової злочинності є її кількісно-якісні показники. Сучасна військова злочинність в Україні характеризується високим рівнем і несприятливими динамікою та структурою.

Кримінально-правова статистика свідчить про різке й велике зростання в Україні за час війни на сході держави кількості зареєстрованих злочинів, що вчиняються військовослужбовцями. Поряд із рівнем злочинності у кримінологічній науці застосовується і такий показник, як рівень судимості, який не можна ототожнювати з рівнем злочинності, оскільки до першого не включаються відомості про осіб, які вчинили злочин, але кримінальні справи стосовно яких було припинено на законних підставах або до осіб застосовано заходи адміністративної відповідальності тощо. Так, кількість військовослужбовців, засуджених за вчинення різних злочинів, становить близько 73–80 % від кількості викритих осіб.

Динаміка військової злочинності, встановлена методами базисних і ланцюгових показників, свідчить про те, що, починаючи з 2014 р., спостерігається різке велике зростання кількості зареєстрованих злочинів, учинених військовослужбовцями.

У структурі всієї зареєстрованої злочинності питома вага військової злочинності становить близько 1 %, але разом із тим військовослужбовці, чисельність яких збільшується щороку, репрезентують усю територію країни, різні соціальні верстви й групи населення, отже виразно представляють територіальне, соціально-економічне та культурне різноманіття країни, суспільства й народу.

Зазначена тенденція пояснюється тим, що під час АТО та ООС значно зросла чисельність військовослужбовців, як наслідок – кількість злочинів, пов'язаних із непокорю, дезертирством, невиконанням наказів і самовільним залишенням місця служби; насиченість суспільства зброєю – активізується її незаконний обіг.

Треба зазначити, що рівень військових злочинів не є об'єктивним, оскільки не охоплює великий шар прихованих (латентних) злочинів, що не відбиваються у показниках кримінально-правової статистики через такі фактори, як замкнутість та автономність військової сфери, слабка доступність до неї з боку громадськості, високий рівень корпоративності й сталі традиції військовослужбовців.

Стосовно військової злочинності теорія протидії має свої особливості, оскільки особа злочинця військовослужбовця суттєво відрізняється від особи звичайного злочинця, а механізм злочинної поведінки особи військовослужбовця у зв'язку з особливими функціональними завданнями, що

стоять перед ним, є специфічним. Розробка ефективно діючих заходів щодо запобігання злочинності військовослужбовців на науковому рівні сприятиме скороченню кількості військовослужбовців, які вчиняють злочини, та в результаті дозволить знизити рівень військової злочинності в нашій державі.

Кучкуда В.Л. (ВІКНУ)

Взаємодія підрозділів ЦВС із закладами освіти та їх участь у військово-патріотичному вихованні молоді

Захист своєї Батьківщини є невід'ємним моральним та внутрішнім обов'язком громадянина країни. Він покладається на кожного незалежно від статі, національності й віку. Адже кожен громадянин це гвинтик великого і складного механізму, що звуться державою.

Але у наш час, рівень патріотичної свідомості у населення не такий же й великий. Звісно, не можна сперечатись з твердженням, що з часів 2000-х та початку 2010-х рівень згуртованості та усвідомлення власної гідності як нації й кожного окремого її представника як громадянина виріс, але варто зауважити, що все ж таки залишається недостатнім, щоб можна було його вважати задовільним.

Найбільший підйом самосвідомості в Україні слід вважати період 2014-2015 років. Причиною для цього стала як «Революція гідності», так і початок антитерористичної операції у Донецькій та Луганській областях України. Але з часом його рівень почав падати. Причини цього занепаду як явища можна називати різні, але постає питання у знаходженні способів вирішення даної проблеми.

Збройні сили України (далі – ЗСУ), включаючи підрозділи цивільно-військового співробітництва (далі – ЦВС), безпосередньо приймають участь у покращенні іміджу не тільки ЗСУ, а й України як держави та країни.

Виходячи з того, що в Україні національно-патріотичне виховання є одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства щодо розвитку національної свідомості на основі суспільно-державних (національних) цінностей (самобутність, воля, соборність, гідність), формування у громадян почуття патріотизму, поваги до Конституції та законів України, соціальної активності та відповідальності за доручені державні та громадські справи, готовності до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України, сповідування європейських цінностей [1], ми можемо зробити висновок, що підрозділи ЦВС приймаються активну участь у проведенні даної виховної та освітньої діяльності.

Зокрема, на ЗСУ покладаються завдання з військово-патріотичного виховання громадян України, підготовку молоді до служби в Збройних Силах України, забезпечення престижу військової служби. [2]

ЦВС, як структурний підрозділ ЗСУ, має власні завдання та спроможності для проведення окресленої вище діяльності.

Отже, взаємодія підрозділів ЦВС із закладами освіти та їхня участь у військово-патріотичному вихованні молоді не тільки важлива для держави та

збройних сил, але й є визначальним фактором у протидії ворожій агресії, як зазначено в керівних документах та законах України.

Список використаних джерел:

1. Про Стратегію національно-патріотичного виховання. Указ Президента України; Стратегія від 18.05.2019 р. № 286/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text>

2. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 р. № 1932-XII. Дата оновлення: 01.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>

Кушнарєнко О. В. (ВІКНУ)

Оцінювання цивільного середовища у зоні ведення воєнних дій: методологія

Оцінювання цивільного середовища є одним з найважливіших завдань цивільно-військового співробітництва (далі – ЦВС). Цей процес дає змогу військам визначити основні загрози для виконання завдань за призначенням, та визначає загальний вплив як на цивільне середовище військами так і цивільного середовища на Збройні Сили відповідно.

Для подальшого викладення матеріалу, вважаю доцільним визначити поняття цивільного середовища. Відповідно до наказу ГШ ЗСУ № 131 від 02.04.19 цивільне середовище – взаємопов'язана сукупність об'єктів (та взаємовідносин між ними), які розташовані (діють) на певній території і не входять до структури Збройних Сил України чи Міністерства оборони України чи інших військових формувань та не належать до об'єктів військового призначення. [1]

Важливість розуміння цивільного середовища полягає в тому, що збір інформації буде проводитись набагато ефективніше, якщо офіцери підрозділів ЦВС будуть чітко розуміти основні об'єкти на місцевості та взаємовідносини між ними.

Також, необхідно сказати, що оцінка цивільного середовища надає змогу командирам розумно прийняти рішення щодо застосування військ із врахуванням військових завдань та потреб цивільного населення, та проблемою є те, що не всі офіцери ЦВС розуміють різницю між оцінкою цивільного середовища та оцінці суспільно-політичної обстановки. Якщо висновки з оцінки суспільно-політичної обстановки роблять акцент на динаміці у політичній сфері, на яку війська не мають впливу, то ОЦС визначає чинники в різних сферах, які мають більш тривалий ефект. Своєю діяльністю війська безпосередньо впливають на різні сфери, а з другого боку – зворотній ефект цього впливу може мати як позитивні, так і негативні наслідки. [2]

В додаток, можна зазначити, про те, що підрозділи ЦВС не завжди здійснюють правильну поетапність процесу оцінки цивільного середовища. Як відомо, оцінка проводиться в 2 етапи – в першому встановлюються ключові особи в районі проведення завдання, а також попередня оцінка об'єктів цивільного середовища. В другому етапі проводиться безпосередньо ОЦС (з

висновками) як складова загальної оцінки оперативної обстановки. Але керівники структурного підрозділу ЦВС зупиняються лише на першому етапі – збирають інформацію, складають (уточнюють) бази даних. ОЦС не є тотожною процесу створення баз даних всіх об'єктів і суб'єктів цивільного середовища.

Отже, проаналізувавши викладений вище матеріал, можна зробити висновок, що процес оцінювання цивільного середовища повинен бути чітко виділеним від схожих за проведенням, але відмінних за метою процесів.

Список використаних джерел:

1. Наказ ГШ ЗСУ від 02.04.19 № 131
2. Методичний посібник для військ (сил) з питань цивільно-військового співробітництва. Київ: Управління цивільно-військового співробітництва Збройних Сил України, 2019. 167 с.

Люстей В.О. (НАВС)

Нормативно-правове врегулювання правового статусу військових резервістів в Україні

Російська агресія на Сході України є прямою загрозою територіальній цілісності та державному суверенітету. Ключова роль у цьому протистоянні відведена українським воїнам, які ціною власного життя, захищають свою батьківщину. Неоголошена війна на Сході нашої держави вимагає негайного вдосконалення нормативно-правової бази, яка, у тому числі, регламентує мобілізацію та призов нових кадрів до лав військовиків.

На даний час територіальні центри комплектування та соціальної підтримки роблять усе можливе, аби громадяни, які свідомо обрали військову справу, мали змогу проходити службу та протистояти загрозам національній безпеки. Серед них і військові резервісти. Це ті особи, які перебувають у військових резервах ЗСУ та інших військових формуваннях, а також слугують для їх укомплектування у мирний час. Одним із пріоритетних напрямів служби в резерві стало комплектування резервістами військових частин саме територіальної оборони, які формуються територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки, з метою створення нової системи територіальної оборони держави.

Як наслідок цього, 30 березня 2021 року Верховною радою України було ухвалено новий закон №1357 –IX “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення окремих питань виконання військового обов'язку та ведення військового обліку” [2], що в умовах нарощення сил та ресурсів держави-агресора надасть змогу якісно покращити та збільшити військовий потенціал української армії. Військові резервісти, це вкрай важлива складова Збройних Сил України, адже завдяки їм є можливість оперативного доукомплектування військових частин, підвищення бойового потенціалу та вчасної реакції на загрози нацбезпеці.

Вищезгаданий закон ініціював ряд ключових змін, що вдосконалюють чинне законодавство. Відтепер є змога скорочення часу для призову

резервістів без оголошення офіційної мобілізації, що у свою чергу сприяє консолідації сил української армії. Важливим аспектом також є вдосконалення діючої системи резервів та створення нової автоматизованої системи обліку кадрів. Однією із головних змін, є встановлення нового виду служби резервістів, які за умов “особливого періоду” будуть призиватися Головнокомандувачем ЗСУ. Також, внаслідок цього відбудеться покращення соціального забезпечення резервістів шляхом створення нових пільг, подібних до пільг військовослужбовців-контрактників.

Підсумовуючи, варто зазначити, що даний закон покликаний виправити наявні прогалини у чинному законодавстві та сприяти покращенню кадрової ситуації у лавах Збройних Сил України, він вкрай необхідний для нинішніх умов війни з державою-агресором – Російською Федерацією.

Список використаних джерел:

1. Пашинський В.Й. Конституційно-правовий статус військовослужбовців в Україні: автореф. дис. ...канд. юрид. наук. Київ, 2007
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення окремих питань виконання військового обов'язку та ведення військового обліку Закон України від 30 березня 2021 року №1357 –ІХ: [Електронний ресурс] / – Режим доступу: // <http://zakon.www.rada.gov.ua>.

к.психол.н. Мельник Я.І. (ВІКНУ)

к.т.н. Зінчик А.Г. (ВІКНУ)

Панченко В.Ф. (ВІКНУ)

Правові питання щодо організації вартової служби у військових частинах Збройних Сил України

Аналіз окремих питань нормативного забезпечення організації вартової служби у військових частинах Збройних Сил України (далі – ЗСУ) свідчить про певні правові неузгодженості щодо призначення особового складу до несення вартової служби. Так відповідно до Закону України «Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України» заборонено призначати до варт військовослужбовців, які не склали Військової присяги [1].

Водночас вимогами Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» передбачає проходження військової служби як громадянами України, так й іноземцями та особами без громадянства [2]. При цьому громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які проходять військову службу, є військовослужбовцями, а власне процедура прийому, порядок і правила укладення контракту з іноземцями та особами без громадянства, що визначені Положенням про проходження військової служби у ЗСУ іноземцями та особами без громадянства, передбачають взяття ними офіційного зобов'язання щодо неухильного дотримання Конституції, законів України та сумлінного виконання обов'язків військової служби [3], а текст зобов'язання наведений у Законі України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України» [4].

Вимоги Статуту внутрішньої служби ЗСУ щодо загальних обов'язків військовослужбовців передбачають для них свято і непорушно дотримуватися Конституції України та законів України, Військової присяги, віддано служити Українському народові, при цьому не згадуються такий документ, як офіційне зобов'язання [4].

Дані документи, а саме офіційне зобов'язання та Військова присяга не є тотожними документами і застосовуються для двох різних суб'єктів правових відносин перед тим, як ці суб'єкти стануть військовослужбовцями, що в свою чергу позбавляє військовослужбовців із числа іноземців та осіб без громадянства повною мірою реалізувати права проходження військової служби та виконання умов контракту, пов'язаної з несенням служби у добовому наряді та бойового чергування. З іншої сторони два акти є законами, тобто мають однакову юридичну силу.

На думку експертів серед них можливо відокремити той, який є загальним, і той, який є спеціальним, застосовуючи теоретичні положення та категорії, проте реалії сьогодення щодо застосування військових статутів ЗСУ вказують на той факт, що у повсякденній діяльності військової частини такий підхід практично не буде застосовуватись.

Для виявлення реального стану справ нами було запропоновано фахівцям у кількості 54 особи, які виявили бажання взяти участь у формуванні незалежного висновку та мають відповідну військову підготовку для проходження військової служби на посаді помічника командира бригади з правової роботи (юрисконсульт бригади), надати письмовий висновок правового характеру відповідності вимогам законодавства проекту наказу командира бригади в частині, що стосується допуску до несення вартової служби у військовій частині військовослужбовців із числа іноземців та осіб без громадянства. За результатами проведеного аналізу наданих висновків виявлено, що переважна більшість цих фахівців ні за яких обставин не погодили цей проект наказу через недосконалість нормативно правових актів.

З огляду на викладене є підстава стверджувати про необхідність усунення суперечностей у нормативно-правових актах, що регулюють виконання військового обов'язку на відповідних посадах у ЗСУ іноземцями та особами без громадянства за власним бажанням.

Список використаних джерел:

1. Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України : Закон України від 24.03.1999 р. № 550-XIV. Дата оновлення: 24.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/550-14#Text>.

2. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25.03.1992 р. № 2232-XII. Дата оновлення: 01.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>.

3. Про Положення про проходження військової служби у Збройних Силах України іноземцями та особами без громадянства : Указ Президента України від 10.06.2016 р. № 248/2016. Дата оновлення: 05.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/248/2016#Text>.

4. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України : Закон України від 24.03.1999 р. № 548-XIV. Дата оновлення: 23.04.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14#Text>.

Мороз В.Є. (ВІКНУ)

Співробітництво держав щодо запобігання міжнародних злочинів та злочинів міжнародного характеру

Масштабність та глобальність наслідків міжнародних правопорушень зумовлюють необхідність налагодження взаємовідносин між державами та міжнародними організаціями щодо боротьби з такими негативними проявами. За всю історію співробітництва суб'єктів міжнародного права у протидії злочинності накопичився досить великий масив міжнародно-правових норм, принципів та механізмів попередження, протидії, припинення та розслідування міжнародних правопорушень. [1]

Процес становлення співробітництва у протидії міжнародним правопорушень фактично починається із періоду зародження взаємовідносин між першими розвинутими державами, коли були укладені перші двосторонні договори про видачу злочинців. В подальшому розвиток міжнародних відносин у сфері боротьби зі злочинністю фактично відбувається у розрізі розвитку міжнародного права. Кожний історичний період ставив перед міжнародною спільнотою нові виклики, вимагав зосередження спільних зусиль у вирішенні економічних, політичних, соціальних проблем і, в тому числі, проблем боротьби із міжнародними правопорушеннями. [2]

Основними сучасними напрямками співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю є:

1. взаємний обмін інформацією про вчинені злочини та злочинців;
2. надання допомоги в розшуку злочинців які перебувають на території держави та видача їх зацікавленим суб'єктам міжнародного права;
3. укладання міжнародних договорів про боротьбу з окремими видами міжнародних злочинних діянь;
4. участь держав у міжнародних організаціях, що спеціалізуються в боротьбі зі злочинністю.

Отже, міжнародне співробітництво держав у боротьбі зі злочинністю – це співробітництво держав, спрямоване на розробку і координацію заходів щодо попередження, розкриття злочинів і поведення з правопорушниками, а також вироблення комплексних цілей і завдань з мінімізації транснаціональних і внутрішньодержавних протиправних діянь.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про запобігання та покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом. Стаття 4
2. Конвенція Організації об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності. Стаття 18

Участь підрозділів ЦВС у плануванні операцій

*“Якби в мене було вісім годин на те, щоб зрубати дерево,
я витратив би шість годин на те, щоб наточити сокиру.”*

(Авраам Лінкольн)

Досліджуючи дане питання, я вважаю за доречне згадати відому всім цитату 16-го президента США. На мою думку, вона дуже вірно показує роль та ціль планування загалом перед початком операцій. Тому що правильна та чітко продумана спланована операція – це запорука успіху під час ведення бойових дій. І саме роль підрозділів ЦВС у плануванні операцій є надважливою.

Для подальшого розуміння матеріалу, варто зауважити, що планування є складовою частиною підготовки операції (бою). Планування операції (бою) – детальна розробка змісту та послідовності виконання військами (силами) бойових завдань, питань розподілу їх зусиль за напрямками дій, взаємодії, всебічного забезпечення та управління; складова частина підготовки операції (бою)”. [1]

Під час планування операцій підрозділи ЦВС виступають важливим інструментом для досягнення поставлених задач. Оскільки у реаліях сучасних конфліктів, цивільне населення відіграє важливу роль, безпосередньо, під час воєнних дій. На жаль, ми маємо гіркий досвід на початку АТО, коли під час планування операцій не на достатньому рівні приділяли увагу цивільному населенню, як інструменту протидії нашим військам. Ми можемо годинами аналізувати безліч ситуацій на початку російсько-української війни на Донбасі, коли цивільні різними способами перешкоджали діям наших військ, наприклад, блокували військові колони на шляхах. І ці ситуації дають нам привід задуматись. Цивільно-військове співробітництво, як одна із функцій військового компонента, є невід’ємною частиною сучасних багатовимірних операцій, охоплює всі сторони, задіяні у вирішенні конфлікту, та сприяє взаємній підтримці цивільного та військового компонентів. Головний задум такої взаємодії – досягти мети, поставленої та очікуваної всіма сторонами, з урахуванням інтересів місцевого населення. Саме тому, одним із першочергових завдань підрозділів ЦВС є підтримка командира достовірним і своєчасним оцінюванням і планування діяльності ЦВС з метою підтримки і досягнення військових цілей. [2]

У сучасних реаліях ми спостерігаємо важливу роль підрозділів ЦВС, тому що воєнні конфлікти відбуваються в урбанізованих місцях, де велика кількість цивільного населення, яке може різко вплинути на хід операції. І саме тому, при правильному плануванні операцій з участю офіцера ЦВС і коректною його роботою ми можемо уникнути надзвичайних ситуацій з боку цивільного населення, що виступить важливою складовою позитивного досягнення поставленої задачі.

Отже, проаналізувавши вище сказане, можна підвести підсумок, що ЦВС є потужним та ефективним інструментом у руках командира. І є доцільним

застосування в ході планування і здійснення заходів цивільно-військового співробітництва формуваннями ЗС України.

Список використаних джерел:

1. Бойовий статут Сухопутних військ (частина II) (Батальйон, рота). Київ: Командування Сухопутних військ Збройних Сил України, 2016. 225 с.
2. Методичний посібник для військ (сил) з питань цивільно-військового співробітництва. Київ : Управління цивільно-військового співробітництва Збройних Сил України, 2019. 167 с.

Одинець Т.І. (ВІКНУ)

Структурно-функціональна характеристика підрозділів ЦВС ЗСУ

Ефективне та уміле управління полягає в першу чергу у налаштуванні роботи та функціонування усіх наявних підрозділів, як єдиного механізму, діяльність якого націлена на досягнення спільної мети. Такі ж самі критерії вважаю доцільним використовувати й до оцінки ефективності структурно-функціональної характеристики підрозділів цивільно-військового співробітництва у розрізі досягнення мети та цілей, що ставляться перед підрозділами Збройних сил України. Під час оцінки ефективності структурно-функціональної складової підрозділів цивільно-військового співробітництва у Збройних силах України варто звернутись до нормативного визначення даного питання.

Цивільно-військове співробітництво (далі – ЦВС), оскільки воно переважно є штабною функцією, здійснюється різними структурними підрозділами, а отже проявляє себе як спільна діяльність. При цьому на структурні підрозділи ЦВС покладається координація цієї діяльності. [1]

ЦВС Збройних Сил України (далі – ЗСУ) має таку структуру: Управління ЦВС ЗСУ, Група (Центр) ЦВС Об'єднаного оперативного штабу ЗСУ, Групи ЦВС командувань видів ЗСУ, Високомобільних десантних військ та Сил спеціальних операцій ЗСУ, Відділи ЦВС оперативних командувань ЗСУ, Групи ЦВС з'єднань, військових частин (підрозділів), Центр забезпечення заходів ЦВС ЗСУ.

Актуальність питання зумовлено тим, що головною проблемою є нерівномірне укомплектування бригад підрозділами ЦВС. Мається на увазі те, що в різних бригадах неоднакова кількість посад офіцерів ЦВС. На мою думку, недостатній рівень розуміння в Збройних Силах України про те, що являє собою ЦВС, а також їхні функції та діяльність в цілому – чинники, що призводять до даного питання. На практиці ми можемо спостерігати таке явища, як робота офіцера не за своїми функціональними обов'язками, наприклад виконання обов'язків офіцера морально-психологічного забезпечення.

Проаналізувавши дану проблему можна дійти висновку, що ефективним вирішенням цього питання є створення необхідних умов для підготовки офіцерів в рамках програм міжнародної співпраці з застосуванням досвіду НАТО, розроблення нормативних документів про ЦВС та її діяльність в

інтересах Збройних Сил, створення резерву із фахівців з досвідом роботи в структурі Цивільно-військового співробітництва в мирних та бойових умовах для їх подальшої роботи у лавах Збройних Сил України.

Список використаних джерел:

1. Методичний посібник для військ (сил) з питань цивільно-військового співробітництва. Київ: Управління цивільно-військового співробітництва Збройних Сил України, 2019. 167 с.

к.ю.н. Онопрієнко С.Г. (ВІКНУ)

Чинники розвитку інформаційної безпеки системи публічного адміністрування в епоху "інформаційних війн"

У сучасних умовах питання забезпечення інформаційної безпеки є надзвичайно актуальними. "Інформаційні війни", які ведуться сьогодні, прийшли на зміну класичній збройній агресії, а боротьба за свідомість та можливість управляти поведінкою окремих людей, великих соціальних груп, представників державних органів, є більш ваговою, ніж можливість спричинювати безпосередню шкоду життю та здоров'ю військовослужбовців та об'єктам критичної інфраструктури. Тому інформаційна безпека сьогодні постає як найбільш важлива мета організації суспільних відносин, до втілення якої прагнуть сьогодні і науковці, і політики, і представники громадянського суспільства.

Проблема протидії інформаційним загрозам у сфері національної безпеки є сьогодні найважливішою для забезпечення державного суверенітету, територіальної цілісності та незалежності нашої держави. Отже, на її вирішення мають бути спрямовані зусилля органів державної влади та місцевого самоврядування, науковців, всіх активних суб'єктів громадянського суспільства. Разом з тим законодавство яке регулює питання, пов'язані із забезпеченням національної безпеки в інформаційній сфері, відрізняється суперечливістю, наявністю великої кількості прогалин, що не дає змоги визначити правовий статус, сферу прав, обов'язків та відповідальності суб'єктів, діяльність яких має забезпечувати національну безпеку в інформаційній сфері.

Враховучи, що рівень інформаційних знань, вмінь та навичок державних службовців і службовців органів місцевого самоврядування відрізняється нерівномірністю і значним чином залежить від географічних, вікових, гендерних, освітніх та інших ознак, доцільно базовим рівнем інформаційної безпеки органів публічного адміністрування вважати рівень інформаційної безпеки їх персоналу. Побудова структури інформаційної безпеки у досліджуваній сфері має виходити з того, що інформаційна безпека людини є тим наріжним каменем побудови інформаційної безпеки держави, без якого найновітніше обладнання та найсучасніші програми не зможуть виконувати своїх цілей.

Важливим елементом структури інформаційної безпеки органів публічного адміністрування є інформаційна безпека організації (органу,

установи публічного адміністрування). Цей вид інформаційної безпеки не тотожний інформаційній безпеці персоналу такої організації, оскільки, вступаючи у складні взаємозв'язки під час реалізації своїх функціональних обов'язків, представники органів публічного адміністрування утворюють нові інформаційні загрози та ризики, та, одночасно, нову систему взаємного контролю та навчання у більш досвідчених колег без відриву від виконання своїх безпосередніх обов'язків.

*к.ю.н. Опанасенко О.О. (ВІКНУ)
Горбачук О.П. (ВІКНУ)*

Реалізація права військовослужбовців на індексацію грошового забезпечення у судовому порядку

Реалізація права на індексацію грошового забезпечення військовослужбовців, як складової грошового забезпечення, є однією з основних державних гарантій щодо оплати їх праці.

На сьогоднішній день рішенням Конституційного Суду України від 15 жовтня 2013 року у справі №9-рп/2013 щодо офіційного тлумачення положення частини другої статті 233 Кодексу законів про працю України зазначено, що індексація заробітної плати як складова належної працівникові заробітної плати спрямована на забезпечення реальної заробітної плати з метою підтримання достатнього життєвого рівня громадян та купівельної спроможності заробітної плати у зв'язку з інфляційними процесами та зростанням споживчих цін на товари та послуги.

Верховним Судом України у постановках від 19 червня 2019 року у справі №825/1987/17, від 20 листопада 2019 року у справі №620/1892/19, від 05 лютого 2020 року у справі №825/565/17 зазначено, що індексація грошового забезпечення, як складова грошового забезпечення військовослужбовців, є однією з основних державних гарантій щодо оплати їх праці, а отже підлягає обов'язковому нарахуванню і виплаті.

Відповідно до висновку Верховного Суду викладеного у постанові від 07.08.2019 у справі № 825/694/17, зазначено, що виплата індексації грошового забезпечення здійснюється за місцем перебування військовослужбовців на грошовому забезпеченні і обмежене фінансування жодним чином не впливає на право позивача отримати індексацію грошового забезпечення, що є предметом спору у цій справі. Також Верховний Суд звертає увагу, що звільнення особи з військової служби жодним чином не позбавляє її права на отримання виплат, на які вона має право, проте не отримувала їх під час проходження служби за незалежних від неї обставин.

З огляду на вищевикладене, щодо не нарахування та невиплату військовослужбовцям індексації, суди доходять до правильного висновку про наявність підстав для задоволення позовних вимог щодо нарахування та виплати індексації військовослужбовцям за певний період.

Разом з тим, деякі суди, при прийнятті рішення про зобов'язання нарахувати та виплатити індексацію, щодо визначення базового місяця для

розрахунку суми індексації, приходять до правильного висновку, що розрахунок індексації грошового забезпечення є компетенцією органу, в якому військовослужбовець проходив службу і який виплачував йому грошове забезпечення. Саме на цей орган за наявності законних підстав покладається обов'язок нарахувати та виплатити позивачу індексацію грошового забезпечення.

Здійснюючи судочинство Європейський суд неодноразово аналізував наявність, межі, спосіб та законність застосування дискреційних повноважень національними органами, їх посадовими особами. Зокрема, в рішенні Європейського суду з прав людини від 17.12.2004 року у справі «Педерсен і Бодсгор проти Данії» зазначено, що здійснюючи наглядову юрисдикцію, суд, не ставлячи своїм завданням підміняти компетентні національні органи, перевіряє, чи відповідають рішення національних державних органів, які їх винесли з використанням свого дискреційного права, положенням Конвенції та Протоколів до неї. Суд є правозастосовчим органом та не може підміняти державний орган, рішення якого оскаржується, приймати замість нього рішення, яке визнається протиправним, інше рішення, яке б відповідало закону, та давати вказівки, які б свідчили про вирішення питань, які належать до компетенції такого суб'єкта владних повноважень.

Тобто, під дискреційним повноваженням слід розуміти компетенцію суб'єкта владних повноважень на прийняття самостійного рішення в межах, визначених законодавством, та з урахуванням принципу верховенства права.

Відсутність механізму виплати індексації у поточному році за минулі роки не може позбавляти військовослужбовців права на отримання належних йому сум несплаченого доходу (індексації грошового забезпечення), оскільки є складовою грошового забезпечення, а отже не обмежені строком звернення до суду.

Отже, індексація грошового забезпечення є однією із основних державних гарантій щодо оплати праці, проведення індексації у зв'язку зі зростанням споживчих цін (інфляцією) є обов'язковим для всіх юридичних осіб-роботодавців, незалежно від форми власності та виду юридичної особи. За відсутності затвердженого особливого порядку індексації грошового забезпечення військовослужбовців, нарахування індексації грошового забезпечення здійснюється у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку, а саме відповідно до Порядку №1078. Сума індексації грошового забезпечення є складовою частиною грошового забезпечення і відповідно до Закону №1282-ХІІ, підлягає обов'язковому нарахуванню та виплаті.

Орловська М.М. (ВІКНУ)

Сучасний стан міжнародного гуманітарного права: необхідність нормативно-правового регулювання

У сучасних реаліях актуальним є питання забезпечення належного виконання норм міжнародного гуманітарного права на території країн, що беруть участь у збройних конфліктах, реалізації міжнародно-правових

зобов'язань держави, що випливають з Женевських конвенцій про захист жертв війни від 12 серпня 1949 р., Додаткових протоколів до них та інших міжнародних договорів з питань міжнародного гуманітарного права. Дотримання МГП є безперечно актуальним на теренах України, з урахуванням викликів, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході нашої держави, постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2017 р. № 329 утворена Міжвідомча комісія з питань застосування та реалізації норм міжнародного гуманітарного права в Україні.

Сучасний міжнародний збройний конфлікт може починатись державою-агресором, без оголошення та здійснюватися за допомогою нетрадиційних форм ведення війни. Такий військовий конфлікт у сучасному світі отримав назву «гібридна війна», поняття якого відсутнє у міжнародному гуманітарному праві. Міжнародне гуманітарне право забороняє використання збройної агресії проти будь-якої суверенної держави.

Також, слід зазначити, що у міжнародному праві визначення самого поняття «агресія» міститься у Резолюції 3314 Генеральної Асамблеї ООН 1974. Також, там міститься перелік дій, які в будь-якому випадку вважаються актом агресії, серед яких :

- Вторгнення або напад збройних сил держави на територію іншої держави або будь-яка військова окупація чи анексія із застосуванням сили території іншої держави або її частини;

- Заслання державою чи від імені держави озброєних банд, угруповань і регулярних сил або найманців, які здійснюють акти застосування збройної сили проти іншої держави настільки серйозного характеру, що це дорівнює перерахованим вище актам, або її істотна участь в них.

Треба зазначити, що лише після здійснення акту агресії держава, яка її зазнала, має право на самооборону.

На сьогоднішній день міжнародне гуманітарне право розрізняє два різновиди збройних конфліктів: міжнародні збройні конфлікти і збройні конфлікти неміжнародного характеру. Нетрадиційні засоби ведення війни у сучасних умовах отримали нову назву – «гібридна війна» або «гібридний метод війни». Визначення «гібридна війна» відсутнє в міжнародно-правових документах. Більше того, такого поняття не існує і в Воєнній доктрині України – документі, що є національною системою керівних поглядів на причини виникнення, сутності і характеру сучасних воєнних конфліктів.

Отже, приходимо до висновку, що нормативно-правові акти міжнародного гуманітарного права є дещо застарілими, що унеможлиблює регулювання сучасних збройних конфліктів. На мою думку, з метою протидії гібридним війнам необхідно :

- У межах Генеральної Асамблеї ООН дати правове тлумачення поняттю «гібридна війна»;

- Доповнити ст.5 Римського статуту , згідно з якою визначити «гібридну війну» актом агресії;

- Активізувати взаємодію держав у межах ООН та НАТО у питанні протистояння «гібридним війнам».

Список використаних джерел:

1. Римський статут міжнародного кримінального суду. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
2. Статут ООН. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text
3. Міжнародне гуманітарне право : Навчальний посібник. Київ: Атіка, 2010. 280с.

Орловський Г.В. (ВІКНУ)

Відновлення військових судів в Україні

Питання про відновлення військових судів досить актуальне у зв'язку зі зоною проведення ООС. Україна вже була близькою до їх відновлення у 2017-2018 роках. Судова справа генерал-майора Назарова, як раз таки і підняла це питання. Його було визнано винним у загибелі українських військовослужбовців у збитому терористами Іл-76 та засуджений до 7 років позбавлення волі, без позбавлення військового звання генерал-майора. Подібне рішення викликало обурення та ініціацію відновлення військових судів, зокрема колишнього президента Порошенка: "Оцінювати дії командирів у бойовій обстановці повинні військові спеціалісти, військові експерти і військові судді, а не цивільні". [1] Ця справа спровокувала виникнення законопроекту №8392 та альтернативного №8392-1, проте проекти було відкликано.

На сучасному розвитку судової системи, наша держава не в стані повністю реалізувати здійснення судочинства в умовах війни щодо військових злочинів та кримінальних правопорушень, учинених військовослужбовцями. Цивільні судді не можуть якісно та швидко розглянути справу, оскільки не знайомі зі специфікою всіх обставин військової служби, які ніколи раніше не стосувалися армії та не брали участі в бойових діях. Крім норм Кримінального та Кримінального процесуального кодексів, судді мають керуватись і нормами статутів Збройних Сил України, законами та численними підзаконними нормативно-правовими актами, які регламентують порядок проходження військової служби та виконання військових обов'язків, із якими, як правило, раніше ніколи і не стикались. [2]

Внаслідок проведення ООС збільшилось вчинення військових злочинів, учинених військовослужбовцями, захист прав, яких має забезпечуватись судом. Рішення щодо воєнних злочинів потребують спеціальних знань, тому існує гостра необхідність створення військових судів, які будуть гарантувати професійне та об'єктивне правосуддя у вирішенні цих спорів.

Отже, відновлення роботи військових судів в Україні в кінцевому результаті призведе до підвищення якості правосуддя, зменшення навантаження на суди загальної юрисдикції, які сьогодні внаслідок кадрового голоду мають на розгляді надзвичайно велику кількість справ, дасть змогу більш компетентно розглядати військові спори. [2]

Список використаних джерел:

1. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28399424.html>

2.Бобров Ю.О. Відновлення військового правосуддя: сучасний стан проблеми. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 5. С. 59-64. URL: https://www.dnu.dp.ua/docs/visnik/fjur/program_5c4722a99a76a.pdf

Павлов А.І. (ВІКНУ)

Організаційно-правові аспекти діяльності Військової поліції як нового правоохоронного органу Збройних Сил України

Програми військового будівництва на сьогоднішній день в Україні потребують військово-правових реформ. Одним із головних завдань є створення Військової поліції. Вивчаючи організаційно-правові аспекти військової поліції таких держав як Литва, Канада та інших, Україна переймає досить гарний досвід для створення цього органу.

Я погоджуюсь з думкою Щербатих В.Ю., що дослідження системи таких державних органів в Україні свідчить про те, що і на десятому році державної незалежності вона залишається в основному такою, якою була в колишньому СРСР. Нині, коли державне і військове будівництво здійснюється в інших умовах, система органів виконавчої влади, яка відповідальна за законність і правопорядок у військовій сфері, потребує якісного реформування. Важливою його складовою повинно стати створення військової поліції України, дослідження організаційно-правових аспектів якого відбувається на підставі аналізу передового світового досвіду і з урахуванням особливостей адміністративної реформи в Україні. Це дозволяє автору обґрунтувати необхідність створення військової поліції України, визначити її поняття, завдання, структуру, функції, компетенцію, принципи розбудови, правові основи діяльності і інші суттєві явища і стосунки, які в системному вигляді запропонувати в законопроекті по темі дослідження [1].

На мою думку, особливу увагу потрібно приділити саме організаційно-правовим аспектам діяльності військової поліції. Якісне формулювання основоположних засад робочого процесу та посадових обов'язків допоможе не тільки розширити військово-правоохоронну нормативну базу, а й дозволить ефективізувати роботу працівників новоствореного правоохоронного органу.

Список використаних джерел:

1. Щербатих В.Ю. Організаційно-правові основи створення та діяльності військової міліції (поліції) України : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2001.

Панасевич Л.А. (НУОУ)

Правоохоронні органи та їх правовий статус

Враховуючи те, що поняття «правоохоронний орган» на сьогоднішній день є питанням дискусійним та законодавчо не визначеним, потребує детального вивчення і уточнення перелік правоохоронних органів. Нині більшість науковців виходить з положення статті 2 Закону України «Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів», яким до правоохоронних органів віднесені: органи прокуратури, Національної поліції,

Служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції.

Деякі вчені схилиються до того, що визначати вичерпний перелік правоохоронних органів немає потреби, адже їх визначення міститься у законодавстві, а також у законодавчих актах, що регулюють діяльність тих чи інших органів. Зазначені законодавчі акти визначають повноваження та статус відповідних правоохоронних органів.

Необхідно зазначити, що ключовою ознакою правоохоронного органу є діяльність яка (або основна її частина) спрямована на реалізацію правоохоронної функції держави. Виходячи з цього варто було б правоохоронні функції поділити на головні та другорядні (допоміжні). До головних належать ті, що безпосередньо пов'язані з боротьбою зі злочинністю та правопорушеннями, які тягнуть юридичну відповідальність: профілактична; захисна; охоронна; ресоціалізаційна; оперативно-розшукова; розслідування злочинів; судовий розгляд справ; виконавча функція. До другорядних функцій належать: контрольна; дозвільна; правороз'яснювальна; аналітична та методична; інформаційна; нормотворча; координаційна.

До прикладу, у ст. 1 Закону України «Про Службу безпеки України» визначено, що Служба безпеки України – державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України.

Ст. 1 Закону України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» зазначає, що Військова служба правопорядку у Збройних Силах України – спеціальне правоохоронне формування у складі Збройних Сил України, призначене для забезпечення правопорядку і військової дисципліни серед військовослужбовців Збройних Сил України у місцях дислокації військових частин, у військових навчальних закладах, установах та організаціях, військових містечках, на вулицях і в громадських місцях; для запобігання кримінальним та іншим правопорушенням у Збройних Силах України, їх припинення; для захисту життя, здоров'я, прав і законних інтересів військовослужбовців, військовозобов'язаних під час проходження ними зборів, працівників Збройних Сил України, а також для захисту майна Збройних Сил України від розкрадання та інших протиправних посягань, а так само для участі у протидії диверсійним проявам і терористичним актам на військових об'єктах.

Відповідно до ст. 11 Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» Управління державної охорони України є державним правоохоронним органом спеціального призначення.

Таким чином, статус і повноваження конкретного правоохоронного органу визначається законами які регулюють їх діяльність. Статус

правоохоронного визначається залежно від завдань які виконує конкретний правоохоронний орган в єдиній системі правоохоронних органів держави.

Паначук А.М. (ВІКНУ)

Актуальність питання щодо захисту прав військовослужбовців Військовою службою правопорядку

Від проголошення незалежності України у 1991 році до 2014 року зацікавленості у реформуванні армії не було. Навіть навпаки, влада всіма можливими способами скорочувала чисельність Збройних Сил. Але починаючи з анексії Криму, початку бойових дій на Донбасі, стало зрозуміло, що наше життя в вільній країні залежить від армії.

Саме питання зацікавленості проходження військової служби, захисту територіальної цілісності та недоторканості країни не є поширеним серед громадян України. Тому що існує багато інформації щодо порушення прав, інтересів та свобод військовослужбовців. Наприклад, надання повноважень щодо виховання "молодшого" особового складу військовослужбовцями, які мають більший строк проходження військової служби, так би мовити "традиційними способами", які доходять до нас ще з Радянського Союзу.

Відомо, що для військовослужбовців існують основоположні закони "Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України", "Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України" тощо, в яких прописані всі права і обов'язки військовослужбовців. Також існують закони, які регулюють соціальних і правовий захист військовослужбовців, їхнє грошове забезпечення тощо.

Але особливої уваги я хочу приділити Закону України "Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України", що передбачає "спеціальне правоохоронне формування у складі Збройних Сил України, призначене для захисту життя, здоров'я, прав і законних інтересів військовослужбовців" [1].

В цьому законі лише однією фразою вказано, що формування повинне захищати правовий статус військовослужбовця, але по факту основним конституційним принципам не приділяє уваги. Наприклад право на свободу думки і слова досить часто нехтуються в армії, а якщо висловиш її та вона не буде співпадати з керівним складом, можна бути покараним.

Тому так важливо, щоб спеціальні правоохоронні формування, мали спеціальні функції, які були б досить в широкому значенні прописані на законодавчому рівні, щоб була можливість її практичного виконання.

Список використаних джерел:

1. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України: Закон України від 07.03.2002 №3099-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14#Text> (дата звернення: 22.10.2021).

Нормативно – правові акти та угоди, що регулюють міжнародне співробітництво у воєнній сфері України

Ключовою складовою державної політики у сферах національної безпеки і оборони, яка спрямовується на забезпечення воєнної безпеки України є воєнна політика.

Міжнародне військове партнерство та міжнародне співробітництво є складовою зовнішніх відносин України.

Сьогодні, в умовах гібридної війни, коли Україна стикнулася з новими видами загроз в усіх сферах життєдіяльності держави, посилення міжнародного військового партнерства, повинно здійснюватися в рамках реалізації державної політики для забезпечення національних інтересів у зовнішньополітичній та воєнній сферах згідно із законодавством України та нормами міжнародного права.

Одним із важливих напрямків міжнародно-правового співробітництва України є співпраця у воєнній сфері. Це зумовлено тим, що за сучасних умов геополітичної нестабільності ефективно воєнне співробітництво разом з іншими видами останнього здатне сприяти успішному вирішенню низки проблем як глобального характеру - підтримання міжнародного миру та безпеки, так і регіонального - забезпечення гармонійного співіснування держав в окремих частинах світу. Водночас міжнародне співробітництво України у воєнній сфері сприяє підвищенню міжнародного авторитету нашої держави, підсиленню міжнародної довіри до неї з боку інших держав, покращенню її іміджу у справі формування архітектури європейської і світової систем безпеки.

Міжнародні договори є головним джерелом міжнародного права. В Україні вони є частиною національного законодавства і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства (ст.19 Закону України "Про міжнародні договори України" від 29 червня 2004 року). Якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору (ст.19 Закону України "Про міжнародні договори України" від 29 червня 2004 року).

Найбільш важливими універсальними конвенціями, що регулюють відносини у зв'язку з укладанням і застосуванням міжнародних договорів є: Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 року, що докладно регламентує порядок укладання міжнародних договорів між державами; Віденська конвенція про правонаступництво держав стосовно договорів 1978р.; Віденська конвенція про право міжнародних договорів між державами і міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями 1986р.

Право міжнародних договорів – є галуззю загального міжнародного права і являє собою сукупність правових норм, що регулюють відносини держав та інших суб'єктів міжнародного права з приводу укладання, дії, зміни і припинення міжнародних договорів.

Договори укладаються для конкретного і чіткого визначення взаємних прав та обов'язків сторін договору. Договірна форма закріплення міжнародних відносин обумовлює стабільність міжнародного правопорядку.

У відповідності зі статтями 2 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 року і Віденської конвенції про право договорів між державами і міжнародними організаціями 1986 року: міжнародний договір означає міжнародну угоду, укладену державами й іншими суб'єктами міжнародного права в писемній формі, незалежно від того, чи міститься така угода в одному, двох або декількох пов'язаних між собою документах, а також незалежно від її конкретного найменування.

Укладання міжнародних договорів державами являє собою здійснення державного суверенітету і належить до основних прав держав. Саме укладання міжнародного договору - це складний процес, що складається з ряду послідовних стадій. Юридична сутність цього процесу в більшості випадків полягає в практичному становленні договірної норми міжнародного права, формуванні угоди між державами.

Отже, реалізація державної політики для забезпечення національних інтересів у зовнішньополітичній та воєнній сферах згідно із законодавством України та норм міжнародного права є складовою зовнішніх відносин та міжнародного співробітництва України, а міжнародний договір у міжнародному військовому партнерстві є чинником забезпечення державного суверенітету України.

д.ю.н., доц. Пашинський В.Й. (КНУ)

Ознаки Збройних Сил України як спеціального військового органу держави

Серед спеціальних суб'єктів забезпечення оборони важливе місце посідають Збройні Сили України як основна складова сил оборони, спеціальна державна інституція, військове формування, на яке Конституцією України покладено завдання забезпечення оборони держави. Враховуючи сучасне місце Збройних Сил України в системі публічної влади, системі забезпечення національної безпеки і оборони, виділимо їх специфічні ознаки як спеціального військового органу (інституту) держави:

створений державою як спеціальний силовий державний орган, спеціальне військове формування для реалізації функції оборони, захисту суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності держави із застосуванням збройної (військової) сили;

є основним постійно діючим структурним елементом механізму держави, який виступає гарантом існування та розвитку суспільства й держави, їх захисту від внутрішніх і зовнішніх військових загроз;

є складовою сектору безпеки і оборони, основним елементом сил оборони держави, що перебуває в системно-ієрархічному підпорядкуванні органів державної влади та органів військового управління та під демократичним цивільним контролем держави й громадянського суспільства;

діяльність Збройних Сил України та виконання ними бойових завдань за призначенням суворо регламентується нормами військово-адміністративного законодавства;

має особливу внутрішню військово-управлінську (єдиноначальність, централізація, субординація), військово-функціональну та структурну організацію для виконання функції оборони держави;

має виключну бойову спроможність (готовність), сили і засоби для міжвидового стратегічного, оперативного й тактичного застосування в умовах мирного часу та особливого періоду з використанням відповідних видів військового озброєння, військової техніки, матеріальних і людських ресурсів;

призначений та здатний реалізовувати покладені оборонні завдання і державно-захисні функції (зовнішні та внутрішні) збройними засобами шляхом ведення широкомасштабних воєнних операцій та безпосереднього ведення бойових дій;

комплектується військовослужбовцями, які мають військові звання, спеціальну військову підготовку, виконують завдання виключно в інтересах оборони держави і відповідно до норм міжнародного і національного права мають виключне право на застосування військової зброї для оборони держави;

потребує динамічного визначення місця дислокації військових частин, розподілу відповідальності та повноважень органів військового управління Збройних Сил України у сфері оборони на суші, у повітрі та морі в системі військово-адміністративного поділу держави;

представляють патріотичну, національно свідому соціальну групу, яка формується через систему військової освіти та підготовки, основу якої становить професійні військовослужбовці.

Зазначені специфічні ознаки Збройних Сил України обумовлені їх суспільно-правовою природою як спеціального суб'єкта забезпечення оборони держави, існування і розвиток якого нерозривно пов'язаний з розвитком самої держави, як її основного структурного елементу в системі органів публічної влади.

Пашковська В.О. (ВІКНУ)

Порядок формування та розгляду справ про військові адміністративні правопорушення

Актуальність обраної мною теми важко переоцінити. Проблематика порядку формування та розгляду справ про військові адміністративні правопорушення є надзвичайно глибокою та недослідженою. Ці знання будуть корисними не тільки для працівників Військової служби правопорядку, а й для інших військовослужбовців різних спеціалізацій.

Кількість військових адміністративних правопорушень суттєво збільшилась після початку збройного конфлікту на території України ще в 2014 році. Для порівняння – якщо у 2013 році за вчинення військових злочинів засуджено 287 осіб, то за 2019 рік – 2560 осіб [1].

Варто зазначити, що відповідно до Указу Президента України від 17 березня 2014 року № 303/2014 "Про часткову мобілізацію" в Україні діє особливий період. Відповідного рішення про переведення державних інституцій на функціонування в умовах мирного часу Президент України не приймав, а тому дію особливого періоду не припинено. Статтями 172⁻¹⁰-172⁻²⁰ КУпАП зазначено збільшення покарання у разі вчинення діяння в умовах особливого періоду.

Дана тема містить певну проблематику стосовно строків формування справи та надсилання її до суду. Відповідно до п.1 р. III Наказу Міністерства оборони України (далі – МОУ) "Про затвердження Інструкції зі складання протоколів та оформлення матеріалів про військові адміністративні правопорушення" (далі – Наказ МОУ) № 374 від 18.07.2017 складений Протокол та інші матеріали, що підтверджують факт вчинення військового адміністративного правопорушення, протягом трьох робочих днів формуються у справу. Наступного робочого дня справа про військове адміністративне правопорушення разом із супровідним листом надсилається до районного, районного у місті (міського, міськрайонного) суду за місцем вчинення адміністративного правопорушення [2].

Відповідно до положень КУпАП строки стосовно складення протоколу та подальшого його направлення до суду не вказуються. Наказ МОУ в даному випадку виступає як спеціальний підзаконний акт у якому регламентується порядок дій уповноваженої особи саме стосовно військових адміністративних правопорушень.

На мою думку строк передбачений Наказом МОУ є замалим і не дозволяє службовій особі якісно сформувати справу та направити її до суду. Це спричиняє неякісність сформованої справи, а надалі накладення дисциплінарних стягнень на осіб уповноважених на складання адміністративного протоколу та формування справи про адміністративне правопорушення. Дану проблему можна вирішити, внесенням змін до Наказу МОУ стосовно збільшення строків щодо формування справи та надсилання її до суду службовою особою.

Хотілося б також звернути увагу на те, що для суддів загальної юрисдикції військові адміністративні правопорушення є новою сферою застосування своїх професійних знань. При розгляді такої категорії справ має враховуватися специфіка військової справи та правопорушень, що з нею пов'язані.

Такі моменти свідчать про те, що тема військових адміністративних правопорушень ще маловивчена та має проблемні питання, які необхідно вирішувати.

Список використаних джерел:

1. Злочинність у війську рушила у піке. *АрміяInform*.2020: веб-сайт URL: <https://armyinform.com.ua/2020/12/zlochynnist-u-vijsku-rushyla-v-pike/>.
2. Про затвердження Інструкції зі складання протоколів та оформлення матеріалів про військові адміністративні правопорушення: Наказ М-ва оборони України від 18.07.2017 р. № 374. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0982-17#Text>.

Первак А.С. (ВІКНУ)

ЦВС і захист цивільного населення у зоні ведення воєнних дій

Важливість мінімізації шкоди цивільним особам є основним із завдань підрозділів цивільно-військового співробітництва. Нехтування даним завданням в майбутньому приводить до перешкоджання виконання бойових завдань наших військ з боку мирного населення. Адже саме ігнорування безпеки та інтересів законослухняних громадян негативно налаштовує їх проти діяльності Збройних сил України та в окремих випадках надає їм мотивацію до вступу в незаконні збройні формування, які в подальшому воюють проти державних структур України.

Міжнародне гуманітарне право надає чітке розуміння військовому командуванню їх юридичної відповідальності та серйозності зобов'язань при взаємодії з невійськовими особами у зоні проведення воєнних операцій.

Під час дослідження питання по захисту цивільного населення варто акцентувати увагу на виділенні окремих груп таких як: діти, жінки та інші, так як саме вони потребують особливої уваги та посиленого захисту під час ведення воєнних дій.

Виходячи зі змісту Преамбули Декларації про захист жінок і дітей у надзвичайних обставинах і в період збройних конфліктів 1974 р., необхідність міжнародного захисту прав жінок зумовлена стражданнями жінок та дітей, що належать до цивільного населення, які у період надзвичайних ситуацій та збройних конфліктів занадто часто стають жертвами нелюдських актів та відчувають тяжкі страждання [1]. Застосування морального та фізичного впливу на жіночу частину суспільства та дітей найбільш деструктивно позначається на ставленні цивільного населення щодо військових, насамперед, якщо такі ситуації отримують розголошення. Тому особовий склад груп цивільно-військового співробітництва в обов'язковому порядку повинен вміти та знати як діяти за таких обставин, коли необхідно *надати першу допомогу потерпілим*, що прописано в стандартизованому алгоритмі дій відповідно до рекомендацій ООН.

Діти як особи, що знаходяться на етапі формування психіки та життєвих орієнтирів є найбільш піддатливою категорією населення для яких потрібний своєрідний нагляд, більш того експлуатація дітей та перетворення їх у комбатантів є загальнопоширеною проблемою. Саме тому підрозділам цивільно-військового співробітництва варто вживати запобіжних заходів, щодо уникнення вищеназваних проблемних питань заздалегідь.

Підсумовуючи, можна зазначити, що для полегшення виконання бойових завдань наших підрозділів та успішного досягнення поставленої мети підрозділам цивільно-військового співробітництва необхідно надавати більшої вагомості для дій пов'язаних із захистом цивільного населення.

Список використаних джерел:

1. Декларація про захист жінок і дітей в надзвичайних обставинах та в період збройних конфліктів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_317.

Перепелиця Д.В. (ВІКНУ)

Питання проведення службових перевірок підрозділами ВСП

Відповідно до Закону України "Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України", ВСП призначене для забезпечення правопорядку і військової дисципліни серед військовослужбовців ЗСУ у місцях дислокації військових частин, у військових навчальних закладах, установах та організацій, військових містечок, на вулицях і в громадських місцях; для запобігання кримінальним та іншим правопорушенням у ЗСУ, їх припинення. Також відповідно до цього закону, на мою думку, на ВСП покладені такі найважливіші завдання: виявлення причин, передумов і обставин кримінальних правопорушень та інших правопорушень, вчинених у військових частинах та на військових об'єктах; Запобігання вчиненню і припинення кримінальних та інших правопорушень у ЗСУ.

Одним з механізмів виявлення причин, передумов і обставин кримінальних правопорушень є проведення службових перевірок і проведення службових розслідувань підрозділами ВСП, порядок яких визначається в Наказі МОУ №606 від 21.11.2017 "Про затвердження Порядку проведення службового розслідування у Збройних Силах України".

Слід розмежовувати, службова перевірка – комплекс заходів, які здійснюються, з метою перевірки інформації про вчинення правопорушення, з'ясування наявності підстав для призначення службового розслідування, обставин порушення виконавської дисципліни, встановлення осіб, які вчинили правопорушення.

Під час службової перевірки встановлюється: особа, яка вчинила дисциплінарне правопорушення або порушення виконавської дисципліни; обставини правопорушення; не виконані або неналежно виконані військовослужбовцем розпорядження, доручення; наявність чи відсутність події, з приводу якої призначалась перевірка.

В той час як, службове розслідування – комплекс заходів, які проводяться з метою уточнення причин і умов, що сприяли вчиненню правопорушення, а також встановлення ступеня вини особи (осіб), чиї дії або бездіяльність стали причиною вчинення правопорушення.

Таким чином, можемо зробити висновок, що службова перевірка може передувати службовому розслідуванню у випадку наявної інформації про вчинення правопорушення для встановлення осіб, які вчинили дане правопорушення.

Пріоритетні напрями та завдання взаємодії Міністерства оборони України з іншими державними органами

Забезпечення національної безпеки і оборони є стратегічною метою будь-якої країни світу. Реалії сьогодення свідчать, що в Україні цей напрямок державної політики є особливо важливим, при цьому не позбавлений недоліків і потребує суттєвого вдосконалення. У зв'язку з цим взаємодія Міністерства оборони України з іншими державними органами визначається драйвером ефективної превенції та протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам національним інтересам, передумовою досягнення стратегічних цілей, засобом якісного реформування сфери національної безпеки і оборони – покращення державної політики, адміністративно-правового регулювання та організаційно-функціонального механізму її практичної реалізації за умов зростаючих вимог щодо обороноздатності України.

Наразі система забезпечення національної безпеки і оборони включає в себе доволі широке коло державних органів, сфери компетенції, завдання, функції та повноваження яких досить часто не закріплюються і не розмежовуються достатньо чітко й однозначно, що призводить до дублювання, неузгодженості діяльності та зниження ефективності їх взаємодії. Спостерігається наявність діаметрально протилежних підходів та точок зору, що призводить до неоднозначного розуміння тих кроків, що мають бути здійснені для підвищення якості взаємодії. Тому наявні адміністративно-правові, структурно-функціональні та організаційні колізії в цій системі обумовлюють актуальність дослідження адміністративно-правового регулювання взаємодії Міністерства оборони України з іншими державними органами, яке є своєчасним і нагальним завданням.

Взаємодія Міністерства оборони України з іншими державними органами має розглядатися у розрізі двох взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих груп завдань: 1) поставлені завдання перед Міністерством оборони України, які планується досягти в тому числі й шляхом взаємодії з іншими державними органами; 2) завдання безпосередньо взаємодії Міністерства оборони України з іншими державними органами, очікувані результати від реалізації яких обумовлюють власне доцільність цієї взаємодії.

Пріоритетні напрями взаємодії Міністерства оборони України з іншими державними органами, на нашу думку, включають: 1) адміністративно-правовий і нормотворчий; 2) внутрішньополітичний і зовнішньополітичний; 3) управлінський та організаційний; 4) публічно-дипломатичний та інтеграційний; 5) координаційний; 6) стратегічно-комунікаційний; 7) поступальний і мобілізаційний; 8) оборонний, безпековий і розвідувально-інформаційний, та інші.

Спеціальні методи у системі запобігання корупційним правопорушенням в органах військового управління

Нині, у період, коли Збройні Сили України та інші військові формування вимагають особливої уваги з боку держави і суспільства для ефективного вирішення поставлених перед ними завдань щодо відсічі збройної агресії Російської Федерації, питання забезпечення мінімізації впливу корупційних ризиків постає з особливою гостротою. Можна констатувати наявність певних позитивних зрушень у вказаній сфері суспільних відносин. Однак діяльність із запобігання корупційним правопорушенням ще не можна визнати повністю ефективною внаслідок впливу низки факторів правового, організаційного та теоретико-методологічного характеру. Це потребує системної комплексної роботи, спрямованої та вироблення міцного теоретико-методологічного підґрунтя запобігання корупційним правопорушенням в органах військового управління.

До спеціальних методів наукового пізнання, застосування яких доцільно при проведенні наукових досліджень, присвячених правовим аспектам запобігання корупційним правопорушенням в органах військового управління, у першу чергу належить історико-правовий метод. Вивчення норми права в динаміці, з моменту формулювання першої редакції правового документу, відстеження причин та умов внесення до правового акту змін та доповнень у поєднанні з аналізом змін політичної, економічної, безпекової ситуації дозволяє отримати якісно нове знання про предмет дослідження, найбільш повно дослідити якого суттєві риси та властивості.

Компаративно-правовий метод дає змогу отримати інформацію про розвиток процесів запобігання корупції в інших державах, порівняти зарубіжний і національний досвід, визначити найбільш варті впровадження у національну практику здобутки. Одним із прикладів вдалого застосування компаративно-правового аналізу може бути визначення залежності міжнародних індексів, які визначають чутливість до корупції, і актуального стану розвитку законодавства та організації публічного адміністрування у секторі безпеки та оборони.

До спеціальних методів у досліджуваній сфері слід також віднести соціологічні опитування, які дозволяють визначити не лише кількісні показники поширення корупційних явищ, а й їх причини та умови вчинення корупційних правопорушень.

Наведені вище методи уявляють собою класичні для сучасних правових досліджень способи наукового пізнання явища запобігання корупції. Разом з тим слід зазначити, що певні особливості предмету дослідження доцільність обумовлюють застосування синергетичного, праксеологічного, аксіологічного та інших методів.

Доброчесність військових посадових осіб як фактор реформування сектору безпеки і оборони

Питання забезпечення доброчесної поведінки військових посадових осіб сектору безпеки і оборони нині набувають великої важливості, що пов'язано із необхідністю підвищення рівня професіоналізму осіб офіцерського складу та їх етичних якостей. Доброчесність як сукупність вимог морально-етичного та конкретно-поведінкового характеру постає сьогодні як один із засобів контролю громадянського суспільства за діяльністю посадових осіб, грошове забезпечення яких здійснюється за кошти платників податків. Відповідно, праву посадових осіб отримувати вказане грошове забезпечення кореспондує їх обов'язок додержуватися встановлених для їх професії етичних вимог, а також звітувати перед широким колом громадськості щодо об'єктів нерухомості, що перебувають у приватній власності цих посадових осіб та членів їх сімей, їх цінного рухомого майна, нематеріальних активів, цінних паперів, нематеріальних прав, доходів, існуючих фінансових зобов'язань тощо.

У теперішній час відбувається напрацювання критеріїв визначення рівня доброчесності військових посадових осіб, і цю роботу лише розпочато. Окрім декларування, доброчесність може проявлятися у широкому спектрі суспільних відносин. Так, політична нейтральність та неупередженість військовослужбовця може знаходити прояв як під час виконання ним службово-бойових завдань під час участі в операції об'єднаних сил, так і під час знаходження у пункті постійної дислокації. Нові виклики системи оцінювання доброчесності військових посадових осіб ставить розвиток інформаційних технологій, які дозволяють миттєво поширити будь-яке висловлювання особи, і, у тому числі, використати його для дискредитації Збройних Сил України та інших військових формувань противником у рамках проведення його інформаційно-психологічних операцій. Втім, одночасно відсутність у віртуальному інформаційному просторі представників сектору безпеки і оборони України означала б, що в умовах жорсткої конкуренції інформаційних повідомлень та їх розповсюджувачів це місце зайнято кимось іншим, скоріше за все – пропагандистами Російської Федерації. Отже, мова має йти не про автоматичне видалення військових посадових осіб з числа авторів інформаційних повідомлень, а про їх навчання знаходити баланс між вимогами доброчесності та інформаційної безпеки, а також власними суспільно-політичними поглядами та переконаннями.

Отже, підвищення рівня доброчесності військових посадових осіб як фактор реформування сектору безпеки і оборони України має передбачати перш за все проведення систематичного та комплексного навчання військовослужбовців з метою інтеріоризації у них етичних вимог до професії, і, що особливо важливо, супроводжуватися розглядом практичних кейсів щодо варіантів доброчесної поведінки у найтиповіших службових ситуаціях.

Правове регулювання індексації грошового забезпечення військовослужбовців

Державна політика регулювання доходів є вагомим важелем, який має безпосередній вплив на рівень життя широких верств населення. Адже падіння реальних доходів, посилення майнової диференціації, а також розширення зони бідності стають вкрай актуальними проблемами сьогодення. Варто зазначити, що рівень соціально-економічного розвитку країни прямо залежить від державної політики у сфері доходів. Тому беззаперечним є той факт, що державна політика у сфері регулювання доходів населення є одним з найголовніших елементів управління рівнем соціально-економічного розвитку країни.

Індексація грошового забезпечення, як складова грошового забезпечення військовослужбовців, є однією з основних державних гарантій щодо оплати їх праці, а отже підлягає обов'язковому нарахуванню і виплаті. Виплата індексації грошового забезпечення здійснюється за місцем перебування військовослужбовців і обмежене фінансування жодним чином не впливає на право військовослужбовців отримати індексацію грошового забезпечення.

Спеціальним законом, який визначає основні засади державної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей, встановлює єдину систему їх соціального та правового захисту, гарантує військовослужбовцям та членам їх сімей в економічній, соціальній, політичній сферах сприятливі умови для реалізації їх конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни та регулює відносини у цій галузі є Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей».

При цьому, пріоритетними є норми спеціального законодавства, а норми трудового законодавства підлягають застосуванню лише у випадках, якщо спеціальними нормами не врегульовано спірних відносин, та коли про можливість такого застосування прямо зазначено у спеціальному законі.

Держава гарантує військовослужбовцям достатнє матеріальне, грошове та інші види забезпечення в обсязі, що відповідає умовам військової служби, стимулює закріплення кваліфікованих військових кадрів.

Грошове забезпечення визначається залежно від посади, військового звання, тривалості, інтенсивності та умов військової служби, кваліфікації, наукового ступеня і вченого звання військовослужбовця. Грошове забезпечення підлягає індексації відповідно до закону.

Згідно зі статтею 18 Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» з метою надання соціальної підтримки населенню України в цілому та окремим категоріям громадян встановлюються державні гарантії, зокрема, щодо індексації доходів населення з метою підтримання достатнього життєвого рівня громадян та купівельної спроможності їх грошових доходів в умовах зростання цін.

Індексація грошових доходів населення – встановлений законами та іншими нормативно-правовими актами України механізм підвищення грошових доходів населення, що дає можливість частково або повністю відшкодовувати подорожчання споживчих товарів і послуг.

Індексації підлягають грошові доходи громадян, одержані в гривнях на території України, які не мають разового характеру, зокрема, грошове забезпечення військовослужбовців, поліцейських, осіб рядового і начальницького складу, посадових осіб митної служби.

Згідно з пунктом 5 Порядку №1078 у разі підвищення тарифних ставок (окладів), стипендій, виплат, що здійснюються відповідно до законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, визначених у пункті 2 цього Порядку, значення індексу споживчих цін у місяці, в якому відбувається підвищення, приймається за 1 або 100 відсотків. Обчислення індексу споживчих цін для проведення подальшої індексації здійснюється з місяця, наступного за місяцем підвищення зазначених грошових доходів населення. Сума індексації у місяці підвищення грошових доходів, зазначених у абзаці першому цього пункту, не нараховується, якщо розмір підвищення грошового доходу перевищує суму індексації, що склалася у місяці підвищення доходу. Якщо розмір підвищення грошового доходу не перевищує суму індексації, що склалася у місяці підвищення доходу, сума індексації у цьому місяці визначається з урахуванням розміру підвищення доходу і розраховується як різниця між сумою індексації і розміром підвищення доходу.

Відповідно до пункту 6 Порядку №1078 виплата сум індексації грошових доходів здійснюється за рахунок джерел, з яких проводяться відповідні грошові виплати населенню, а саме, підприємства, установи та організації, що фінансуються чи дотуються з державного бюджету, підвищують розміри оплати праці (грошового забезпечення) у зв'язку з індексацією за рахунок власних коштів і коштів державного бюджету.

Слід зазначити, що правове регулювання виплати індексації визначає умови (коли величина індексу споживчих цін перевищила поріг індексації), з настанням яких виникає право на щомісячне отримання суми індексації у структурі заробітної плати (грошового забезпечення) до настання обставин (підвищення тарифних ставок, окладів), за яких виплата розрахованої суми індексації припиняється до повторного настання обставин, які обумовлюють повторне виникнення права на отримання індексації.

Сахно О.Р. (ВІКНУ)

Військова поліція: доцільність створення

Президент України Володимир Зеленський доручив керівництву Міноборони до кінця 2019 року створити військову поліцію. [2] Серед законодавчих напрацювань відзначимо законопроект щодо функціонування військової поліції №1805 від 21.01.2015. Хоча були й альтернативні законопроекти, які так і не знайшли законодавчої підтримки у сесійній залі.

Згідно законопроекту № 1805, військова поліція – це військове правоохоронне формування, завданням якого буде забезпечення правопорядку серед військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів під час проходження ними військових зборів; запобігання, виявлення кримінальних та інших правопорушень, вчинених військовослужбовцями, а також працівниками Міністерства оборони і Збройних сил України, їх розкриття й припинення. [1]

На думку доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України Миколи Хавронюка, законопроект суперечить Конституції. Зокрема, він порушує статтю 17, в якій чітко визначено, що військові формування, на відміну від поліцейських органів, ніким не можуть бути використані для обмеження прав і свобод людини. [3]

“Згідно із законопроектом, права військовослужбовців обмежуються іншими такими ж військовослужбовцями. Таке обмеження може здійснюватись лише спеціально підготовленими особами, які виконують поліцейські функції. Тому військову поліцію потрібно створити як військове формування. Але тоді вона не може виконувати слідчі та оперативно-розшукові функції, а лише функції охорони”, – зазначив пан Хавронюк. [3]

Якщо ж військовій поліції хочуть надати слідчі функції, тоді, каже юрист, вона не може складатися з військовослужбовців: “Це мають бути або держслужбовці, або фахівці з рангами. Тобто або треба вносити зміни до Конституції, або створювати такий підрозділ не з військових, а із звичайних поліцейських, що теж не зовсім доцільно”. [3]

До військових завдань поліції на думку Павла Богуцького, можна віднести: захист прав, свобод і законних інтересів військовослужбовців, а також членів їхніх сімей; забезпечення правопорядку у Збройних Силах України та інших військових формуваннях; запобігання, виявлення і припинення правопорушень, протидія кримінальним правопорушенням та корупції у військових формуваннях. [5]

Також пан Хавронюк наголошує на тому, що не зовсім зрозуміло, хто захищатиме права підозрюваних у військових злочинах, адже кожен має право на захист. “Чи можуть це робити адвокати, які спеціалізуються на кримінальних справах? Наскільки компетентні суди загальної юрисдикції? Колись існував військовий трибунал, однак до його неупередженості було багато питань. Військових судів немає...”, – вважає експерт. І додає: що є ще один момент – військова таємниця: “Якщо злочин пов'язаний з військовою таємницею, то звичайний суд не може його розглядати. Те ж саме можна сказати про адвокатів”. [3]

Отже, питань до законопроекту про військову поліцію було чимало, документ не досконалий, в ньому потрібно змінювати багато речей. Про що, власне, нещодавно повідомила заступниця комітету Верховної Ради з питань національної безпеки, оборони та розвідки Мар'яна Безугла: “Для напрацювання законопроекту про військову поліцію створюється робоча група з числа народних депутатів України – членів Комітету з питань національної безпеки, оборони та розвідки, Комітету з питань правоохоронної

діяльності та представників відповідних заінтересованих державних органів”.

[4]

Думка М. Хавронюка досить доцільна, адже як можна створити якесь держане формування якщо воно суперечить Конституції України. Все ж таки якщо створювати військову поліцію, то такою якою вона має бути. Діяльність військової поліції, має поширюватися на всі військові формування, а не лише на Збройні Сили. При цьому її діяльність має спрямовуватися і координуватися Міністром оборони України. Очікуємо, що найближчим часом держава буде у змозі вирішити це питання.

Список використаних джерел:

1. Проект Закону про Військову поліцію №1805 від 21.01.2015. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53648

2. Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави: Указ Президента України № 837/2019 від 08.11.2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/8372019-30389>

3. Хавронюк М. Військова поліція позбавить повноважень Міноборони та Генштаб. *Слово і діло*. 27 січня 2015. URL: <https://www.slovoidilo.ua/articles/7163/2015-01-27/voennaya-policiya-lishit-polnomochij-minoborony-i-genshtaba---ekspert.html>

4. Безугла М. Військова поліція позбавить повноважень Міноборони та Генштаб *Слово і діло*. 27 січня 2015. URL: <https://www.slovoidilo.ua/articles/7163/2015-01-27/voennaya-policiya-lishit-polnomochij-minoborony-i-genshtaba---ekspert.html>

5. Богущкий П. Якою має бути військова поліція: у парламенті повернулися до концепції майбутнього закону *Армія Inform* листопад 2020 URL: <https://armyinform.com.ua/2020/11/yakoyu-maye-buty-vijskova-policziya-u-parlamenti-povernulysya-do-konczepczyi-majbutnogo-zakonu/>

Севостьянов М.О. (ВІКНУ)

ЦВС як вид діяльності збройних сил країн-членів НАТО

Збройні сили більшості країни, зокрема країн НАТО, ставлять собі завдання по збереженню цілісності державного кордону та суверенітету країни, де вони дислокуються. Дана мета досягається воєнними засобами, що передбачають активні бойові дії та страждання не лише державної інфраструктури та майна, а й місцевого населення по обидва боки від лінії розмежування ворогуючих сторін.

З часом розвитку філософії, тактики та стратегії військового мистецтва, почало виникати питання про участь та фатальність долі цивільного населення під час конфлікту. Шляхом вирішення даного питання стало створення нової для збройних сил структури, що отримала назву Civil-Military Cooperation (далі – СІМІС) у натівській термінології та цивільно-військове співробітництво (далі – ЦВС) в українській військовій термінології.

Нова структура стала революційною для збройних сил країн НАТО та видозмінювалась з часом свого існування. СІМІС має свої специфічні

завдання та функції визначні у керівних документах збройних сил країн, яким вони підпорядковуються.

Наприклад, СІМІС виконує такі основні функції:

- цивільно-військова взаємодія;
- підтримка сили;
- а також підтримка невійськових суб'єктів та громадянського оточення.

Вимагається, щоб Альянс та його члени мали можливості достатньо якісно проводити СІМІС.

Говорячи конкретніше, варто зазначити чим є кожна з складових функцій:

• Військово-цивільний зв'язок. Відповідно до концепції комплексного підходу, НАТО встановила ширшу координацію з невійськовими суб'єктами. Таким чином, взаємодія з НАТО включає військово-військову, а також цивільно-військову взаємодію, причому СІМІС приділяє особливу увагу останньому. Метою військово-цивільних зв'язків є встановлення та підтримка зв'язку з невоєнними суб'єктами на відповідних рівнях.

• Військово-цивільний зв'язок включає, але не обмежується: своєчасне виявлення відповідних невійськових суб'єктів; розробка структури зв'язку, включаючи механізм сповіщення; а також внутрішнє та зовнішнє управління інформацією СІМІС.

• Підтримка сили. Командирам потрібна невоєнна підтримка із зони їх спільних операцій, а також координація зусиль щодо мінімізації зривів військових операцій. Сили можуть частково залежати від цивільних ресурсів та інформації з цивільних джерел. З цієї причини СІМІС грає активну роль, вносячи свій внесок у планування та проведення операцій. [1]

Виходячи з вище зазначених функцій та їх пояснень, вважаю припустимим зробити висновок, що СІМІС в країнах-членах НАТО та ЦВС в Україні зокрема є невід'ємною частиною функціонування військ та сил під час виконання бойових завдань та завдань, що покладаються на збройні сили у мирний час.

Список використаних джерел:

1. CIMIC Handbook. URL: <https://www.handbook.cimic-coe.org>

Севост'яненко Д.О. (ВІКНУ)

Правовий статус Міжвідомчої комісії з політики військово-технічного співробітництва та експортного контролю

На нашу думку, правовий статус Міжвідомчої комісії з політики військово-технічного співробітництва та експортного контролю слід охарактеризувати за такими блоками: цільовий блок, структурно-організаційний блок та компетенційний блок.

Цільовий блок. Мету діяльності Міжвідомчої комісії з політики військово-технічного співробітництва та експортного контролю встановлює стаття 14 Закону України “Про Раду національної безпеки і оборони України”. Зважаючи на зазначену норму, слід визначити, що мета досліджуваного суб'єкту публічної адміністрації полягає у опрацюванні і комплексному

вирішенні проблем міжгалузевого характеру, а саме питання військово-технічного співробітництва та експортного контролю.

Завдання Міжвідомчої комісії з політики військово-технічного співробітництва та експортного контролю встановлено у пункті 3 Положення про Міжвідомчу комісію з політики військово-технічного співробітництва та експортного контролю, що затверджена Указом Президента України від 5 березня 2007 року № 180/2007, де зазначено, що основні її завдання полягають у підготовці пропозицій щодо концептуальних засад та пріоритетних напрямів з питань політики військово-технічного співробітництва та експортного контролю, удосконалення координації та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади в галузі державного експортного контролю, а також щодо участі в роботі двосторонніх комісій з питань військово-технічного співробітництва, проектів нормативно-правових актів, концепцій, державних програм, міжнародних договорів України з питань військово-технічного співробітництва та експортного контролю, вирішення проблемних питань військово-технічного співробітництва та експортного контролю тощо.

Структурно-організаційний блок. Міжвідомча комісія з політики військово-технічного співробітництва та експортного контролю є робочим органом Ради національної безпеки і оборони України, а тому утворюється за її рішенням в рамках коштів, передбачених Державним бюджетом України. Варто зауважити, що відповідно до статті 107 Конституції України таке рішення повинно вводиться в дію Указом Президента України.

Компетенційний блок. Права досліджуваної комісії встановлює пункт 5 Положення про Міжвідомчу комісію з політики військово-технічного співробітництва та експортного контролю, що затверджена Указом Президента України від 5 березня 2007 року № 180/2007.

*к.ю.н., доц. Серватюк Л.В. (НАСБУ)
Ткаченко С.О. (НАСБУ)*

Загрози національній безпеці у воєнній сфері

Загрози національній безпеці – наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України [1]. Існують сфери реальних та потенційних загроз національній безпеці нашої держави. Зокрема, можна виділити такі сфери як зовнішньополітична, економічна, воєнна та сфера безпеки державного кордону [2].

Найбільше загроз йде від воєнної сфери, оскільки, саме таким чином здійснюється вплив на суверенітет країни та її державну безпеку. Серед воєнних загроз можна виділити такі:

1. поширення зброї масового ураження і засобів її доставки;
2. недостатня ефективність існуючих структур і механізмів забезпечення міжнародної безпеки та глобальної стабільності;
3. нелегальна міграція;
4. нарощування іншими державами поблизу кордонів України угруповань військ та озброєнь, які порушують співвідношення сил, що склалося;

5. незавершеність договірно-правового оформлення і недостатнє облаштування державного кордону;

6. повільність у здійсненні та недостатнє фінансове забезпечення програм реформування Воєнної організації та оборонно-промислового комплексу України;

7. накопичення великої кількості застарілої та не потрібної для Збройних сил України військової техніки, озброєння, вибухових речовин [3].

Підсумовуючи можна сказати, що захисту національних інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз, тобто національній безпеці, належатиме важливе місце в міжнародних відносинах. Тому державна політика національної безпеки України має бути спрямована на політичну консолідацію громадян довкола спільних національних інтересів, заснованих на національних цінностях, на збереження національного миру, подолання наявних суперечностей і досягнення належного рівня життя, що задовольняв би потреби та прагнення громадян країни.

Список використаних джерел:

1. Про основи національної безпеки України: Закон України від 18.06.2003 р. № 964-IV. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-18> (дата звернення: 27.10.2021).

2. Військова адміністрація (право військової сфери у визначеннях та схемах): навч. посібник; / О.В. Кривенко, І.І. Качан – К.:2008. – 182 с.

3. Військове право : підручник / за ред. І.М. Коропатніка, І.М. Шопіної. К.: Алерта, 2019. – 64 с.

Соболев Д.С. (ВІКНУ)

Формування культури розслідування військових злочинів майбутніми слідчими

У сучасному військовому праві відсутні такі поняття, як: «Військовий суд», «Військова прокуратура», а питанням розслідування справ про військові злочини займаються відповідні правоохоронні органи, посади в яких займають цивільні особи. Таке явище доволі часто створює проблему для уповноважених слідчих в розмежуванні розуміння цивільного і військового злочину.

Аналізуючи кримінальну справу відносно генерал-майора Назарова про катастрофу Іл-76, який відповідав за відправку літака і на момент трагедії був начальником Штабу антитерористичної операції, 27 березня 2017 року Павлоградський міськрайонний суд визнав його винним в «недбалому ставленні до служби, скоєному в бойовій обстановці, що призвело до тяжких наслідків» і засуджено до 7 років ув'язнення, після чого він подав апеляцію. [1]

Розглянувши апеляцію, Дніпровський апеляційний суд провів військову експертизу у справі Назарова і вирішив залишити незмінним вирок суду першої інстанції, на що обвинувачений відповів поданням касації. [2]

17 травня 2021 року Касаційний кримінальний суд Верховного суду України розпочав розгляд справи генерал-майора Назарова та 21 травня виправдав його у зв'язку з відсутністю в його діях кримінального злочину. [3]

Вищенаведена справа порушила конституційні права військовослужбовців на їх правовий захист, статтю 33 Кодексу поведінки стосовно військово-політичних аспектів безпеки, оскільки катастрофа сталася в результаті бойових дій під час особливого стану, які проводяться з метою забезпечення національної безпеки, проте екс-начальник Штабу АТО був звинувачений судом першої та другої інстанції [4]. Такий юридичний факт стверджує про некомпетентність цивільних юристів розслідувати військові справи. Екс-міністр оборони України Степан Полторак 29 березня 2017 року прокоментував: «Оцінювати дії командирів у бойовій обстановці повинні військові спеціалісти, військові експерти і військові судді, а не цивільні». [5]

Як наслідок таких юридичних явищ, у військовослужбовців з'являється відчуття соціальної та правової незахищеності, які гарантовані їм Конституцією України, це дуже часто призводить до невиконання бойового наказу, службових обов'язків та до відмови проходження військової служби, що і є актуальною проблемою у сучасному військовому праві [6]. Наприклад, 13 вересня 2019 року генерал-майор Назаров був звільнений за власним бажанням під час розгляду кримінальної справи стосовно нього.

Звідси виникає необхідність у створенні необхідних інституцій, практик і курсів кваліфікації майбутніх слідчих у військовій сфері, що може передбачити створення галузі військового права як окремої.

Список використаних джерел

1. Обвинувальний вирок Павлоградського міськрайонного суду від 27.03.2017 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/65701795>

2. Постанова Дніпровського апеляційного суду від 11.12.2020 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93586553>

3. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 21.05.2021 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97077743>

4. Кодекс поведінки стосовно військово-політичних аспектів безпеки від 03.12.1994 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_116#Text

5. Степан Полторак. Офіційна сторінка Фейсбук. URL: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=733362110165461&id=465841193584222

6. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

*Соломаха О.О. (ХДУ)
к.ю.н., доц. Волкович О.Ю. (ХДУ)*

Міжнародні акти щодо співробітництва у сфері фінансових правопорушень

Наша держава потребує закріплення на законодавчому рівні низки правових актів, що регулюватимуть фінансові правовідносини, пошук нових

методики розбудови фінансової політики. Таку норму доцільно згадати Стратегію фінансового сектору України до 2025 року, що передбачає «створення умов для сталого зростання фінансового сектору України, його конкурентоспроможності в умовах інтеграції у світовий фінансовий простір і забезпечить: задоволення потреб споживачів у якісних та доступних фінансових послугах; зменшення вартості та впровадження строкowości фінансового ресурсу, для держави та підприємств; підвищення конкурентоспроможності економіки України в цілому» [2].

Питаннями фінансових правовідносин, фінансової відповідальності приділяли увагу у своїх дослідження наступні наковці, зокрема: Л.К. Воронова, І.Б. Заверуха, Т.А. Латковська, Н.І. Хімічева, А.А. Нечай, А.В. Полякова, Л.А. Савченко, О.П. Орлюк, Н.Ю. Пришва та ін.

Події міжнародного життя другої половини ХХ – поч. ХХІ ст., пов'язані з розробкою та прийняттям десятків універсальних регіональних міжнародних договорів з регулювання відносин співробітництва між різними видами правоохоронних органів держав, заснування Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол, Міжнародного кримінального суду, Європейського поліцейського офісу (Європол) та інших міжнародних інституцій, свідчать (поряд з іншими важливими подіями) про кардинальні зміни у системі міжнародно-правового регулювання відносин міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності. Однак і міжнародна злочинність постійно розширює сфери протиправної діяльності та змінює способи вчинення злочинів, що вимагає докладання більших зусиль з боку представників міжнародного співробітництва у протидії міжнародній злочинності [2, с.5].

Право завжди має регулятивний характер відносин. Діючи як комунікативна система, воно регулює поведінку суб'єкта права, ставить його в певні рамки. На слушну думку А.В. Полякова, правове регулювання може розглядатися у декількох аспектах. Так, під правовим регулюванням у теологічному сенсі можна розуміти цілеспрямований текстуальний (інформаційно-ціннісний) правовий вплив на суб'єктів правової комунікації, який викликає їх відповідну адекватну поведінку. Під правовим регулюванням у функціональному сенсі автор розуміє орієнтацію поведінки суб'єктів правової комунікації на її нормативні умови [3, с.632]. При цьому правове регулювання здійснюється, передусім, через різні правові тексти, як первинні (текстуальні джерела права), так і через тексти вторинні (тексти реалізації права, юридичної практики та ін.), а також через тексти правової культури (правової ідеології правової політики і т.д.).

Таким чином міжнародне співробітництво у сфері боротьби з фінансовими правопорушеннями без національного законодавства здійснюються не може, адже воно є його підґрунтям та рушійною силою.

Список використаних джерел:

1. Стратегія фінансового сектору України до 2025 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Strategija_financovogo_sektoru_ua.pdf.

2. Перепьолкін С.М. Міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності: навч. посіб. / С.М. Перепьолкін, Є.Г. Паршутін. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 112 с.

3. Поляков А.В. Общая теория права: Проблемы интерпретации в контексте коммуникативного подхода: Курс лекц. СПб. Издат.дом. С-Петер. гос.ун-та, 2004. 864 с.

Сотникова І.В. (ВІКНУ)

Правові засади взаємодії Військової служби правопорядку з органами місцевого самоврядування

Актуальність обраної мною теми полягає в тому, що на даний момент в Україні немає тісної взаємодії між Військовою службою правопорядку і органами місцевого самоврядування.

Згідно з статтею 4 Закону України "Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України" від 7 березня 2002 року №3099-III про сприяння Службі правопорядку у виконанні нею своїх завдань: "Військове командування та органи військового управління Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, а також інші органи державної влади та органи місцевого самоврядування, військовослужбовці та громадяни зобов'язані сприяти Службі правопорядку у виконанні нею своїх завдань". [1]

Станом на сьогодні органи самоврядування зобов'язані сприяти Військовій службі правопорядку у наданні інформації про актуальне місце проживання військовослужбовців, які здійснили самовільне залишення військових частин, а також про військовозобов'язаних та резервістів.

У свою чергу Війська служба правопорядку згідно ст.8 пункту 18 Закону України "Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України" від 7 березня 2002 року №3099-III повинна "надавати у межах своєї компетенції допомогу органам державної влади, органам місцевого самоврядування, військовому командуванню, органам військового управління та їх представникам, громадським організаціям у провадженні їх законної діяльності у разі протидії їм або небезпеки з боку правопорушників - військовослужбовців Збройних Сил України" [1], а також згідно ст.8 пункту 20 Закону України "Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України" від 7 березня 2002 року №3099-III: "повідомляти органи державної влади та органи місцевого самоврядування, військове командування, органи військового управління, громадськість за місцем служби або роботи особи, в тому числі цивільних громадян, які незаконно перебували на території військової частини або військового об'єкта і вчинили протиправні дії, про вчинення ними правопорушення, провадження стосовно якого належить до компетенції Служби правопорядку" [1].

На мою думку, Військова служба правопорядку повинна більш тісно співпрацювати з органами місцевого самоврядування для покращення результатів взаємодії.

Список використаних джерел:

1. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України : Закон України від 07.03.2002 №3099-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14#Text> (дата звернення 24.10.2021).

Сусно А.В. (ВІКНУ)

Взаємодія підрозділів ЦВС з органами виконавчої влади

В реаліях сучасного світу, в епоху цифрових технологій, спілкування і обмін інформацією є надважливим для вирішення побутових і надзвичайних проблем суспільства в мирний і воєнний час. Яскравим прикладом цього може бути тотальний розвиток технологій, соціальних мереж, світової павутини, журналістики (у тому числі аматорської) який призводить до того, що неможливо або дуже складно приховати якісь події і це є інструментом, як позитивного так і негативного впливу.

Аналізуючи сьогочасні тенденції всеохоплюючих взаємовідносин можна сказати, що взаємодія армії з цивільним світом є потужним інструментом для підтримання суверенітету та територіальної цілісності України.

Цивільно-військове співробітництво (далі – ЦВС) – систематична, планомірна діяльність Збройних Сил України по взаємодії з органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, організаціями та громадянами у районах дислокації військових частин та підрозділів Збройних Сил України з метою формування позитивної громадської думки про діяльність Збройних Сил України і забезпечення сприятливих умов для виконання покладених на них завдань та функцій. [1]

Відповідно до нормативно-правових документів, взаємодія з органами виконавчої влади є однією з функцією ЦВС, проте через взятий курс інтеграції ЗС України до стандартів НАТО, повинна бути стандартизація функціональних обов'язків військовослужбовців ЦВС. Правильна алгоритмізація є запорукою успішної співпраці з органами виконавчої влади.

На мою думку, вирішенням проблеми взаємодії у даному секторі є створення уніфікованої інструкції для співпраці цивільно-військового співробітництва з органами влади в умовах ведення бойових дій.

Список використаних джерел:

1. Наказ ГШ ЗСУ від 02.04.2019 №131.

Тарасенко В.О. (ВІКНУ)

Проблеми компетенції Військової інспекції безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку в аспекті нагляду за дорожнім рухом

Військова інспекція дорожнього руху (далі – ВІБДР), як орган безпеки дорожнього руху Міністерства оборони України у складі Військової служби правопорядку (далі – ВСП) у Збройних Силах України, виконує завдання щодо забезпечення безпеки дорожнього руху військових транспортних засобів.

На сьогодні, однією з найважливіших проблем ефективного виконання обов'язків Військовою інспекцією безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку, є недостатня компетенція працівників даного органу. Необізнаність інспекторів ВІБДР часто призводить до неякісного виконання ними своїх посадових обов'язків. Це у свою чергу спричиняє до інших негативних наслідків: неправильне складання протоколів, неповна перевірка транспортних засобів, аварії під час супроводження військових колон.

До основних завдань, які покладаються на ВІБДР ВСП є: контроль за виконанням водіями транспортних засобів ЗС України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України (далі – військові транспортні засоби), вимог ПДР; розподіл та здійснення обліку номерних знаків транспортних засобів ЗС України за серіями та цифровими позначеннями (далі – діапазони номерних знаків); відомча реєстрація та ведення обліку транспортних засобів ЗС України (далі – реєстрація транспортних засобів ЗС України), проведення обов'язкового технічного контролю транспортних засобів ЗС України (далі – технічний контроль); розгляд матеріалів про порушення водіями військових транспортних засобів і службовими особами військових частин та організацій вимог нормативно-правових актів з безпеки дорожнього руху та порядку використання транспортних засобів та інші [1].

З перерахованих вище функцій ВІБДР, можемо зробити висновок, що специфіка роботи даного органу, зумовлює добір на дані посади найпідготовленіших військовослужбовців ВСП. Дуже часто дана умова не виконується.

На мою думку, для вирішення даної проблеми необхідно впроваджувати суворіші заходи щодо добору інспекторів ВІБДР, а також створення ефективних та новітніх програм для підготовки даного особового складу.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Положення про органи безпеки дорожнього руху Міністерства оборони України: Наказ Міністерства оборони України від 01 листопада 1999 р. № 330. Дата оновлення: 01.03.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0804-99#n16>.

Федоренко О.В. (ВІКНУ)

Створення та правові основи діяльності кримінальних трибуналів у світовій правозастосовній практиці

Історія людства не можлива без збройних конфліктів, на кожне століття припадає не одна кровопролитна війна. XX століття запам'яталось двома Світовими Війнами в яких взяло участь понад 60 країн. У зв'язку з цим постало питання про притягнення до відповідальності злочинців на плечах яких лежить відповідальність за найбільші злочини проти людства.

Питання формування та роботи міжнародних кримінальних трибуналів широко висвітлюється та досліджується науковцями М.І. Пашковським, С.В. Ківаловим, Л.М. Трепак та іншими. Разом з тим потребує наукового

дослідження історія формування та функціонування від Нюрнберзького військового трибуналу до Міжнародного Кримінального Суду, а також досвід України у сфері військового судочинства.

Лише після II Світової Війни людство прийшло до висновку про необхідність створення інституції, яка могла б найсуворіше покарати винних у злочинах проти миру. Нюрнберзький міжнародний трибунал – перший кримінальний суд ратифікований та визнаний більшою частиною світу. Регламентований угодою країнами-союзниками, трибунал проіснував більше 5 років та притягнув до відповідальності найбільших військових злочинців того часу. Відродження міжнародного кримінального трибуналу відбулося лише після закінчення «Холодної війни». Міжнародний кримінальний суд створений у 2002 році в Гаазі, має на меті переслідування осіб, відповідальних за геноцид, воєнні злочини і злочини проти людяності. Станом на 2010 рік учасниками Міжнародного кримінального суду є 113 країн, але на жаль притягнення винних до відповідальності, не завжди легкий і швидкий процес. Прикладом тому, є збройний конфлікт на сході України, незважаючи на велику кількість доказів участі військовослужбовців Збройних сил Російської Федерації та вищого політичного керівництва Російської Федерації у агресії проти України, відповідальності вони так і не понесли.

Отже, Міжнародний кримінальний суд невід’ємний інструмент у забезпеченні правосуддя у світі в цілому, який потребує більшої регламентації та розвитку задля невідворотності покарання винних осіб.

Фетісов В.О. (ВІКНУ)

Застосування військовослужбовцями ВСП методик посередництва в кризовій та конфліктній ситуації

Під час виконання службових обов’язків та поставлених завдань військовослужбовців Військової служби правопорядку залучають до вирішення кризових та конфліктних ситуацій, учасниками яких можуть бути як і військовослужбовці, так і цивільні особи. Застосування правильних методик посередництва в цих ситуаціях є досить важливими, адже загострення кризової чи конфліктної ситуації, або не вчасне втручання, може призвести до різних форм насильства, що може стати причиною загибелі людей, руйнувань, поширення криміналізації суспільства та інших негативних, в деякій мірі фатальних наслідків. Тому дослідження, розв’язання і попередження конфліктів залишається актуальним за для збереження захисту життя, здоров’я, прав і законних інтересів військовослужбовців.

Щодо посередництва, як одного з способів вирішення конфлікту. У той час, коли триває Збройна агресія Росії проти України, є певна політична й економічна нестабільність, у суспільстві значно підвищився рівень напруги, військовослужбовцям ВСП доволі часто доводиться бути посередником між двома сторонами та допомагати їм у вирішенні конфлікту. Більшість кризових та конфліктних ситуацій трапляються на маршрутах патрулювання військовослужбовцями ВСП, під час охорони військової техніки та об’єктів

чи на території певної військової частини. Причиною цього є необізнаність цивільних осіб, щодо важливості виконання поставлених завдань військовослужбовцями, а також некомпетентність самих військовослужбовців. У багатьох іноземних державах існують штатні підрозділи, які організовують посередництво. Вони уміло ведуть переговори та допомагають знайти правильний вихід з ситуації. У військовослужбовців ВСП такі знання і навички відсутні, що значно затягує процес розв'язання конфлікту.

Для застосування методик у кризових та конфліктних ситуаціях військовослужбовці ВСП повинні вміти: швидко оцінювати ситуацію в різних умовах; будувати стратегію вирішення конфлікту; прогнозувати варіанти розвитку подій; грамотно використовувати способи розв'язання різноманітних конфліктів; застосувати законодавчу базу щодо подолання та профілактики конфліктів. Також доцільно було б розробити методичні рекомендації як поводити себе у певних ситуаціях, регулярно проводити тренінги з залученням іноземних спеціалістів для того, щоб кожен військовослужбовець Військової служби правопорядку знав алгоритм дій посередництва і як правильно допомогти конфліктуючим сторонам у вирішенні їх проблеми.

Хімченко О.С. (ВІКНУ)

Діяльність ВСП із забезпечення безпеки військових об'єктів

На сьогоднішній день тема забезпечення безпеки військових об'єктів є досить актуальною через збройний конфлікт на сході України та анексію Криму. Тому Військова Служба Правопорядку є одним із головних органів, в основних завданнях якого є участь в охороні військових об'єктів та захист військового майна Збройних Сил України.

Створена у 2002 році Військова Служба Правопорядку з самого початку не мала достатньо повноважень для якісного захисту стратегічно важливих об'єктів забезпечення обороноздатності нашої держави. З початком гібридної війни на сході України та анексії Криму розпочалися масові вторгнення на території військових частин, складів та територій, для тренувань військовослужбовців з метою нечесного заволодіння військовою технікою та боєприпасами у корисливих цілях. Особливу увагу треба було приділяти військовим складам, які через недостатню охорону піддалися численним нападам та диверсіям з боку прибічників агресора.

З початком проведення АТО на території Донецької та Луганської областей основні зусилля діяльності Служби правопорядку, зокрема, були зосереджені на протидії диверсіям і терористичним актам на окремих важливих військових об'єктах. Для посилення охорони й оборони цих частин були відрядженні підрозділи спеціального призначення Служби правопорядку. Для надання практичної допомоги командирам у підтриманні правопорядку та військової дисципліни серед військовослужбовців у зоні АТО в кожній частині працюють офіцери Служби правопорядку. На командних

пунктах ОТУ створено мобільні групи ВСП. Також, у районі проведення АТО створено підрозділи спеціального призначення ВСП (військові комендатури). Характерно, що такі військові комендатури створено не десь в тилу, на відділі від лінії безпосереднього зіткнення, а в тих містах та селах, де щодня відбуваються бойові зіткнення з незаконними збройними формуваннями. На сьогоднішній день практично сто відсотків особового складу Військової служби правопорядку брали участь в забезпеченні проведення заходів антитерористичної операції на сході України, а фактично – у війні з незаконними збройними формуваннями, які активно підтримуються Російською Федерацією[1].

Отже, для більш доцільного забезпечення саме безпеки військових об'єктів підрозділами Військової Служби Правопорядку потрібно провести низку важливих реформ її завдань та повноважень для їх розширення. В першу чергу потрібно вдосконалити фізичну підготовку військовослужбовців, укомплектувати їх підрозділів спеціальною військовою технікою та зброєю і найголовніше слідкувати за військовою дисципліною під час охорони таких об'єктів.

Список використаних джерел:

1. В Тернополі відкрили новий адміністративний корпус зонального відділу Військової Служби Правопорядку. Веб сайт. URL: <http://www.terrada.org/list/?type=view&id=14128>

Хомич В.М. (ВІКНУ)

Проведення службових розслідувань як один з головних напрямів роботи посадових осіб Військової служби правопорядку

Сучасний етап розвитку України характеризується реформуванням різних сфер соціального життя, в тому числі у сфері правоохоронної діяльності. Не стала винятком діяльність органів правопорядку в Збройних Силах України, в структурі яких теж відбувається реформування. Одними з основних засад функціонування Збройних Сил України є верховенство права, законність та гуманність, повага до людини та її конституційних прав і свобод, додержання військової дисципліни і виховання військовослужбовців на патріотичних, бойових традиціях українського народу.

Пріоритетним завданням Військової служби правопорядку у Збройних Силах України (далі – ВСП) залишається охорона правопорядку та боротьба зі злочинністю в військовій сфері. Динамічне явище злочинності, на жаль, розвивається та набирає все більш вишуканих форм і проявів, тому правові засоби боротьби з нею також повинні вдосконалюватись. Зазначене стосується і кримінально-правових засобів боротьби і у військовій сфері.

Особлива небезпека недбалої поведінки військових посадових осіб пов'язана з послабленням військового правопорядку та військової дисципліни, несвоєчасним дотриманням закону, порушенням прав військовослужбовців, що призводить до зниження боєготовності й боєздатності Збройних Сил України. Потреби якісно нового підходу до службових розслідувань у

Збройних Силах України, створення належної нормативно-правової бази зумовлюють актуальність даного поняття.

Службове розслідування в Збройних Силах України – це процедура, тобто «система, орієнтована на досягнення конкретного соціального результату, яка складається з актів поведінки, що у визначеній послідовності змінюють один одного», іншими словами, послідовність певних дій від початку до закінчення. Порядок № 608 визначає підстави та механізм проведення службового розслідування стосовно військовослужбовців Збройних Сил України, а також військовозобов'язаних та резервістів, які не виконали своїх службових обов'язків або вчинили правопорушення під час проходження служби.

Правоохоронна діяльність працівників ВСП пов'язана з прийняттям та реалізацією рішень, що безпосередньо зачіпають права і свободи військовослужбовців, це покладає на них велику відповідальність. Якісне та своєчасне виявлення та аналіз всіх фактів злочину посадовими особами правоохоронної діяльності Збройних Сил України унеможливило застосування необ'єктивного покарання військовослужбовців. Ось чому так важливо аби службове розслідування проводилось свідомо та без порушень. Проблема безкарності та покривання вчинення злочину посадовими особами ВСП залишається основною під час проведення службових розслідувань.

Службове розслідування є центральним елементом механізму гарантування реалізації правосуддя над військовослужбовцями.

к.ю.н. Хом'яков Д.О. (ВІКНУ)

Актуальні питання військово-технічного співробітництва

Національна система військово-технічного співробітництва України з самого початку створювалася як система контролю за експортом озброєння та військової техніки з метою недопущення порушень Україною своїх міжнародних зобов'язань щодо міжнародних режимів контролю над передачами озброєння та військової техніки (далі – ОВТ). Водночас геополітичні зміни, які відбулися за останнє десятиріччя, а разом з ними зміни на світовому ринку ОВТ, вимагають від системи ВТС не тільки виконання організаційних та контролюючих функцій, а й активного сприяння збільшенню експорту ОВТ та максимальному використанню експортного потенціалу українського оборонно-промислового комплексу.

При проведенні зовнішньоторговельних операцій в області військово-технічного співробітництва слід зважати на те, що переговори по середніх і великих контрактах продовжуються від одного до п'яти років, а за цей період можливі значні зміни, що значно ускладнює переговорний процес, втягує до нього більшу кількість зацікавлених і незацікавлених учасників, додає ризиків недодержання прийнятих домовленостей і необхідних компромісів.

Практичне здійснення військово-технічного співробітництва характеризується тим, що для здійснення зовнішньоторговельної операції з купівлі-продажу продукції, робіт і послуг військового призначення необхідно

активно боротися з дестабілізуючими угоду факторами, що ініціюються третіми особами або сторонами.

Досвід останніх років засвідчує, що іноземні конкуруючі країни часто вдаються до активних дій щодо зриву експортних поставок озброєння інших країн. Засоби, які використовуються для досягнення вказаної мети, все частіше пов'язані з проведенням інформаційно-психологічного тиску на потенційних партнерів та конкурентів. Особливістю ж економічної безпеки в цій області є те, що крім власних дій і рішень державного посередника, об'єктами уваги стають процеси і явища політичного, військово-технічного і торгово-економічного характеру.

Найбільшу увагу в системі військово-технічного співробітництва (далі – ВТС) України приділяється виконанню функції контролю за експортом озброєння. Це пояснюється тим, що на першому етапі формування системи ВТС цій функції надавалося першочергового значення. Вхідження України до сучасного світового співтовариства вимагало від неї забезпечення дотримання міжнародних зобов'язань у сфері контролю над озброєннями та нерозповсюдженням, в рамках міжнародних організацій та режимів експортного контролю, а також інших міжнародних зобов'язань щодо контролю товарів військового призначення та подвійного використання.

Черепичник Д.М. (ВІКНУ)

Сучасний стан та перспективи вдосконалення нормативно-правової бази у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків у Збройних Силах України

Актуальність гендерної політики зумовлена принципами гуманізації та моралізації нашої держави. Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у армії є запорукою розкриття потенціалу кожного військовослужбовця без відношення його до статі. Значущість реалізації рівних прав є орієнтиром до європейської системи цінностей та ознакою розвинутого українського суспільства. Міжнародний досвід дав зрозуміти, що військове будівництво на даному етапі розвитку Збройних Сил України не може відбуватись поза участі жінок.

На сьогоднішній день, в Україні проходять військову службу більше 30 тисяч жінок-військовослужбовців – це 15% від кількості Збройних Сил. У порівнянні з іншими країнами, Україна займає одне з найвищих показників кількості жінок у війську.

Забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків у діяльності Міністерства оборони України та Збройних Сил України здійснено внесенням змін до законодавчих та нормативно-правових актів, якими:

- закріплено принцип проходження жінками військової служби на рівних засадах із чоловіками, зокрема, рівний доступ до посад і військових звань та рівний обсяг відповідальності під час виконання обов'язків військової служби;

- військовослужбовцям-жінкам надано доступ до всіх військово-облікових спеціальностей рядового, сержантського і старшинського складу, у тому числі і «бойових»;

- військовослужбовці-жінки можуть призначатися на всі офіцерські посади, крім тих, на які розповсюджуються законодавчі обмеження з урахуванням можливих ризиків для їх здоров'я, у тому числі репродуктивного [1, с. 170].

На мою думку, для того щоб вдосконалити нормативно-правову базу гендерної політики у Збройних Силах України:

по-перше, треба внести зміни в декількох нормативно-правових актах, щоб усунути прогалини та суперечності;

по-друге, прийняти відповідний закон, який буде регулювати рівність прав та можливостей чоловіків та жінок-військовослужбовців з усіма урахуваннями;

по-третє, розробити відповідний інституційний механізм задля ефективного виконання заходів з плану Резолюції Ради безпеки ООН 1325 "Жінки, мир, безпека" та урядових документів.

Список використаних джерел:

1. Розуміння маскулінності та гендерної рівності в секторі безпеки України та представлення результатів дослідження : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 25 берез. 2021 р.) / редкол.: В. В. Чернеї, С. Д. Гусарев, С.С. Чернявський та інші. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 234 с.

к.т.н., доц. Черних Ю.О. (ВІКНУ)

Термінологічні вади проекту Закону про внесення змін до деяких законів України щодо військової освіти та науки

На теперішній час триває робота над здійсненням заходів оборонної реформи на середньострокову перспективу в формі десяти проектів, серед яких окремо визначений проект «Професійна військова освіта», метою якого є подальше вдосконалення системи підготовки військових фахівців. Важливою складовою проекту є внесення відповідних змін до деяких Законів України, а також до певних нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти України та Міністерства оборони України.

З цією метою Верховною Радою України 7 вересня 2021 року розглянуто та прийнято за основу проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо військової освіти та науки (реєстр. №5641 від 09.06.2021), поданий народним депутатом України І. Верещук та іншими народними депутатами України. Законопроектом пропонується внести зміни до Законів України “Про освіту”, “Про вищу освіту” та “Про наукову і науково-технічну діяльність”. Зокрема, пропонується надати особливі повноваження державним органам, до сфери управління яких належать вищі військові навчальні заклади, військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти та наукові установи, в частині управління цими закладами та установами, встановлення прав та обов'язків науково-педагогічних, наукових працівників, вимог до

нормативів чисельності здобувачів освіти на одну посаду науково-педагогічного працівника у відповідних закладах освіти, особливостей відображення інформації про них в Єдиній державній електронній базі з питань освіти, визначаються нові рівні військової освіти тощо.

Але, на нашу думку, проект містить низку термінологічних вад. Наприклад, проектом передбачається до Закону «Про освіту» (Стаття 1. Основні терміни та їх визначення) внесення визначення терміну «професійна військова освіта», яка є «...спеціалізованою освітою та здобувається у неформальній освіті за освітніми програмами з метою здобуття відповідних рівнів військової освіти (тактичного, оперативного та стратегічного), вдосконалення професійного рівня військового фахівця, набуття фахових компетентностей, що забезпечують виконання службових (бойових) функцій». Зазначимо, що стаття 1 зазначеного Закону визначає перелік термінів, що вживаються у подальшому в інших статтях Закону. Разом з цим, у подальшому цей термін у Законі не застосовується, тоді як у Статті 21 Спеціалізована освіта використовується інший термін - «військова освіта» та приведено інше визначення цього терміну.

У доповіді наведено інші приклади щодо доцільності внесення певних поправок до проекту Закону перед подальшим його розглядом Верховною Радою України. Тобто існує необхідність виправлення у законопроекті низки термінологічних вад, які можуть призвести до неоднозначного тлумачення та застосування правових норм.

д.ю.н., проф. Шопіна І.М. (ЛьвДУВС)

Правові фактори формування професійно важливих якостей військовослужбовця за умов розвитку інформаційних технологій

Активна, креативна і відповідальна поведінка військовослужбовця за умови відповідності військово-управлінських відносин поставленим перед силами оборони цілям слугує запорукою його успішної адаптації до умов військової служби. Безумовно, гуманістичний характер сучасної військової педагогіки усвідомлюється нині не на всіх рівнях військового управління. Однак розвиток інформаційних технологій обумовлює невпинне зниження ефективності суб'єктно-об'єктних впливів. Якщо у середині минулого століття дефіцит джерел інформації обумовлював певну монополію суб'єктів інформаційних впливів на свідомість військовослужбовця, то нині спостерігається агресивна конкуренція адресантів (тих, хто продукує інформаційні повідомлення) за увагу реципієнтів (тих, хто такі повідомлення сприймає). За таких умов наочність, динамічність подання інформації, використання спеціальних приймів та методів непрямого впливу (ефектів ореола, тиску референтної групи, пересичення тощо) обумовлюють перевагу засобів масової інформації та соціальних мереж над застарілими методами прямого переконання та примусу. Отже, учасниками процесів формування особистості військовослужбовців є сьогодні велика кількість суб'єктів, які визначають спрямованість та наповненість різноманітних інформаційних

ресурсів – мас-медіа, соціальних мереж, каналів інтернет-меседжерів, ігрових чатів, розважальних інтернет-ресурсів тощо. При цьому внаслідок використання багатьма з них методів соціальної інженерії, величезним обсягам матеріальних ресурсів, які дозволяють залучати для створення інформаційного контенту кращих фахівців, яких можна знайти на ринку праці, ефективність діяльності означених засобів формування свідомості реципієнтів, у тому числі й військовослужбовців, є достатньо високою. Якщо ж врахувати, що частина таких каналів передачі інформаційних повідомлень прямо чи опосередковано контролюється противником, можна переконатися, що завдання формування високого рівня інформаційної культури військовослужбовців виступає сьогодні завданням першочергового значення.

Завданням права за таких умов має бути, по-перше, створення нормативно-правового підґрунтя попередження ризиків, які виникають під час впливів на особистість військовослужбовця з боку різноманітних суб'єктів інформаційних відносин. При цьому має враховуватися не лише одномоментний, а довгостроковий характер таких ризиків та їх можливий вплив на службово-бойову діяльність. По-друге, вироблені критерії оцінювання вказаних ризиків мають знайти своє закріплення у правовому забезпеченні системи військової освіти.

Шульгін В.В. (ВІКНУ)

Доктринальні особливості національного СІМІС

Військова стратегія НАТО 2019 р., Концепція стримування та оборони євроатлантичного регіону 2020 р. та Основоположна Концепція ведення воєнних дій НАТО 2021 р. (Warfighting Capstone Concept) – (далі - NWCC) разом забезпечують НАТО програму розвитку своїх збройних сил протягом наступних 20 років. NWCC, зокрема зазначає, що збройні сили є основним інструментом Альянсу. Це сприяє досягненню його політичних цілей у координації з іншими інструментами, мережею партнерів і міжнародних організацій, за допомогою загально-урядового підходу, який визнає актуальність і часто перевагу інших інструментів в просуванні інтересів Альянсу. Цей підхід поєднує в собі *дипломатичні, інформаційні, економічні та військові інструменти*, що ґрунтуються на принципах: *цивільно-військової взаємодії, узгодженості дій, співпраці із зовнішніми суб'єктами*.

Відповідно до національної військової публікації ВКП 9-00(01).01 Доктрина «Цивільно-військове співробітництво», затвердженої ГК ЗС України від 01.07.2020 *цивільно-військова взаємодія* (далі – ЦВВ) є головною функцією цивільно-військового співробітництва (далі – ЦВС) та полягає у спільній, цілеспрямованій, організованій та безперервній діяльності командувачів (командирів), начальників, їх заступників, органів військового управління, штабів, структур ЦВС, спрямованій на встановлення та підтримання зв'язків з об'єктами цивільного середовища на рівні, який забезпечує успішне виконання військами (силами) визначених завдань.

Ефективна взаємодія національного ЦВС ототожнюється з обміном інформацією, співробітництвом та полягає у розвитку військовим командуванням особистих стосунків під час взаємодії з керівниками (лідерами) об'єктами цивільного середовища (далі – ОБЦС), шляхом використання існуючої системи ЦВВ. Особиста взаємодія повинна плануватися, встановлюватися та постійно підтримуватися шляхом зустрічей, виступів та спільних практичних дій відповідно до чинної політики стратегічних комунікацій. Формами ЦВВ є: співіснування, консультації, вирішення конфліктних ситуацій, координація дій, *співробітництво*. Організація ЦВВ передбачає завчасне визначення відповідних ОБЦС, визначення відповідних рівнів взаємодії для посадових осіб військового командування, організацію первинних (періодичних) зустрічей, створення системи взаємодії та оповіщення з ОБЦС, визначення принципів та організацію системи спільного планування дій, обміну інформацією між військовим командуванням та ОБЦС.

Висновок: Порівняльний аналіз доктринальних положень NWCC та ВКП 9-00(01).01 підтверджує особливості національного ЦВВ, які пов'язані із особливостями організації ЦВС під час стратегічного розгортання та ведення операцій сил оборони, ведення ТрО України, організації руху опору тощо.

NWCC пропонує 5 імперативів розвитку Альянсу, які забезпечують організаційний принцип для зосередження та синхронізації зусиль, подолання ризиків та використання можливостей.

Когнітивна перевага. Дійсне розуміння оперативного середовища, противника та власних цілей Альянсу передбачає злагоджене та спільне політико-військове розуміння загроз, противників та середовища, в якому діє НАТО, починаючи від техніки, доктрини, закінчуючи Спільним наглядом і розвідкою розвідки та великими даними.

Багатошарова стійкість. Альянс повинен бути здатним протистояти негайним потрясінням ліній постачання або зв'язку, а також атакам у когнітивній сфері. Він повинен бути готовим витримати у складних ситуаціях протягом тривалого періоду часу.

Вплив та проєкція влади. Щоб сформувати позитивне середовище з урахуванням його сильних сторін, включаючи створення варіантів та накладення дилем на противників, Альянс повинен проявляти ініціативу і сподіватися на ініціативу різними засобами для досягнення своїх цілей.

Інтегрований мультидоменний захист. Загрози, з якими стикається Альянс, більше не належать до однієї області, і для захисту цілісності Альянсу від усіх загроз, незалежно від їх походження чи природи, потрібен спільний і гнучкий підхід до мінливого середовища.

Міждоменна команда. Командири союзників повинні мати здатність миттєво сприймати події в операційному середовищі та вживати ефективні дії у складнішому багатодоменному середовищі.

Ряд важливих оперативних засобів, включаючи людей та технології, підтримують Імперативи розвитку війни.

Вони забезпечують організаційний принцип для зосередження та синхронізації зусиль у Альянсі та розробки найкращих військових порад щодо подолання ризиків та використання можливостей.

Когнітивна перевага. По-справжньому розуміння діючого середовища, противника та власних цілей Альянсу передбачає злагоджене та спільне політико-військове розуміння загроз, противників та середовища, в якому діє НАТО, починаючи від техніки, доктрини, до спільного розвідки та розвідки та великих даних.

Багатошарова стійкість. Альянс повинен бути в змозі протистояти негайним потрясінням на лінії постачання або зв'язку, а також атакам у когнітивній сфері. Він повинен бути готовий витримувати у складних ситуаціях протягом тривалого періоду часу.

Вплив і проекція потужності. Щоб позитивно сформувати середовище до своїх сильних сторін, включаючи створення варіантів і нав'язування дилем супротивникам, Альянс має бути ініціативним, сподіваючись взяти на себе ініціативу за допомогою різних засобів для досягнення своїх цілей.

Інтегрований мультидоменний захист. Загрози, з якими стикається Альянс, більше не належать до однієї області, і потрібен спільний і гнучкий підхід до мінливого середовища, щоб захистити цілісність Альянсу від усіх загроз, незалежно від їх походження або природи.

Міждоменна команда. Командування об'єднаних сил повинні мати здатність миттєво сприймати події в операційному середовищі та вживати ефективних дій у складнішому середовищі з багатьма областями.

Ряд важливих оперативних засобів, включаючи людей та техніку, підтримують Імперативи розвитку війни.

Норвезька структура СІМІС (цивільно-військового співробітництва) діє відповідно до спільного видання союзників - Доктрини АJP-3.19 (*Allied Joint Doctrine for Civil-Military Cooperation*) НАТО, прийнятої та опублікованої 19.11.2018, а до змісту стратегічної Концепції оборони Норвегії входять ряд документів, пов'язаних із реалізацією національної концепції СІМІС. СІМІС Норвегії реалізується як невід'ємна військова функція у системі національної оборонно-безпекової сфери діяльності. СІМІС Норвегії складається із групи підтримки (офіцерський корпус забезпечує діяльність миротворчих місій, операцій ООН, ЄС, ОБСЄ) та волонтерів, які зараховуються на індивідуально-контрактній основі. Норвегія має досвід розгортання підрозділів СІМІС починаючи із 2002 р. у миротворчих операціях у Боснії, Косові, Іраку, Афганістані. Саме у Іраку та Афганістані Норвегія використовувала СІМІС як дієвий засіб для боротьби з тероризмом. СІМІС Норвегії охоплює завдання як у середині країни так і поза її межами. Норвегія є однією із країн-засновниць Центру СІМІС (ССОЕ) у Нідерландах. Дискусія щодо СІМІС на національному рівні призвела до прийняття політичного рішення, яке охоплюється терміном «Норвезька модель» для стабілізації та вирішення конфліктів, що реалізує такі принципи: тісна співпраця та координація між МЗС та неурядовими організаціями (далі – НУО); тісна мережа ключових

співробітників НУО, академічної спільноти та МЗС; відсутність колоніального минулого.

Спільна оперативна доктрина (Forsvarets fellesoperative doktrine) Збройних Сил Норвегії 2019 р. (далі - FFOD-2019) є правонаступницею попередніх доктрин, зокрема - FFOD-2014, адаптована до змін у політиці безпеки та Збройних Сил, продовжує наголошувати на наданні командуванню та штабам спільної основи для розуміння рамок планування, реалізації та управління спільними операціями Збройних Сил. FFOD-2019 містить щодо CIMIC та дотичних до CIMIC сфер наступні положення:

«05027. Sivil-militært samarbeid (Цивільно-військове співробітництво). Сухопутні війська співпрацюють та координують свою діяльність із владою, незалежно від рівня конфлікту, цивільним населенням, розташованими державними та неурядовими організаціями саме в операційній зоні.

05203. Преса і інформація (P&I) та sivil-militært samvirke (CIMIC) не є інформаційними операціями або частиною таких операцій. Дуже важливо захистити їх довіру та цілісність. Однак це пов'язані функції, які вимагають постійної взаємної координації у зв'язку з інформаційними операціями.

05253. Sivil-militært samvirke (CIMIC) - це військова функція, яка фокусується на всіх цивільних аспектах в операційній зоні та на тому, як цивільна ситуація впливає на військовий мандат. Під час операцій CIMIC складається з 3-х основних видів діяльності: співпраця (зв'язок) з цивільними суб'єктами на різних рівнях; координація цивільних спроможностей, що підсилюють внесок військових сил; координація військової підтримки цивільних суб'єктів та громад у районі операцій. Принципи здійснення основних заходів: розуміння культурного контексту та іміджу цивільних суб'єктів; розуміння цілей військових та цивільних акторів з метою визначення паралельних цілей, які можуть призвести до єдності зусиль; координація з юрисконсультом щодо правових аспектів та дотримання законних наказів; досягнення поваги та довіри через знання, взаємодію та прозорість; цивільна власність на завдання та заходи щодо зменшення довгострокової залежності від військових ресурсів та передачі обов'язків цивільним суб'єктам; комплексне планування з цивільними суб'єктами на оперативному та стратегічному рівні як до, так і під час операції для визначення пріоритетності та координації зусиль, забезпечення ефективного використання ресурсів; ефективна комунікація за допомогою обміну інформацією, взаємодіючих систем та мереж.

05254. Роль у спільних операціях. CIMIC - це штабний інструмент військового командувача для координації власних зусиль з цивільними суб'єктами у зоні спільних операцій. Загальна мета цього полягає в тому, щоб командувач міг ефективно виконати свою місію.

05255. CIMIC сприяє процесу оперативного планування; методиці цілевказань (де CIMIC ідентифікує критичну інфраструктуру); оперативній спільній оцінці (коли CIMIC здійснює свій внесок у оцінку цивільного середовища в операційній зоні); інформаційним операціям (CIMIC підтримує встановлені контактні мережі та допомагає визначати цільові групи)».

Висновок: Спільна оперативна доктрина Збройних Сил Королівства Норвегії - це практичний документ із запланованою тривалістю від 3-х до 5 років, який розрізняє СІМІС та визначає такі його поняття як:

Цивільно-військове співробітництво (Sivil-militært samarbeid) - міжгалузеве співробітництво на чолі з норвезькими політичними органами, що здійснюється як в умовах кризових ситуацій, так і в умовах щоденної співпраці.

Цивільно-військова взаємодія (Sivil-militært samvirke (CIMIC)) - координація та співпраця між військовими силами та цивільними учасниками, в тому числі населенням в операційній зоні, місцевими органами влади, міжнародними та національними організаціями та органами, НУО для підтримки військової місії.

*к.ю.н., доц. Серватюк Л.В. (НАСБУ)
Яременко Є.В. (НАСБУ)*

Військове право як комплексна галузь права та його проблематика

Розвиток права в Україні відбувається досить динамічно, не лише під впливом внутрішньодержавних чинників, але й завдяки запозиченню сучасних тенденцій з інших правових систем. Військове право України можемо віднести до комплексної галузі національного права, яке здійснює регулювання військово-публічних відносин. Суб'єктами цих відносин є не лише військовослужбовці, а й визначені законом органи державної влади, військові частини та установи.

Розвиток військового права України має свої слабкі сторони, до 2014 року цьому питанню приділялося недостатньо уваги, рівень фінансування був низьким. Проаналізувавши стан військового права в Україні можна зробити висновок, що наразі проблематичним є питання систематизації юридичних джерел військового права. Станом на сьогоднішній день впорядкування юридичних джерел здійснюється за допомогою об'єднання правових актів за певними критеріями без зміни їх змісту в єдині збірники та в усіх випадках – комплексно [3].

Систематизація військових нормативно-правових актів була втілена у Статутах Збройних Сил України, які були затверджені прийнятими Верховною Радою законами. Слід відзначити, що закон «Про Збройні Сили України» налічує всього 18 статей, в яких визначено лише деякі аспекти функціонування цього військового формування [2], хоча, наприклад, закон «Про прокуратуру» містить 94 статті. Це суттєво впливає на якість правового регулювання правовідносин в цій сфері й військове законодавство містить велику кількість неточностей та суперечностей.

Погоджуємось з одним з варіантів вирішення цієї проблеми – розробка та прийняття Військового кодексу України. Саме кодифікований нормативно-правовий акт міг би вмістити в собі детальніше обґрунтування кожного аспекту, який пов'язаний з військовими правовідносинами. Розробка і прийняття

Військового кодексу України є необхідністю задля усунення недоліків правової системи України [4].

Отже, військове право в Україні можемо віднести до комплексної галузі права, яке станом на сьогодні розвивається більш-менш динамічно але має деякі недоліки, які потребують усунення шляхом прийняття нових нормативно-правових актів та внесення відповідних змін у вже існуючі.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 18.02.1992 р. № 2136-XII // Комп'ютер. інформ.-прав. система «Ліга». URL: www.liga.net (дата звернення: 22.10.2021).

2. Закон України «Про Збройні сили України» від 06.12.1991 р. № 1934-XII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12> (дата звернення: 22.10.2021).

3. Богуцький П.П. Військове право у системі права України: автореф. дис....канд. юрид. наук :12.00.01/ П.П. Богуцький; Нац.ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса, 2009. – 23с.

4. Військове право: Підручник / за ред. І.М. Коропатніка, І.М. Шопіної. – Київ: Алерта, 2019. – 648с.

Дячок Д.І. (НАВС)

Закон України “Про основи національного спротиву”, як можливість зміцнення обороноздатності України

Постійна військова загроза зі сторони Російської федерації є потужним стимулом для впровадження нових практик, та удосконалення нормативно-правової бази у сфері оборони України. В умовах обмеженості ресурсів та часу, реформування військового сектору (розпочалося у 2014 році в умовах війни)покликано вирішити складні проблеми оптимальним шляхом. Стійкість та вольовий характер, які продемонстрували військовослужбовці та співробітники силових відомств на початку збройної агресії Російської Федерації проти України, пояснювалися консолідацією та національним піднесенням українського суспільства. Особливої актуальності набуває питання організації національного спротиву, як адекватної відповіді на окупацію та збройну агресію проти України.

Розв'язати цю проблему покликаний Закон України від 16.07.2021 № 1702-IX “Про основи національного спротиву” (далі ЗАКОН), який набере чинності 1 січня 2022 року. Важливим нововведенням у цьому акті є визначення поняття “національний спротив”, як комплекс заходів, які організовуються та здійснюються з метою сприяння обороні України шляхом максимально широкого залучення громадян України до дій, спрямованих на забезпечення воєнної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності держави, стримування і відсіч агресії та завдання противнику неприйнятних втрат, з огляду на які він буде змушений припинити збройну агресію проти України. Водночас робиться акцент на обов'язку кожного громадянина захищати власну державу, що пов'язано не тільки з конституційними нормами (стаття 17,65), а й з формуванням та становленням громадянського

суспільства в Україні. Не менш важливою частиною ЗАКОНУ є визначення та нормативно-правова регламентація створення, організації та функціонування Сил територіальної оборони Збройних Сил України, як окремого роду сил Збройних Сил України, на який покладається організація, підготовка та виконання завдань територіальної оборони. У нормі ЗАКОНУ зазначено механізм формування та комплектування військових частин сил територіальної оборони, а також підготовку, розгортання та ведення територіальної оборони України.

Особливістю згаданого ЗАКОНУ також є те, що добровольцем Сил територіальної оборони, може бути як, громадянин України так, іноземець чи особа без громадянства, який на добровільній основі зарахований до проходження служби у складі добровольчого формування.

Отже, підсумовуючи вищевикладене варто зазначити, що Закон України “Про основи національного спротиву” є фундаментальним нормативно-правовим актом у галузі побудови системи територіальної оборони та національного спротиву. Цілком очевидно, що до нього будуть внесені зміни і доповнення, у зв’язку із розбудовою Сил територіальної оборони, з урахуванням умов часу та 9 реагуванням на нагальні виклики в умовах військової агресії Російської Федерації.

Список використаних джерел

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – с. 141. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про основи національного спротиву Закон України від 16 липня 2021 року № 1702-IX:[Електронний ресурс] / – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>

СЕКЦІЯ 8

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГЕОПРОСТОРОВОЇ ПІДТРИМКИ ВІЙСЬК

Вдовін П. (НУОУ)

Актуальність проблеми геоінформаційного, топогеодезичного та навігаційного забезпечення Збройних Сил України

Після того, як Російська Федерація анексувала Кримський півострів та з початком ведення бойових дій в Донецькій та Луганській областях наші військовослужбовці зіткнулися з тим, що більша частина території України мала застарілі дані місцевості, особливо східного регіону держави. Не дивлячись на всі труднощі та великий обсяг робіт, задача була виконана у стислий проміжок часу військовими частинами топографічної служби. Після цього частинам топографічної служби вдалося налагодити єдиний виробничий процес щодо створення оновлених картографічних даних для потреб Збройних Сил України.

Військові топографи Збройних Сил України змогли оновити, підготувати до видання та надрукувати необхідними тиражами та масштабами топографічні карти на території Донецької та Луганської областей, територія оновлення даних місцевості може відповідати площі маленьких країн Європи. За декілька років ведення бойових дій на Сході України у війська було видано понад 20 мільйонів примірників карт різних видів і масштабів. Але проблематика видання карт залишається актуальною. Орієнтованість України на Євроатлантичну інтеграцію змушує нас постійно нарощувати обсяги завдань щодо створення картографічних даних, які відповідають стандартам НАТО. Фахівці топографічної служби звернули увагу на проблемні питання створення ГІС (геоінформаційних систем) тактичного рівня Збройних Сил України. Рівень застосування ГІС-технологій в управлінні військами (силами) в операціях (бойових діях) залишається недостатнім. Сьогодні ГІС у військах має можливість широкого використання, зокрема для інформаційного забезпечення бойових дій, уточнення топографічних карт, визначення розташування військ загалом і кожного військовослужбовця окремо. Перевагою використання ГІС є користування картографічною інформацією в режимі реального часу, детальне і точне оновлення топографічної основи, отримання і накладання аерофото- і космічних знімків об'єктів місцевості з мінімальною затримкою у часі. Саме ГІС є засобом, який допоможе Збройним Силам України йти у ногу з часом і виконувати поставлені завдання на належному рівні.

Військовим фахівцям топографічної служби Збройних Сил України потрібно не зупинятись на досягнутому, а й надалі вдосконалювати свої навички в геоінформаційних системах, топогеодезичному та навігаційному забезпеченні військ(сил), переймати досвід з більш розвинених країн світу в

цьому питанні, щоб відповідати усім нормам та проблемам сьогодення, які постають перед нашою державою.

Вітряченко А.І. (ВІКНУ)

Писаренко Р.В. (ВІКНУ)

Тривимірне моделювання з використанням геоінформаційних систем

В останні роки цифрові дані про місцевість стають дедалі відкритішими. Їх використання пов'язане з сучасними комп'ютерними технологіями для створення геоінформаційних систем (ГІС) та забезпечує абсолютно унікальний інструмент для аналізу різних природних явищ. Актуальність використання тривимірного моделювання в області ГІС полягає головним чином у тому, що воно забезпечує більшу чіткість даних та інтерпретацію, дозволяє найбільш повно передавати інформацію про зміни об'єктів та навколишнього середовища з часом та дозволяє реалізувати ряд прикладних задач недоступних для вирішення з використанням двовірних даних. Ось чому сьогодні на цей засіб великий попит.

ArcGIS 3D Analyst від ESRI є додатковим модулем в лінійці ArcGIS, який включає інструменти для 3D візуалізації, аналізу та побудови поверхонь.

Модуль забезпечує можливість 3D моделювання та аналізу, наприклад, аналізу зон видимості і визначення лінії погляду, інтерполяцію по точкам висот, побудова профілів та ізоліній, обчислення шляху з найбільшим ухилом, одержання карт відмивки рельєфу, ізоліній. Крім того, можливо виконати розрахунки площинних і об'ємних характеристик поверхонь, нахилу, експозиції та відмивки рельєфу. 3D Analyst також забезпечує широкий набір засобів інтерактивної візуалізації в перспективі.

3D Analyst використовує для опису земної поверхні два типи моделей – регулярну і нерегулярну. Регулярна (GRID) слугує для опису геоприв'язаного растрового зображення. За допомогою нерегулярної моделі (TIN) створюються поверхні у вигляді трикутників, що примикають один до одного (триангуляція). Усі інші тривимірні об'єкти, які розміщуються над моделлю рельєфу, повинні задаватись у векторній формі так, щоб у кожній вершині зберігались координати X, Y, Z.

Для побудови тривимірної моделі виконуються два головних процеси: створення моделі місцевості та 3D візуалізація моделі місцевості.

З системної точки зору тривимірне моделювання розкриває системність навколишнього світу і створює більш адекватну модель картини. Сучасне тривимірне геоінформаційне моделювання є розвитком тривимірного моделювання. Воно створює нові інформаційні ресурси, що застосовуються в управлінні і в багатьох предметних областях. Тривимірне моделювання місцевості в середовищі ArcGIS, порівняно із ручним методом є більш зручним і включає безліч інструментів для автоматизації роботи.

Особливості функціонування системи землеустрою в Збройних Силах України

Зростання попиту людей на землю та природні ресурси спричинив конкуренцію та конфлікти між власниками та користувачами. Наразі трансформація України у сфері земельних відносин, землекористування та охорони є надзвичайно важливою. Для досягнення змін потрібні реформи та нове розуміння сутності та форми сучасного землеустрою. За більш як 25 років здійснення земельної реформи в Україні уряд не визначився із моделлю як системи управління, так і системи землеустрою.

На сьогоднішній день пошук дієвих способів вирішення проблемних питань з формування і подальшої реєстрації земельних ділянок, що належать до земель оборони, підвищення ефективності використання державного майна та мінімізації корупції під час його реєстрації, оформлення прав на формування ділянок військових частин, установ, підприємств, проведення інвентаризації земель оборони. Показники оцінки земель використовуються як база для справляння земельного податку, орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності, єдиного податку, визначення вартості земельних ділянок при їх відчуженні тощо. Сьогодні на заваді реєстрації прав на військову нерухомість стоїть ряд факторів, частіше за все - це перепони зі сторони органів місцевого самоврядування, які розглядають землі оборони як потенційні ділянки для будівництва, що супроводжується рядом корупційних ризиків.

За час існування Збройних Сил України Міністерство оборони України не приділяло достатньої уваги проблемі державного кадастру, а спроби вирішити це питання з'явилися зовсім недавно. Зараз над пошуком дієвих рішень, щодо вирішення цієї проблеми працюють висококваліфіковані фахівці Збройних Сил України. Але їх небагато та у них, як правило, відсутні певні юридичні повноваження та можливості обліку земель у затвердженні документів, що в свою чергу потребує додаткового часу на отримання відповідної юридичної документації на земельні ділянки. При цьому юридичні та фізичні особи в цей час мають можливість приватизувати земельні ресурси та нерухомість Збройних Сил України.

Сотні приватних об'єктів Міноборони стали об'єктами зловживань, що виражалися у відмові від їх використання на користь третіх осіб, купівлі-продажу за цінами, що значно були нижчими за ринкові ціни та об'єктами передач приватним забудовникам під час інвестиційної діяльності із будівництва житла для військовослужбовців на умовах, які не відповідали інтересам держави, при цьому під час такої діяльності держави завдавалися збитки в особливо великих розмірах.

Отже, щоб вдосконалити систему землеустрою в ЗСУ необхідно: провести інвентаризацію усіх земель для встановлення реальних цифр щодо використання земель як на мирній території так і на території ООС; невідкладним є ухвалення додаткових підзаконних актів для забезпечення

антикорупційних гарантій земельної реформи з орієнтацією на ринкові економічні відносини; встановлення належного юридичного оформлення земель оборони, адже лише 15 відсотків оборонних земель мають відповідну документацію; готувати відповідних фахівців, які б добре розумілися у проблемних "земельних питаннях" земель оборони і вчасно проводити перепідготовку.

к.т.н. Кольцов Р.Ю., Дудар А.М. (ВІКНУ)

Порівняльний аналіз топографічних карт країн НАТО

Російсько-Українська війна триває вже протягом семи років. Бойові дії на Сході нашої держави стали потужним поштовхом до модернізації та професіоналізації українського війська, більшість зусиль зосереджується на удосконаленні засобів летального впливу на противника. Попри значний об'єм бойового досвіду, який отримало наше військо, нам потрібно набиратись досвіду у інших держав світу, зокрема переймати досвід провідних країн-членів НАТО. Збройним Силам України необхідні реформи, в ході яких пріоритетом нашої держави є те, що дозволить нам наблизитись до європейських стандартів ведення бою та забезпечення військ (сил), а також збереження життя та здоров'я особового складу.

Методика виконання порівняльного аналізу була адаптована відповідно до задач ЗСУ містить наступні етапи:

1. Зсув акцентів у бік оперативного виготовлення в польових умовах необхідних документів місцевості
2. Перехід до цифрових технологій картографічного виробництва
3. Впровадження у війська нетрадиційних видів топографічних документів, таких, як цифрові ортофотознімки, фотокарти, просторові моделі місцевості, цифрові карти й бази даних, які призначено з метою використання в автоматизованих системах аналізу місцевості й планування бойових дій
4. Створення єдиної уніфікованої системи тактичних умовних знаків;

Партнерство з країнами НАТО дає змогу на удосконалення систем стратегічного та оборонного планування, бойової та мобілізаційної готовності, підготовки військ (сил) та розвитку оперативних спроможностей. Через це постає питання осучаснення підходів до картографування та використання топографічних карт для досягнення взаємосумісності з підрозділами збройних сил держав-членів НАТО, включаючи спроможність виконувати завдання в складі об'єднаних багатонаціональних формувань.

Отже, застосування топографічних карт НАТО для проведення аналізу тактичної обстановки місцевості є одним із їх пріоритетних напрямків можна стверджувати, що використання стандартів є перспективним для ЗСУ і їх доцільно використовувати для процесу підвищення боєздатності ЗСУ.

Використання сучасних технологій при створенні військових документів про місцевість

Сучасний стан забезпечення Сил підтримки Збройних Сил України інформацією про місцевість і об'єкти на ній, характеризується недостатнім використанням величезних можливостей інформаційних технологій в процесах обробки геопросторової інформації для створення військових документів про місцевість.

Рішення кожного командира пов'язане з просторовим розташуванням сил та засобів, тому потреба розуміти місцевість завжди була актуальною для військових командирів. Історично такі рішення як на стратегічному, так і на тактичному рівнях підтримувались паперовими картами та іншими видами військових документів про місцевість, тому основні сили топографічної служби були направлені на збір просторових даних та оперативного відображення їх у вигляді картографічних продуктів.

Однак зараз ситуація змінилась. У зв'язку із суттєвим підвищенням ролі інформації та поширенням напрямків її застосування в сучасних війнах і конфліктах провідні держави світу постійно приділяють увагу підвищенню інформаційно-технологічного рівня власних Збройних сил. Це досягається шляхом створення військових інформаційних систем різного призначення, важливою властивістю яких є оперативність, точність та автономність діяльності.

Таким чином використання методів та програмного забезпечення геоінформаційних технологій надає методиці оновлення та оперативного виправлення карт істотні переваги:

- стає можливою автоматизація процесів систематизації, аналізу та обліку даних про зміни місцевості та тактичної або іншої обстановки (на базі електронної карти);
- виключається процес виготовлення складального оригіналу (суміщений з процесом нанесення змін на чергову карту).

Процес виготовлення видавничого оригіналу більше не вимагає трудомістких і рутинних операцій копіювання змін (з паперових листів складального оригіналу на пластик) і зводиться до операцій простого вибору необхідних елементів шарів електронної карти, що повинні відображатись на оновленій, оперативно виправленій або іншій спеціальній карті.

З'являється можливість швидкого виготовлення комплексних спецкарт (оновлена карта + карта розвідданих, оновлена карта + карта ділянки річки, оперативно виправлена карта + карта геоданих, тощо) в кількостях, необхідних окремим підрозділам.

Виготовлення оперативно виправлених карт з розвідданими виконується в найкоротші терміни з часу надходження даних розвідки.

При наявності засобів візуалізації електронних карт на озброєнні в підрозділах та частинах армії стає можливою оперативна передача даних про

зміни місцевості (і найголовніше — про зміни тактичної обстановки) на магнітному носіїв інформації або через відповідні мережі.

к.геогр.н. Коренець О.В. (ВІКНУ)

Перспективи розвитку топогеодезичного озброєння і техніки Збройних Сил України

Розвиток технологій у сфері топогеодезичного та картографічного виробництва сприяв удосконаленню технічних засобів, які здатні швидко і точно створювати й аналізувати значні масиви геопросторових даних. На даний час для якісного та своєчасного виконання завдань з топогеодезичного забезпечення Збройних Сил України виникає необхідність у використанні сучасних приладів та програмного забезпечення.

Частини топографічної служби вже протягом десяти років активно використовують електронні тахеометри та високоточні геодезичні GPS / GNSS-приймачі, а останнім часом розпочалося використання спеціальних аеротопогеодезичних комплексів на основі БПЛА для проведення великомасштабних топографічних зйомок. Використання БПЛА дозволяє виконувати роботи набагато швидше, точніше та з меншими витратами, ніж за допомогою наземної топографічної зйомки. Особливо актуальним є використання аеротопогеодезичних комплексів для проведення інвентаризації земель оборони, коли необхідно виконати топографічну або кадастрову зйомку великих територій.

Попри значні позитивні зрушення в забезпеченні сучасною топогеодезичною технікою Збройних Сил України все ще є проблемні питання, що пов'язані з недостатнім комплектуванням підрозділів комп'ютерною технікою та спеціальним програмним забезпеченням, які необхідні для обробки та візуалізації отриманих даних. Також ще не вирішена проблема з модернізацією або розробленням нових зразків рухомих картографічних комплексів. Наявні на озброєнні ЗСУ картографічні комплекси на даний час морально і технічно застарілі та не відповідають сучасним вимогам топогеодезичного забезпечення військ.

Враховуючи вище викладене та перспективи розбудови ЗСУ, можна окреслити основні аспекти розвитку топогеодезичного озброєння і техніки ЗСУ:

- впровадження цифрових методів створення, обробки та доведення до військ топогеодезичних даних (використання двочастотних геодезичних GNSS приймачів, сучасних аеротопогеодезичних комплексів, введення в експлуатацію серверу геопросторових даних ЗСУ тощо);

- забезпечення органів управління та підрозділів, які залучаються до відсічі збройної агресії проти України, сканерно-плотерними системами для виконання оперативного друку карт і фотодокументів місцевості;

- розроблення проектно-конструкторських вимог для модернізації існуючих або розроблення нових зразків рухомих картографічних комплексів та створення дослідного зразка з одночасним випробуванням у військах.

Удосконалення системи військового картографування за рахунок використання неструктурованих даних

Більшість даних, які перебувають в кругообігу інформації є неструктурованими, тому їхнє використання вирішило б чимало задач картографування бойової обстановки та відкрило нові горизонти військового картографування. Саме тому, питання Удосконалення системи військового картографування за рахунок використання неструктурованих даних є актуальним. Це зумовлює необхідність розробки відповідної методики. Використання неструктурованих даних для картографування має переваги перед картографуванням за допомогою класичних методів:

- простота підготовки інформації
- подання інформації у текстовому файлі
- автоматизація процесу картографування
- швидкість обробки
- актуальність поданої інформації.

Головною перевагою цього методу є те, що неструктуровані дані доступні з будь-яких джерел. Сутністю цього методу є те, що неструктуровані дані за допомогою спеціального модуля ArcGIS LocateXt інтегрують в геоінформаційне програмне забезпечення.

Картографування за допомогою цього метода виконується без зайвих матеріальних, людських та часових затрат.

На даний час цей метод широко використовується для картографування як у військовій так і у цивільній сфері. Дуже оптимальним буде використання цього методу при розвідці та для медицини, прикладом практичного застосування цього методу може слугувати карта розповсюдження хвороби COVID-19.

Застосування цієї методики дало б змогу отримувати точну інформацію про рельєф, противника з різних доступних джерел, виявляти перешкоди, та візуалізувати їх в реальному часі на карті що дасть змогу вибрати оптимальний варіант для вирішення цілого кола задач та в автоматизованому режимі забезпечити війська актуальною інформацією про місцевість.

Кругляк А.О., Чухлєб О.В. (ВІКНУ)

Відображення тактичної інформації на електронних картах

В сучасних умовах ведення бою, необхідно швидко та точно отримувати необхідні дані. Електронні карти дають можливість переглядати всі зміни на місцевості, точно та швидко визначати необхідні координати та передавати інформацію.

Електронні карти мають наступні переваги:

- наочність зображення місцевості, або об'єктів, які зображуються;
- можливість редагування в ході створення та у готовому вигляді;

- оперативність доведення до військ інформації про місцевість та характеристики об'єктів місцевості;
- оперативність створення та розповсюдження;
- економія матеріальних ресурсів за рахунок відсутності процесу видання.

Електронні карти є основним джерелом інформації про місцевість в просторі, вони забезпечують роботу засобів навігації та сприяють управлінню сучасною високоточною зброєю. Цифрова карта - це основа для формування електронної карти, з яких можуть друкуватися паперові копії. Вони базуються на топографічних картах та спеціальних картах, якими забезпечуються Збройні Сили України.

Враховуючи перехід України на тактичні умовні знаки НАТО, запроваджено, відповідно до наказу головнокомандувача ЗСУ від 11.09.2020 №140 встановлення загальних стандартів для розроблення, нанесення та використання умовних знаків під час оформлення графічних оперативних (бойових) документів. У Стандарті умовних знаків викладено вимоги, методику та правила нанесення електронним способом та від руки умовних знаків, які застосовують під час відпрацювання графічних оперативних (бойових) документів. Для нанесення тактичних умовних знаків доцільно використовувати додаток Military Overlay for ArcGIS. Геоінформаційний додаток Military Overlay layer, MilitaryOverlay.lpk, є спеціалізованим програмним пакетом ArcGIS для військових функцій (військових символів). Доступний у ArcGIS Desktop, він містить шаблони для деяких військових функцій, їх не потрібно створювати з нуля.

Геоінформаційний додаток Military Overlay layer дозволяє:

- використовуючи та адаптуючи наявні шаблони функцій для створення символів, можна швидко і легко створювати військові стандартні символи;
- створювати тактичні (оперативні) шари військових об'єктів, їх дії, завдання, цілі військовими стандартними символами.
- передавати (доводити) тактичні (оперативні) шари військових об'єктів як статичним зображенням, так і веб-картою з наданням можливості редагування шару.

Отже, відображення тактичної інформації на електронних картах дає можливість командирів підрозділу: керувати діями своїх підрозділів і контролювати їх, збирати інформацію; планувати завдання; створювати військові символи та додавати їх на карту, зберігати військові символи для подальшого використання, створювати шари з тактичною інформацією.

к.т.н., с.н.с Литвиненко Н.І. (ВІКНУ)

к.геогр.н. Коренець О.В. (ВІКНУ)

Прищеп С.В. (ВІКНУ)

Основні завдання геоінформаційного забезпечення автоматизованих систем та засобів автоматизації АСУ Збройних Сил України

Визначення завдань геоінформаційного забезпечення щодо реалізації напрямків розвитку ЄАСУ ЗСУ з урахуванням особливостей застосування військ (сил) на сучасному етапі розвитку та реформування ЗС України є однією з актуальних проблем для управління військами ЗСУ.

Зростаючі можливості використання перспективних інформаційних технологій у військовій сфері змушують переглянути традиційні підходи до використання засобів та методів сумісного аналізу наявної інформації щодо дій військ (сил). Зростаюча динаміка ведення збройної боротьби та великий обсяг інформації, яка підлягає аналізу, призводить до того, що людина вже не в змозі за дуже короткий час провести аналіз необхідного обсягу інформації та прийняти зважене рішення. За цих обставин, виникає необхідність застосування нових технологій управління силами та засобами Збройних Сил для аналізу та прийняття рішень, відображення ситуацій, що склалися.

Для вирішення таких завдань необхідно використовувати технології, які ефективно поєднують простір та час зі значними за обсягом супутніми даними у вигляді атрибутивної інформації щодо об'єктів оперативної обстановки, довідкової інформації про театр (район) ведення бойових дій, кліматичні умови, дані розвідки та ін. Саме для вирішення подібних завдань в арміях багатьох держав світу використовуються геоінформаційні технології. У Збройних Силах України останнім часом сформувався окремий вид інформаційного забезпечення, який ґрунтується на засадах геоінформаційних технологій, а саме, геоінформаційне забезпечення.

Таким чином, геоінформаційне забезпечення як одна зі складових загального інформаційного забезпечення процесу управління підготовкою та застосуванням Збройних Сил України повинне забезпечити наступне:

- формування єдиного геоінформаційного простору в межах театру воєнних дій військ (сил);
- відображення оперативної обстановки на картографічному фоні з використанням загальноприйнятої символіки;
- постачання картографічних даних для забезпечення постановки завдань щодо реалізації рішень командирів всіх рівнів ієрархії підпорядкованості;
- обробку координатної та растрової інформації від всіх видів розвідки (аеро-, фото-, космічних знімків);
- надання технологій для автоматизованого аналізу оперативної обстановки з метою отримання вихідних даних для виявлення загроз та прогнозування їх розвитку.
- геоінформаційну підтримку автоматизованого вирішення завдань стосовно видів оперативного забезпечення Збройних Сил України (комплекси розрахункових задач).

к.т.н., с.н.с Литвиненко Н.І. (ВІКНУ)

Прищеп С.В. (ВІКНУ)

Пінчук О.О. (ВІКНУ)

Базові оперативно-тактичні вимоги до геоінформаційних підсистем Автоматизованої системи управління Збройних Сил України

Зростаючі можливості використання перспективних інформаційних технологій у військовій сфері змушують переглянути традиційні підходи до використання засобів та методів сумісного аналізу наявної інформації щодо дій військ (сил).

Геоінформаційне забезпечення є однією зі складових загального інформаційного забезпечення процесу управління підготовкою та застосуванням Збройних Сил України, основним призначенням якого є надання органам управління усіх рівнів доступу до просторових даних про місцевість і об'єктів на ній у реальному режимі часу або близькому до нього із забезпеченням наочної форми їхнього представлення.

Актуальність та необхідність створення, впровадження геоінформаційних підсистем військового призначення як складової інформаційного забезпечення Автоматизованої системи управління Збройних Сил України (АСУ ЗСУ) зумовлено загальним підвищенням вимог військ (сил) до оперативності, повноти та якості інформаційного забезпечення процесу управління.

Геоінформаційні підсистеми АСУ ЗСУ повинні відповідати наступним вимогам:

- створення, наповнення та ведення (підтримання в актуальному стані) централізованого розподіленого сховища картографічних даних;
- збір, збереження, перетворення та розповсюдження картографічних даних для забезпечення виконання завдань органами військового управління;
- поєднання просторово розподіленої інформації з інформацією з тематичних баз даних, довідковою та іншою інформацією;
- виконання «прив'язки» (зіставлення) інформації некартографічного походження (атрибутивної, довідкової, мультимедійної, фото- та ін.) до графічних образів об'єктів оперативної обстановки;
- виконання обробки координатної та растрової (аеро-, фото-, космічних знімків) інформації, отриманої від всіх видів розвідки та перетворення її у картографічну інформацію;
- формування єдиного інформаційного простору в межах театру воєнних дій військ (сил);
- автоматичне завантаження оперативної обстановки на картографічну основу (складову) за інформацією з відповідних баз даних оперативної обстановки;
- автоматизоване нанесення оперативної обстановки на картографічну основу (складову) оперативним складом органів військового управління;
- відображення оперативної обстановки на картографічну основу (складову) з використанням стандартів Збройних Сил України щодо нанесення та ведення оперативної обстановки на цифрових картах тощо.

Лукіянчук А.А. (ВІКНУ)

Методика моніторингу інформаційного простору за допомогою геоінформаційних систем

Методика моніторингу інформаційного простору у військовій сфері за допомогою геоінформаційних систем складається із декількох етапів:

Етап 1. Отримання комплексного сейсмоакустичного сигналу. За допомогою сейсмоакустичних датчиків було отримано комплексну групу

записів сейсмічного та акустичного сигналів, що дало змогу використати їх для аналізу властивостей корисного сигналу.

Етап 2. Моніторинг зони дослідження за допомогою програмного забезпечення ArcGis Pro. При розміщенні військових підрозділів на місцях, вони потребують детального розуміння ландшафту, щоб провести успішні дії.

Етап 3. Формування бази даних координат та підключення їх до Arcgis Pro. Можна використовувати інструменти ArcGIS for Desktop для завантаження даних з інших джерел у вашу базу геоданих. Після отримання комплексного сейсмоакустичного запису та первинної обробки даних створюємо базу даних координат об'єктів за допомогою програмного продукту Arcgis For Desktop.

Етап 4. Візуалізація координат на растрі. Растрові дані можна отримати з багатьох джерел, це можуть бути супутникові знімки, аерофотознімки і скановані карти. Візуалізація – процес генерації даних на екрані. Деякі растри мають раніше задану колірну схему (колірну карту), яку ArcMap автоматично використовує для відображення. Якщо колірної схеми немає, ArcMap сам вибере відповідну, а потім за необхідності її можна налаштувати.

Етап 5. Збереження отриманих даних і передача кінцевому користувачу. У Arcgis можна виконувати експорт даних шару в інше місце розташування або формат, або виконувати експорт даних як піднабір об'єктів вихідного джерела даних. Нові дані можна записувати як у шейп-файл, так і в базу геоданих. У ці дані можуть входити всі вихідні дані, вибрані об'єкти або тільки об'єкти, що видимі в поточному екстенсі карт.

*Лукіянчук А.А. (ВІКНУ)
Мірошніченко К.О. (КНУ)*

ГІС-технології у системі підтримки прийняття рішень

Концепція ГІС дозволяє виконувати покомпонентний аналіз інтегрування знань природного, соціального та економічного характеру. При цьому необхідно виділяти середовище функціонування, сукупності базових компонентів, що утворюють ядро системи, прикладні програмні компоненти тощо. ГІС як людино-машинна система та інформаційна теорія управління покликана дати відповіді на два запитання: 1) які інформаційні моделі важливі для певного вибору рішень; 2) як зіставити інформаційні моделі, факти, інформаційні ситуації та процеси, щоб отримати логічно обґрунтоване і достовірне рішення. Рациональне рішення має бути ефективним за обраними критерієм ефективності. При стратегії виграшу ефективним буде рішення з максимальним виграшем, при витратній стратегії ефективним буде рішення з мінімальними втратами, при порівняльній стратегії ефективним буде рішення з максимально переважною перед іншими. Коли прийняття рішень стикається з людино-машинною системою, помилкові дії можуть призвести до невиконання людино-машинної системи своїх функцій. В умовах прискорення прийняття рішень вибір правильного і науково-обґрунтованого рішення набуває першочергового значення. На сьогодні розроблено систему заходів з

управління із використанням людино-машинної системи. Стосовно просторової інформації розроблено комплекс методів щодо її використання для управління, основним з яких є застосування ГІС. Цей метод, реалізований у геоінформаційних технологіях, знайшов широке застосування, включаючи просторову економіку і теорію управління.

У результаті здійснення комплексного процесу прийняття рішень:

- визначається стратегія прийняття рішень за допомогою ГІС;
- визначаються альтернативи з використанням ГІС;
- вибирається найбільш краща альтернатива на основі критеріального підходу з використанням абсолютної або порівняльної оцінки напряду дій;
- прийняте рішення опрацьовується у візуальному та цифровому варіанті.

Пашковський С.Б., Сівков С.В. (ВІКНУ)

Створення спеціальних карт для вирішення військових задач

Аналіз використання топогеодезичної і навігаційної інформації Збройними силами України показав, що важливе питання постає щодо покращення якості отриманої інформації про місцевість задля забезпечення військ усіма необхідними даними для підготовки та ведення бою.

Спеціальні карти, плани міст і фотодокументи місцевості за своїм призначенням та змістом, а також згідно з вимогами військ до них виготовляються на: райони розміщення противника та його оборонні рубежі, ділянки водних перешкод і гірських проходів у смузі дії своїх військ, для подолання яких необхідні інженерне та інші види забезпечення, ділянки висадки повітряного і морського десантів, райони для пуску ракет і стрільби артилерії, важливі населені пункти, вузли доріг, військово-морські бази, порти та інші важливі об'єкти.

Забезпечення військ спеціальними картами починається із з'ясування завдання та оцінки обстановки у топогеодезичному відношенні. Види спеціальних карт, послідовність та терміни їх виготовлення визначаються значенням, яке мають ті чи інші документальні відомості про місцевість у конкретних бойових умовах, а також від наявності часу, сил і засобів.

В наш час, дивлячись на карту ми можемо отримати найточнішу інформацію стосовно гідрографії, лісистості, дорожньої смуги потрібної нам території. Полегшені умови створення та зниження вартості зберігання, обробки і розповсюдження інформації дозволяють створювати карти з практично необмеженим об'ємом даних і аналітичними можливостями. Великого поширення набули різноманітні спеціальні карти.

На сьогоднішній день карти створюються за допомогою геоінформаційних систем і технологій, засобів дистанційного зондування, складних алгоритмів і відтворення моделі місцевості.

Файлова база геоданих GDB – ефективна інформаційна модель відображення та управління геопросторовими даними

База геоданих – це сукупність географічних наборів даних різних типів, що зберігаються в загальнодоступному місці файлової системи або в багатокористувацькій реляційній базі даних. Вони можуть збільшуватися від однокористувацьких баз даних, що ґрунтуються на файлах, до великих за масштабністю багатокористувацьких баз геоданих.

Файлова база геоданих “ESRI File Geodatabase” (далі - база геоданих GDB) – це “рідна” для програмного забезпечення ArcGIS структура даних, вона є основним форматом даних, що використовується для редагування і управління даними.

База геоданих GDB має всебічну інформаційну модель для відображення та управління географічною інформацією. Ця модель реалізується серією простих таблиць з даними, що містять класи просторових об'єктів, набори растрів і атрибути. Крім того, розширені об'єкти ГІС-даних додають ГІС-поведінку, правила для керування просторовою цілісністю та інструменти для роботи з численними просторовими відносинами просторових об'єктів, растрів і атрибутів.

Як фізичне сховище географічної інформації, база геоданих GDB використовує систему управління базами даних (далі – СУБД) або файлову систему. Можна отримувати доступ і працювати із фізичним екземпляром наборів даних безпосередньо в ArcGIS або в СУБД за допомогою мови структурованих запитів (SQL).

Модель зберігання даних в базі геоданих GDB заснована на наборі простої концепції реляційних баз даних і використовує всю міць і можливості СУБД. Прості таблиці та певні типи використовуються для зберігання схеми, правил, базових і просторово-атрибутивних даних для кожного набору географічних даних. Це дозволяє використовувати формалізовану модель для зберігання даних і роботи з ними. Завдяки такому підходу SQL може бути використана для створення, заміни та виконання запитів до таблиць та їх елементів даних.

Ядром бази геоданих GDB є стандартна реляційна схема бази даних (набір стандартних таблиць бази даних, типів полів, індексів та інших об'єктів бази даних). Схема існує у вигляді набору системних таблиць бази геоданих в СУБД, які визначають цілісність і поведінку географічної інформації. Ці таблиці зберігаються або у вигляді файлів на диску або у вмісті СУБД, таких як Oracle, IBM DB2, PostgreSQL, IBM Informix, або Microsoft SQL Server.

База геоданих GDB забезпечує отримання загальних та деталізованих звітів за підсумками роботи, легке визначення тенденцій зміни найважливіших показників, отримання інформації, критичної за часом, без істотних затримок виконання точного і повного аналізу даних.

**Особливості виявлення та відображення рухомих об'єктів
зашумлених спостережень в системах дистанційного зондування**

У теперішній час в будь-яких системах виявлення та відображення рухомих об'єктів зашумлених спостережень (зображень) існує проблема ефективного та своєчасного пред'явлення інформації людині-оператору з метою прийняття відповідного рішення. Інформаційна модель обстановки, яка відображається, повинна містити якомога меншу кількість зайвих (завадових) сигналів (відміток). Проте, існує безліч підстав, які унеможливають ефективне вирішення цього завдання. Крім вже відомих (великий енергетичний потенціал передавальних пристроїв; нестаціонарність завад – стрибкоподібна зміна кількості завад при постійному порозі виявлення; велика кількість відбитих від поверхні землі сигналів тощо), існує також проблема своєчасного виявлення та відображення об'єктів, які рухаються із різними швидкостями.

Звісно, при вирішенні такого завдання треба враховувати усі ознаки об'єкта, що рухається.

Відомо багато методів, які виявляють корисні сигнали серед хибних та завадових, виключно тільки використовуючи кореляцію координат сигналу на послідовності спостережень або за рахунок приналежності відмітки сигналу до будь якої прямої або кривої лінії.

У доповіді пропонується послідовні спостереження (зображення) записувати у послідовні запам'ятовуючі пристрої з метою ефективного виявлення об'єктів, які рухаються з різними швидкостями. Обробка таких спостережень (зображень) паралельно у різних діапазонах швидкостей значно підвищить ефективність виявлення сигналів та значно спростує інформаційну модель обстановки, що відображається. З огляду на це, підвищується ефективність роботи оператора по прийняттю рішення щодо наявності чи відсутності корисного сигналу.

Слід зауважити, що квазіоптимальні процедури виявлення значно підвищують вимоги до ймовірності помилкового скидання за умови високої інтенсивності хибних сигналів, проте наявність статистичного зв'язку між координатами того самого сигналу на послідовності спостережень (використання кореляційних матриць можливих положень сигнальної відмітки на послідовності зображень) допомагає значно спростити алгоритм вирішення цього завдання. У цьому випадку використовується картинний образ корисного сигналу по траєкторії руху та хибних відміток за динамічними ознаками.

Отже, можна використовувати амплітудну інформацію на етапі побудови траєкторії руху; використовувати алгоритми сумісної побудови траєкторії.

Список використаних джерел:

1. Спосіб оперативної реєстрації та відображення трас повітряних об'єктів, що рухаються, та пристрій для його здійснення. Патент на винахід. №

*к.військ., с.н.с. Федченко О.П. (ВІКНУ)
к.т.н., с.н.с. Литвиненко Н.І. (ВІКНУ)
к.геогр.н.Коренець О.В. (ВІКНУ)*

Основні аспекти інтеграції даних у геоінформаційних підсистемах Єдиної автоматизованої системи управління Збройних Сил України

На сьогоднішній день в Збройних Силах України впроваджено ряд інформаційно-аналітичних систем, що вирішують задачі автоматизації процесів мобілізаційного розгортання, оборонного планування, логістичного, кадрового та фінансового забезпечення. Всі вони мають бути інтегровані в Єдину автоматизовану систему управління (ЄАСУ). Невиключенням є і геоінформаційна складова даної системи, яка здатна використовувати можливості визначення напрямку розвитку подій безпосередньо в системі управління, у тому числі на основі просторового аналізу поведінки об'єктів оперативної обстановки. Таким чином, геоінформаційна складова ЄАСУ ЗСУ має забезпечувати взаємосумісність з існуючими у ЗСУ інформаційно-аналітичними системами та тими, що плануються до впровадження з використанням різних технічних та програмних засобів.

Взаємосумісність у середовищі геоінформаційних систем може бути реалізована з використанням сервісно-орієнтованої моделі (СОМ) обробки даних, відповідно до якої сервер надає послуги доступу до даних та їх обробки шляхом використання користувачами тематичних WEB-сервісів. Метою розгортання СОМ є забезпечення єдиної форми управління інформаційними ресурсами ЗСУ. Головна її роль в тому, що вона надає загальну для всіх суб'єктів і користувачів платформу для доступу до ресурсів ЄАСУ ЗСУ з використанням різних клієнтських додатків: настільних програмних комплексів, картографічних WEB-додатків і мобільних пристроїв.

Основне призначення методології і технології впровадження сервісно-орієнтованих моделей обробки геоданих полягає в побудові якісно нових інформаційних систем, що мають наступні властивості:

- взаємодія розподілених компонентів інформаційних систем, що забезпечують функціонування військових структур і організацій в реальному масштабі часу (наприклад, створення цифрової моделі бою, яка, крім статичної топографічної інформації, візуалізує поточне місцезнаходження об'єктів бою);
- об'єднання існуючих масивів даних в інтегровану систему з метою збереження напрацювань і консолідація баз даних;
- забезпечення електронної взаємодії між усіма учасниками функціональних процесів;
- оперативна перебудова інформаційних систем без зупинки їх функціонування;
- уніфікація протоколів взаємодії, програмного забезпечення,

інформаційних об'єктів;

– інтеграція з іншими інформаційними системами і цивільними організаціями.

к.військ.н., с.н.с. Федченко О.П. (ВІКНУ)

к.т.н., с.н.с. Лаврінчук О.В. (НУОУ)

Підтримка військової символіки в геоінформаційній платформі ArcGIS

Технічні характеристики військової символіки, такі як US MIL-STD-2525 та НАТО APP-6, визначають загальний набір символів, який повинен використовуватися на картах всіх рівнів військового управління. Кожен аспект військового символу базується на різній характеристиці об'єкта, який він представляє. Хоча технічні характеристики військової символіки можуть бути досить складними, самі символи мають бути швидко ідентифікованими, щоб військові командири, штаби та аналітики могли швидко зрозуміти ситуацію та діяти відповідно. Кожен символ також має унікальний ідентифікаційний код, який може бути використаний для забезпечення спільного використання символів у всіх системах військового управління.

Геоінформаційна платформа ArcGIS реалізує підтримку технічних специфікацій військової символіки, використовуючи *словникову символіку* для створення, управління та відображення сотень тисяч унікальних можливих символів. Цей підхід забезпечує оптимізоване рішення формування та відображення складної військової символіки, оскільки він з'єднує дані у словник символів. Словник містить усі можливі частини символів, а також механізм правил, який має розумну логіку поєднання кожної частини символу в багатоструктурний символ, відображений на карті.

ArcGIS надає словники для специфікацій військових символів США та НАТО. Вони реалізовані у вигляді стилів словника, які складаються з:

- таблиці огляду, що містить усі частини символів;
- сценаріїв з правилами, які містять логіку складання багатоструктурних символів на основі атрибутів даних або ідентифікатора коду символу;
- опису властивостей конфігурації для управління способом відображення символів.

ArcGIS Pro, ArcGIS Runtime та ArcGIS API для JavaScript використовують візуалізатор словника, щоб зіставити стиль словника до набору даних і автоматично відобразити дані на карті.

У даний час ArcGIS пропонує стилі словника для наступних специфікацій військової символіки:

- США MIL-STD-2525B, версія 2
- US MIL-STD-2525C
- US MIL-STD-2525D
- НАТО APP-6 (B)
- НАТО APP-6 (D)

Словники надаються як для настільного, так і для веб-стилю. Стил робочого столу (.stylx) можна використовувати в ArcGIS Pro та створювати вбудовані програми за допомогою SDK ArcGIS Runtime. Веб-стилі можна використовувати в додатках, створених за допомогою ArcGIS API для JavaScript.

к.військ.н., с.н.с Федченко О.П. (ВІКНУ)

Пінчук О.О. (ВІКНУ)

Швайко В.Г. (ВІКНУ)

ГІС як інструмент оптимізації роботи органів військового управління

Застосування корпоративних ГІС для потреб Збройних Сил України створює число робочих процесів із застосуванням різноманітних сервісів і додатків, до яких буде залучено велику кількість осіб. Успішність виконання завдань залежить від швидкості обробки та передачі даних, тому для управління процесами в ГІС необхідні засоби, що сприятимуть більш глибокому розумінню робочих процесів та їх автоматизації. Етап розробки робочих процесів є обов'язковим для експлуатації будь-якої інформаційної системи, а особливо такої, що використовується в галузі безпеки і оборони, оскільки діяльність часто здійснюється у складних умовах, де оперативне реагування та налагоджена взаємодія мають ключове значення. Розробка керівництв та інструкцій користування є важливою складовою цього процесу, проте не може забезпечити функціонування автоматизованої системи на належному рівні. Застосування спеціальних програмних засобів для моделювання процесів може полегшити їх візуалізацію та розуміння, забезпечити вдосконалення повторюваних процесів, збільшити швидкість виконання та мінімізувати некоректну обробку та спотворення інформації за допомогою автоматизації та контролю.

У питанні впровадження геоінформаційних систем Україна орієнтується на стандарти НАТО, що використовують геоінформаційну платформу компанії Esri ArcGIS Enterprise. ArcGIS Workflow Manager Server є інтегрованим з портальним розширенням ArcGIS Enterprise, що служить для управління робочими процесами всередині корпоративної ГІС та реалізоване у вигляді веб-додатку. ArcGIS Workflow Manager дозволяє охоплювати і ті процеси в організації, що не пов'язані безпосередньо з ГІС. Додаток дозволяє організувати робочі процеси для окремих груп співробітників, не виключаючи взаємодію між групами. Весь робочий процес організовано та візуалізовано за допомогою діаграм. Кожний елемент діаграми описує крок виконання робочого процесу та має гнучкі налаштування та власну логіку. Прикладом етапу робочого процесу є відправка e-mail, надання відповіді на запитання, запуск окремого додатку для роботи з даними, редагування даних тощо. ArcGIS Workflow Manager також дозволяє відслідковувати перебіг виконання завдання.

Прикладом робочого процесу, що реалізується за допомогою додатку, є організація роботи в польових умовах, що передбачає оновлення поточної

інформації щодо об'єктів співробітниками в полі та подальше редагування або перевірку щойно внесеної інформації співробітниками, що працюють в офісі. Іншим прикладом є регулярне створення картографічних матеріалів для відображення поточної оперативної обстановки. Організація окремих кроків у один процес або роботу забезпечує зв'язність, дозволяє призначити групу виконавців, визначити послідовність роботи та усунути надлишкові кроки в робочому процесі, тим самим забезпечивши його своєчасне виконання.

Холодов С.С., Циба М.М. (ВІКНУ)

Удосконалення картографічного виробництва за рахунок використання цифрових друкарських машин

Видання карт, як одна із основ забезпечення даними про місцевість, базується на сучасних досягненнях картографії, поліграфії. Сьогодення картографічного виробництва не представляється без використання сучасного друкарського обладнання. На даний час оперативність подання та великі тиражі друку є основними завданнями картографічного виробництва. Вирішити ці завдання за допомогою застарілого обладнання неможливо. Через це питання удосконалення постає на сьогоденні картографічного виробництва.

Удосконалення процесу видавництва за рахунок інтеграції цифрових друкарських машин є перспективним напрямком розвитку картографічного виробництва. Цей процес удосконалення забезпечить такі переваги:

- забезпечення автоматизації процесу видання;
- зменшення браку за рахунок більш точного алгоритму роботи;
- зменшення людських витрат за рахунок використання комп'ютерних технологій;
- забезпечення оперативності процесу видання за рахунок мінімальної попередньої підготовки друкарської машини;
- поліпшення якості виданого матеріалу за рахунок мінімізації втручання людини в процес видання;
- відмова від формних процесів, що збереже час;
- зниження кількості відходів.

Сутність друку на цифровій друкарській машині полягає в тому що для кожного виведеного відбитка генерується нова віртуальна друкарська форма, що сприяє мінімізації людських втручань, що в свою чергу забезпечує автоматизований процес друку.

На даний час цей метод широко використовується в комерції. Саме за допомогою цього методу друкують білборди, торгівельні плакати та інше.

Порівняльний аналіз безпілотних літальних апаратів для топографічних робіт

В умовах сьогодення серед усіх видів геодезичних робіт топографічна зйомка є однією із найбільш затребуваних. Її використовують для оновлення топографічних карт, для кадастрового обліку земельних ділянок, для передпроектних та проектних робіт при будівництві та реконструкції архітектурних об'єктів. Найкраще з цією роботою справляються безпілотні літальні апарати. Використання безпілотника дозволяє виконувати роботи набагато швидше, точніше та з меншими витратами, ніж з допомогою наземної топографічної зйомки, коли збір даних потребує занадто багато часу й стає дуже дорогим.

Топографічна зйомка за допомогою БПЛА виконується в три етапи:

Підготовка. На цьому етапі виконується збір і вивчення інформації про досліджуваний об'єкт.

Аерофотозйомка. БПЛА виконує фотозйомку місцевості в автоматичному режимі.

Обробка отриманих даних. Всі отримані дані імпортуються в спеціальну фотограметричну програму та піддаються обробці.

Найсучаснішими БПЛА є: FoxuPro французької компанії Heliceo, літак українського виробництва Лелека-100 компанії DeViro та квадрокоптер Phantom 4RTK від компанії DJI.

FoxuPro є повністю автоматичним безпілотним літаком, для проведення дистанційної топографічної зйомки на великій площі. FoxuPro не потребує злітно-посадкової смуги. Лелека-100 від компанії DeViro використовується для вирішення завдань з аеророзвідки, патрулювання, сільського господарства, геодезії, промислового будівництва. Головною перевагою цієї системи є вдосконалена інерційна навігація, яка дозволяє працювати в суворих умовах, де немає GPS. Квадрокоптер Phantom 4RTK від компанії DJI широко застосовується для картографування та в геодезії. Новий RTK-модуль інтегрований безпосередньо в Phantom 4RTK забезпечує дані позиціонування в реальному часі на сантиметровому рівні для підвищення абсолютної точності метаданих зображення.

Отже, Безпілотні або дистанційно керовані апарати відповідають всім характеристикам роботизованих систем і, насамперед, ця їх здатність виконувати завдання автоматично, що не потребує присутності виконавця в небезпечних умовах, дає змогу здійснювати монотонну роботу, яка вимагає певних високофахових навичок і концентрації уваги.

СЕКЦІЯ 9

НАУКОВІ ПРОБЛЕМИ ВОЄННОЇ ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МОРАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ

*к.і.н., доц. Безбах В.Г. (ВІКНУ)
Богачук О.Є. (НДЦ ГП ЗСУ)*

До питання трансформувannya системи мпз діяльності ЗС України в сучасних умовах

Військова діяльність у своїй основі має одночасно матеріальну та духовну сторони. Застосування принципово нових форм і методів збройної боротьби для досягнення політичних цілей на геополітичному рівні, поза сумнівом, виступає вагомим чинником удосконалення форм і способів морально-психологічного впливу (МПВ) на особовий склад в сучасних умовах.

Об'єктивні зміни суспільно-політичної ситуації у світі та в нашій країні, необхідність розвитку ЗС України вимагають значного покращення роботи щодо зміцнення морального духу військ та органів управління.

В умовах російської збройної агресії проти України одним із першочергових завдань стає формування ідеологічної стійкості особового складу та його захист від негативного інформаційно-психологічного впливу.

Разом з тим, стан справ у військах (силах) свідчить про незавершеність процесу впровадження морально-психологічного забезпечення, наявність суттєвих проблеми у гуманітарній сфері діяльності ЗС України.

У ЗС України не має такої структури, яка б пережила таку чисельну кількість реформувань, як морально-психологічна. Відсутність належного фінансування та кадрового забезпечення призводило до спроб досягнення якісних параметрів, виключно, за рахунок ентузіазму, порядності, фізичної та психічної виснаги офіцерів та працівників відповідних структур.

Протягом 2019-2021 рр. проводилась певна робота щодо визначення оптимальної моделі трансформації системи морально-психологічного забезпечення ЗС України, яка діятиме відповідно до принципів НАТО.

За результатами проведеної роботи визначено за доцільне взяти за основу принципи, прийняті у арміях провідних країн НАТО, які передбачають зосередження спроможностей із формування морально-психологічної готовності особового складу до виконання завдань за призначенням безпосередньо в органах військового управління та управліннях (штабах) бригад (полків).

Було підготовлено та проведено 4 потужних експерименти, але їх результати не були враховані на практиці.

Система МПЗ повинна бути гнучкою та здатною вирішувати проблеми не тільки повсякденної службово-бойової діяльності, але й бойові задачі особливого періоду. Ця система, повинна бути здатною забезпечити

оперативну перебудову всієї діяльності військовослужбовців із одних умов на інші.

Доцільно максимально швидко завершити вироблення єдиних підходів до порядку функціонування системи морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України, побудови ефективних вертикалей планування і управління морально-психологічним забезпеченням у Збройних Силах України.

к.і.н., доц. Вановська І.М. (ВІКНУ)

Підготовка офіцерів тактичного рівня в країнах Балтії

Реформа військової освіти вимагає якісних змін, підтримки курсу на євроатлантичну інтеграцію та імплементації стандартів НАТО в систему підготовки особового складу Збройних Сил України. Про ефективність такого підходу свідчить досвід країн – колишніх членів Варшавського договору (Естонія, Латвія, Литва), для яких вища військова освіта є одним із пріоритетних факторів розвитку систем національної безпеки та оборони. Ці країни пройшли складний шлях імплементації базових стандартів НАТО для розвитку національних збройних сил, в стислі терміни перейшли від радянської моделі до стандартів НАТО та демонструють високий рівень вишколу та боєздатності національних збройних сил.

Спільними рисами та основними вимогами для систем військової освіти Литви, Латвії, Естонії є: – забезпечення узгодженості державних стандартів освіти згідно з Національною рамкою кваліфікацій та вимог стандартів НАТО у підготовці військових фахівців – підвищення якості та ефективності підготовки кадрів для сектора безпеки та оборони за рахунок використання нових технологій і інтерактивних методів навчання; – підвищення конкурентоспроможності військових навчальних закладів за рахунок удосконалення освітнього процесу та скорочення строків навчання; – забезпечення високого рівня професійної компетентності випускників військових навчальних закладів; – підвищення вимог до підготовки викладачів як у теоретичному, так і в практичному аспектах, навчання їх іноземним мовам; – спроможність здійснювати мобільність викладачів та тих, хто навчається, у рамках військових університетів, коледжів та шкіл країн НАТО.

Для України існує досвід країн-членів НАТО в разі потреби професіоналізації освітньої політики шляхом модернізації системи базового і професійного навчання. При цьому трансформація систем підготовки військових фахівців Литви, Латвії та Естонії базується на впровадженні інноваційних підходів до систем національної безпеки та оборони держав, розвитку їх збройних сил, нових вимог до підготовки військових кадрів, сучасних моделей під час підготовки військових фахівців, прийнятих у країнах-членах НАТО.

Концепція визначення впливу психогенних втрат на ефективність функціонування системи протиповітряної оборони військових формувань тактичного рівня в наступальному бою

Досвід застосування підрозділів Сухопутних військ (СВ) Збройних Сил України (ЗС України) в ході проведення операції Об'єднаних сил (ООС) та антитерористичної операції (АТО) на сході України свідчить, що одним з основних чинників, що може впливати на результати ведення наступального бою військовими формуваннями тактичного рівня (ВФ) є готовність їх особового складу до виконання бойових завдань, зокрема психологічна.

Так, з початком вогневих нальотів артилерії військ країни-агресора, особовий склад загальновійськових підрозділів повинен був займати місця в укриттях, а особовий склад підрозділів протиповітряної оборони (ППО) навпаки залишати укриття, швидко виконувати заходи приведення озброєння в готовність до ведення вогню та починати боротьбу з БпЛА-корегувальником. Але, в наслідок впливу низки психотравмуючих факторів небезпеки реальної бойової обстановки, які військові психологи відносять до групи "А", якість виконання особовим складом обов'язків згідно бойового розрахунку суттєво знижувалась. Найчастішими, були випадки нездатності виконувати свої обов'язки в наслідок неуважності, часткової або повної втрати самоконтролю, орієнтованості у просторі і часі.

Результати досліджень, що проводились в цьому напрямку, показують, що для прогнозування можливих психогенних втрат необхідно використовувати спеціалізовані методики, які відрізняються за кількістю факторів, що враховуються та за складністю користування. Розрахунки за цими методиками вказують, що безповоротні психогенні втрати особового складу в умовах інтенсивних бойових дій будуть складати не менше ніж 5 відсотків особового складу підрозділу. А санітарні втрати можуть складати від 15 до 25 відсотків.

Але, жодна з існуючих на даний час методик не враховує особливостей застосування підрозділів ППО СВ, однією з яких є знаходження на озброєні зенітних комплексів, що являють собою зразки складної, колективної зброї. Тобто їх ефективне бойове застосування можливе лише за умов сто відсоткової готовності всього екіпажу (розрахунку). Тому, в незалежності від того, яких саме бойових психогенних втрат буде завдано особовому складу екіпажів(розрахунків), тобто безповоротних чи санітарних, це буде суттєво впливати на бойові можливості всього підрозділу ППО. Тобто, може знижувати ефективність функціонування системи ППО ВФ в цілому.

Наведене вище, вказує на необхідність пошуку підходів до визначення конкретних значень, на які може знижуватись відповідні показники бойових можливостей. Тобто, наприклад, перейти від кількості втрат особового складу до кількості небоєготових цільових каналів. Одним з найбільш доцільних підходів до вирішення такої задачі є використання апарату теорії ймовірностей.

Політика національної безпеки у гуманітарній сфері як пріоритет державотворчого процесу

Сьогодні Українська Держава перебуває на шляху переосмислення місця гуманітарних чинників у суспільному поступі. Проблем, м'яко кажучи, вистачає. Насамперед важливо відмовитися від однобічної точки зору, що успіх реформ лежить тільки в економічній та соціальній площині. Ефективною суспільна трансформація може бути лише тоді, коли супроводжується збалансованою політикою держави в усіх сферах суспільного розвитку. Усвідомлення цього бракувало та й бракує українським реформам, автори яких традиційно пов'язують мету модернізації зі збільшенням матеріального споживання та удосконаленням демократичних, у тому числі ринкових інститутів. При цьому досить часто питання розвитку освіти, науки, культури, світоглядно-патріотичного виховання не артикулювалися як ключові в рамках реалізації державної політики.

Так військовій агресії Кремля прямо сприяла тривала деструкція української ідентичності під впливом промосковської пропаганди на територіях, нині тимчасово окупованих ворогом. Повноцінне повернення останніх до складу Української Держави безпосередньо залежатиме не тільки від розвитку воєнно-промислового комплексу, а й значною мірою від того, наскільки місцеві жителі усвідомлюватимуть себе українцями. Забезпечити подібну самоідентифікацію не в змозі жоден силовий сценарій розвитку подій. Це пріоритет власне комплексної і глибоко продуманої гуманітарної політики в умовах агресії Росії.

Одним із напрямів неоголошеної війни Росії проти нашої країни є також сфера історичної пам'яті. Особливо це стосується трактування трагічних подій минулого століття. Тому важливим завданням для відповідних державних органів і наукових установ є формування правдивого об'єктивного погляду на новітню історію Східної Європи. Ми маємо послідовно спростовувати її пострадянські та неоімперські інтерпретації.

Сьогодні актуалізується поняття культурної дипломатії, яке досі або замовчувалося, або працювало фіктивно. Культурна дипломатія залишалася поза увагою державної культурної політики. Нині існує консенсус наукового експертного середовища та представників влади щодо необхідності створення закордонних українських культурних інституцій. Вони мають працювати як на імідж нашої держави, так і на підвищення її інвестиційної привабливості, зміцнювати та розширювати зв'язки між українською і світовою арт-спільнотами, що у свою чергу дасть змогу зблизити національний бізнес із світовою економікою.

Маємо розвивати потенціал культури як чинника економічного та соціального розвитку, наближаючи її до європейського рівня. Звичайно, інституалізація культурної дипломатії є масштабним міжсекторальним завданням. Його успішне вирішення потребує синергії культури, дипломатії,

інформаційної політики та економічних чинників. Зрозуміло, що така синергія можлива лише за умови консолідованої роботи влади і всього українського суспільства. Але іншого виходу у нас немає, якщо ми хочемо долучитися до цивілізованого демократичного світу.

Отже, можна без перебільшення стверджувати, що державна політика у гуманітарній сфері має бути спрямована на розвиток освіти і науки, реформування системи охорони здоров'я населення, захист вітчизняної культурної і духовної спадщини. Майбутні звершення України насамперед визначатимуться цариною освіти, науки, культури та партнерською моделлю державно-конфесійних відносин, вибудованих на демократичних і патріотичних засадах.

к.політ.н.,доц. Кирик В. Л. (ВІКНУ)

Зайцев І. К. (ВІКНУ)

Поширення зброї масового ураження як потенційний чинник загроз безпековому середовищу

З початку минулого століття питання про зброю масового ураження набуло актуальності. Після закінчення Першої світової війни одним з перших найважливіших документів про заборону використання зброї масового ураження був «Протокол щодо заборони використання у війні задушливих, отруйних та інших газів і бактеріологічних методів ведення війни», підписаний 17 червня 1925 року у Женеві. Кожного року вчені виявляли нові хімічні елементи у таблиці періодичної системи, а це у свою чергу сприяло розвитку зброї масового ураження.

Під кінець Другої світової війни, за допомогою перших атомних бомб було знищено японські міста Хіросіма і Нагасакі. Між Договором про нерозповсюдження ядерної зброї і бомбардуванням пройшло 20 років, за цей час було винайдено близько 30 тисяч бойових головок. У кінці 40-х років XX століття розпочалася гонка за озброєнням та поширенням зброї між країнами та континентами. Після розпаду Варшавського пакту було призупинено розробку нової технології для масового знищення людей.

На початку нового тисячоліття з'явилась нова проблема з незаконними збройними формуваннями, які скупляють и вибудовують нову зброю для знищення людства. З цим тероризмом важко боротись коли точної інформації немає. На даний час міжнародні організації є дуже важливою ланкою у боротьбі з нерозповсюдженням зброї масового ураження, які ведуть боротьбу з нерозповсюдженням та не випробуванням ЗМУ на всіх материках світу.

На даний момент на озброєнні сучасних держав перебувають три основні види зброї масового ураження: хімічна, біологічна, ядерна зброї. Зброя масового знищення гіпотетично може працювати і на інших принципах: інфразвукова, радіологічна, надрадіочастотна, генетична, сейсмічна, променева зброї. Офіційно жодного прийняття на озброєння зразків подібної зброї не оголошено.

Таким чином, зараз поширення зброї масового ураження – потенційний чинник загроз безпековому середовищу. Якщо не припиняти поширення та

розробку нових технологій знищення людства, а також не зупиняти роботу АЕС, ГЕС та хімічних заводів, то вони можуть стати важливим стратегічним об'єктом для терористів, щоб знищити більшу частину живих створінь.

Ілюхіна К.О.(КНУ)

Перспективи залучення жінок для вирішення військових конфліктів

Ураховуючи сучасний характер конфліктів, для вирішення яких залучені миротворці ООН, де особливої актуальності набуває доступ до місцевого населення та соціальну вразливість і незахищеність місцевих жінок та дітей, включення до складу міжнародних миротворчих місій жінок-миротворців є стратегічно важливим для збільшення довіри, зокрема для збору цінної інформації серед місцевого населення.

З огляду на досвід, здобутий протягом семи років протидії збройній агресії на сході країни, було виявлено нерівномірний вплив конфлікту на представників обох статей серед цивільного населення, враховуючи непропорційність залучення жінок до прийняття рішень в умовах антитерористичної операції на території України, що результатом мало невелику кількість залучених жінок до процесів розв'язання конфлікту. В той час, коли відсоток військовослужбовців-жінок у ЗСУ станом на 2020 р. складав близько 15 відсотків, учасницями контактної групи з мирного врегулювання конфлікту на сході країни було дві жінки від України, що можна пояснити як наявністю гендерних стереотипів у політичному та суспільному житті, так і низькою готовністю інфраструктури.

Важливим чинником у підтриманні боєздатності, підвищенні рівня підготовленості жінок-військовослужбовців до виконання обов'язків у вирішенні конфліктів, веденні переговорів може бути набуття досвіду у складі міжнародних миротворчих місіях за кордоном. У той час, коли включення миротворців-жінок з різних держав до міжнародних місій ООН становить 4,8% від військових контингентів, учасницями миротворчих місій, які проходили у Косово, Ліберії та у Демократичній Республіці Конго було загалом 5 жінок-військовослужбовців ЗСУ у складі національного персоналу на посадах військових спостерігачів та офіцерів штабів місій.

Оскільки участь військовослужбовців України у міжнародних миротворчих місіях є запорукою збільшення авторитету держави на світовому рівні загалом, водночас, включення жінок до складу миротворчих місій сприятиме не тільки запобіганню ескалації конфліктів і насильства, а й прозорості силового сектору. З огляду на реалізацію гендерної політики у сфері безпеки і оборони, затверджений план дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» (що своєю чергою передбачає врегулювання та виконання плану дій ООН щодо включення більшої кількості жінок до миротворчих операцій на світовому просторі) на період до 2025 року містить пункт про проведення просвітницьких заходів, інформаційних

кампаній для фахівців сектору безпеки і оборони з метою залучення жінок до миротворчих процесів.

Можна зробити висновок, що збільшення кількості жінок-військовослужбовців ЗСУ у миротворчих операціях, офіційних переговорних місіях може сприяти запобіганню насильства та реформування сектору безпеки і оборони України з метою протистояння зовнішнім загрозам..

к.політ.н., доц. Кирик В.Л. (ВІКНУ)

До питання про форми здійснення геополітичної експансії ментального та освітнього простору

У контексті пошуку шляхів захищеності від негативного геополітичного впливу у різні типи просторів, особливої актуальності сьогодні набуває захист саме ментального простору. У літературі більше зустрічається термін "ідеологічний простір", яким спочатку позначався лише простір існування власне політичних ідей. На думку автора, доцільніше вживати саме термін "ментальний простір". «Ментальність» є сукупністю соціально-психологічних характеристик соціального суб'єкта, що виявляються в способі й характері мислення, світовідчутті та світосприйнятті [1,с.172-173], багатограним, поліфункціональним явищем, що має безпосередній зв'язок з тією чи іншою людською спільнотою і віддзеркалює історичну, політичну, соціальну, мовну, духовно-релігійну специфіку суспільного буття. Ментальний простір, у свою чергу, містить сукупність ідей, поглядів, стереотипів, форм і засобів поведінки, ментальних цінностей що склались історично, були засвоєні суспільством, у тому числі, сформовані в рамках освітніх програм і наукових розробок, а також при створенні здобутків літератури і мистецтва. Отже, ментальний та освітній простори перебувають в органічному зв'язку і потребують постійного аналізу форм та засобів як шкідливого так і корисного впливу на їх функціонування у суспільстві та державі. Визначимо основні з них:

1. *Радіомовлення і телебачення, вплив Інтернет-простору, поширення друкованих видань в інших країнах.* За допомогою цього методу відбувається впровадження ментальних цінностей держави-експансіоніста в масову свідомість держави-реципієнта. Чим більший обсяг мовлення і поширення медійного продукту, тим більший ступінь контролю ментального простору.

2. *Переорієнтація освітніх систем і наукових напрямків конкретної країни на ментальні цінності іншої.* Основний стимул переорієнтації - надання грантів з боку благодійних або офіційних структур держави-експансіоніста. Завдяки цьому інформаційно-культурне поле даної країни стає частиною інформаційно-культурного поля держави або групи держав, і геополітичне розширення, вироблене ними за рахунок даної країни в інших видах просторів, уже не сприймається реципієнтом як агресія. Приклад – участь України у Болонському процесі.

3. *Переорієнтація процесу створення здобутків літератури і мистецтва на ментальні цінності держави-експансіоніста.* Це здійснюється

за допомогою літературних і інших премій, що присуджується структурами держави-експансіоніста або контрольованими нею структурами. Відбувається активне впровадження зразків масової культури експансіоніста в ментальний простір реципієнта.

4. *Навчання національних кадрів для інших країн у навчальних закладах держави-експансіоніста.* Як правило, проживання у відповідній країні і навчання її мовою протягом декількох років згодом приводить до того, що той, кого навчають, сприймає ментальні цінності цієї країни як свої власні.

5. *Переклад національної писемності на інший алфавіт та впровадження його у освітній процес.* Іноді здійснюється державою-реципієнтом самостійно, виходячи з прагнення потрапити в зону впливу потужнішої держави - і придбати тим самим геополітичний захист від розширення іншої держави. Так, тюркомовні держави пострадянського простору здійснили або здійснюють переклад своїх алфавітів на латиницю, чим, показують свою належність до тюркського світу, що по факту є входженням в геополітичний простір Туреччини. Молдова перейшла на латиницю, бажаючи увійти у геополітичний простір Румунії[2].

6. *Створення і поширення міфів, як з позитивним, так і з негативним когнітивним змістом.* Використовуються для руйнування ментального простору геополітичного супротивника і для ослаблення його ментальної опірності. Міфи супроводжують сучасні воєнні операції як повноправний елемент збройної боротьби та є засобом гібридних агресій.

7. *Використання релігійних догматів.* Релігія нерідко використовувалася як дієвий засіб геополітичного розширення (наприклад місіонерство), а у певні історичні періоди геополітична експансія прямо набувала форми релігійної дії (хрестові походи). Приклад експансії ісламського фундаменталізму - поширення впливу та масова підтримка руху “Талібан” у Афганістані. Згідно з прогнозами, до 2025 р. мусульмани будуть складати до 30% населення Землі [3]. У XX столітті відсоток мусульман збільшився від 13,0% до 19,5% населення світу [4, с.335]. Для ментального простору України найбільшою загрозою є вплив російської православної церкви та її дочірньої організації в Україні.

Отже, для геополітичної суб'єктності держави все більшого значення набувають ментальні ресурси. Відповідно зростає і геополітичне значення ментального простору. З цієї причини сучасна держава, якщо вона претендує на роль суб'єкта у геополітиці, не може собі дозволити ігнорувати потреби розвитку науки, культури, освіти, духовної сфери суспільства, не враховувати динаміку розвитку засобів зовнішнього впливу у власний ментальний та освітній простір.

Список використаних джерел:

1. Соціологія : [словник термінів і понять] / за заг. ред. Є. Біленського. – К.: Кондор, 2006. – 372 с.

2. Які країни перейшли на латиницю в XX і XXI столітті
<https://www.slovoidilo.ua/2021/09/27/infografika/svit/yaki-krayiny-perejshly-latynycyu-xx-xxi-stolitti>

3. Уткин А.И. Векторы глобальных перемен: анализ и оценка основных факторов мирового политического развития // Полис. – 2000. – № 1. – С. 38-54.

4. Крисаченко В.С. Динаміка населення: популяційні етнічні та глобальні виміри: Монографія. – К.: НІСД, 2005.

Кириченко А.В. (НУОУ)

Розвиток особистої психологічної готовності воїнів-десантників до виконання завдань за призначенням

Актуальність розвитку психологічної готовності військовослужбовців Десантно-штурмових військ Збройних Сил України до діяльності в бойових умовах набуває суттєвого значення. Воїни-десантники, за своєю специфікою професійної діяльності виконують найскладніші бойові завдання не тільки на підконтрольній території, а й в тилу противника. В цих складних умовах кожен десантник розраховує на власні сили та дружню взаємодопомогу товаришів по службі, а також на здобуття трофею, як їжі, питної води, так і російської техніки, зброї та боеприпасів, що по своїй модифікації є ідентичною та може використовуватися нашими військами. Для розв'язання виниклої проблеми щодо психологічної готовності воїнів-десантників до діяльності в екстремальних умовах була розроблена програма розвитку психологічної готовності військовослужбовців Десантно-штурмових військ Збройних Сил України до діяльності в бойових умовах “Народжений – перемагати” (Далі програма). Мета програми полягає не тільки в наданні десантникам знань щодо психологічної готовності, функціонування організму в екстремальних умовах та проведення практичних вмінь саморегуляції, а й оптимізації процесу розвитку психологічної готовності воїнів-десантників до діяльності в бойових умовах. Основними завданнями програми є: розвиток мотиваційної сфери, психологічної готовності військовослужбовців до службово-бойової діяльності; ознайомлення з поняттями "психологічна готовність", "психологічна стійкість", "психотравмуючі фактори сучасного бою", "збереження психічного здоров'я"; формування позитивного ставлення до самого себе, до обраної професії, розуміння та уявлення військовослужбовцями власних дій на полі бою, прогнозування можливих небезпечних ситуацій та прийняття своєчасних правильних рішень для їх подолання; формування та розвиток умінь та практичних навичок необхідних для надання першої психологічної допомоги, проведення саморегуляції та самоконтролю емоційного стану. Для досягнення успішного результату програма побудована із чотирьох взаємопов'язаних блоків: мотиваційного, пізнавально-орієнтаційного, операційного та емоційно-вольового блоку, а також із вступу, підведення підсумків та індивідуального психологічного консультування. Особливого значення програма набирає під час включення до її змісту практичних вправ та тренувань, що проводяться в польових умовах з моделюванням умов бойової обстановки та дозволяють суттєво вплинути на розвиток психологічної готовності військовослужбовців Десантно-штурмових

військ. Воїни-десантники збагачують свій професійний досвід, формують та розвивають вміння і навички необхідні для виконання завдань на полі бою в умовах небезпеки, невизначеності та раптовості, усвідомлюють власні особливості (пізнають себе), удосконалюють практичні вміння надання першої психологічної допомоги, проведення саморегуляції та самоконтролю емоційного стану. За отриманими результатами проведення програма є дієвим інструментарієм для розвитку психологічної готовності військовослужбовців Десантно-штурмових військ Збройних Сил України.

*к.психол.н., доц. Левенець О.А. (Інститут УДО України КНУ)
Ніконюк О.І. (Інститут УДО України КНУ)*

Застосування невербальних засобів впливу у діяльності військовослужбовців державної служби охорони України

Відповідно до ЗУ «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» Управління державної охорони України (далі-УДО) є державним правоохоронним органом спеціального призначення. Здійснення правоохоронної діяльності передбачає тісну взаємодію з різними категоріями громадян у рамках виконання службових обов'язків. Вочевидь, що для військовослужбовців УДО володіння навичками здійснення візуальної психодіагностики стійких особистісних особливостей та психічних станів громадян відноситься до розряду необхідних.

Кожен військовослужбовець УДО повинен мати у своєму арсеналі знання та навички методів візуальної психодіагностики, для більш оперативного виявлення об'єктів, що складають професійний інтерес, невербальна поведінка яких може викликати підозру. Однак, виключно цим сфера застосування знань з візуальної діагностики для військовослужбовця УДО не обмежується: орієнтуючись у тому, як сприймаються та розуміються об'єктом ті чи інші пози, жести, міміка, військовослужбовець може моделювати власну невербальну поведінку, а значить – впливати на об'єкт більш ефективно.

Основний принцип, на якому базується візуальна психодіагностика, полягає у наступному: психіка людини спрямована на сприйняття, перш за все, фізичних параметрів об'єкту уваги. Отже, доцільне використання військовослужбовцем невербальних засобів впливу, вміння передати свої наміри, продемонструвати перевагу, дати зрозуміти (не застосовуючи вербальні засоби), що в даний момент не слід рухатись у тому чи іншому напрямі є складовою професіоналізму військовослужбовця. Адже лише своєю впевненою поставою, жестами, мімікою, пронизуючим поглядом він отримує перевагу у взаємодії з об'єктом професійного інтересу, що є свого роду превентивним заходом, який може попередити конфліктні ситуації тощо.

Таким чином, зважаючи на актуальність зазначеної проблематики, перспективи нашого дослідження ми вбачаємо у розробці тренінгових вправ для розвитку умінь військовослужбовців УДО України щодо невербального впливу на об'єкти професійного інтересу.

Актуальність розвитку психологічної стійкості

Розвиток психологічної стійкості військовослужбовців УДО України військовослужбовців Управління державної охорони України набуває особливого значення через високий рівень вимог до професійної надійності при виконанні службових завдань, пов'язаних з забезпеченням безпеки посадових осіб щодо яких здійснюється державна охорона та органів державної влади України. У різні роки прикладні дослідження зазначеної проблеми у силових структурах здійснювали Д. Александров, В. Андросюк, В. Барко, Л. Кандибович, Л. Казміренко, В. Лефтеров, В. Медведєв, Л. Мороз, Є. Потапчук, О. Сафін, О. Столяренко, О. Тімченко, О. Цильмак, Г. Юхновець, С. Яковенко, та інші науковці. У сучасних наукових дослідженнях психологічна стійкість розглядається як передумова будь-якої цілеспрямованої діяльності, її регуляції та ефективності.

На нашу думку, психологічна стійкість, перш за все, ґрунтується на психологічній компетентності військовослужбовців, яка дає їм можливість оцінювати рівень розвитку власних навичок, професійно-важливих якостей; визначати психологічний ресурс, необхідний для вирішення складних професійних завдань; обирати методи розвитку умінь емоційно-вольової регуляції, засоби релаксації тощо. Психологічна компетентність у цьому ракурсі є психологічною обізнаністю військовослужбовця, яка включає знання про особливості перебігу емоційних та когнітивних процесів у складних та екстремальних умовах діяльності; мотивацію до успішного виконання функціональних обов'язків; профілактику емоційного вигорання та професійної деформації; корекцію посттравматичних стресових станів; навички опанування власних емоцій в конфліктній ситуації та ін. Загальновідомо, що поведінка військовослужбовців в складних та екстремальних ситуаціях, зумовлена, у тому числі, такими чинниками як: ступінь адекватності самооцінки, впевненість у собі, рівень суб'єктивного контролю, наявність позитивного мислення, мотивації досягнення успіху, що підтверджує важливість процесу їхнього самопізнання та саморозвитку.

Також актуальність нашого дослідження визначається потребою в теоретичному обґрунтуванні ефективних методів психологічної підготовки військовослужбовців. Кандидати на службу в Управління державної охорони України проходять психофізіологічний відбір, який передбачає у військовослужбовців наявність сильного, врівноваженого типу нервової системи, що, безперечно, є передумовою психологічної стійкості. Разом з тим, оскільки психологічна стійкість є важливою характеристикою професіоналізму військовослужбовців УДО, як ми вже зазначали, важливо застосовувати ефективні методи її розвитку. Безперечно, підготовка військовослужбовців має базуватися на основі сучасних наукових методик, що є подальшим напрямом наших досліджень.

Модель формування патріотичної свідомості у курсантів ВЗВО

Патріотичне виховання курсантів у соціальному середовищі військових закладів вищої освіти будемо трактувати як фактор національної безпеки – цілеспрямований, динамічний процес, який, інтегруючи когнітивно-цілеспрямовану, процедурно-рефлексивну та аксіологічну складові, забезпечує йому майстерність цінностей військової служби, адекватну оцінку ситуації та вибір поведінки під час виконання професійного обов'язку.

Моделювання процесу патріотичного виховання курсантів у спільному освітньому середовищі з урахуванням особливостей військової підготовки здійснюється з використанням системних, інтегративних, аксіологічних та середніх підходів. Отже, системний підхід забезпечує визначення конструктивних особливостей моделі, інтегративно-активний підхід обґрунтує залучення до варіативної діяльності, аксіологічний підхід забезпечить привласнення цінностей військової служби.

Нормативно-цільова складова моделі включає мету, завдання та принципи патріотичного виховання курсантів. Метою патріотичного виховання курсанта є розвиток його якостей і взаємин громадянина-патріота, військового професіонала і моральної особистості.

Основні завдання дозволяють визначити зміст патріотичного виховання курсантів: 1) вивчення історії Батьківщини, армії, патріотичних традицій; 2) формування патріотичної свідомості, почуття військового обов'язку, честі та гідності офіцера; 3) формування професійно важливих якостей, спільної культури та високої моральності, необхідності оволодіння цінностями військової культури, фізичної культури і спорту, дисципліни, відповідальності тощо.

Міцна складова моделі обумовлює дидактичні процеси, які формують у курсантів: знання, навички, особистісно значущі якості й цінності. Вибір форм, методів, прийомів і засобів визначається змістом програми патріотичного виховання у курсантів військових закладів вищої освіти.

У процесі патріотичного виховання використовуються усні, візуальні, друковані, технічні, психологічні та освітні засоби, а також художня та аматорська творчість. Цей компонент виконує практичну орієнтацію та функцію соціалізації.

Оціночна складова моделі містить критерії формування патріотизму у курсантів та результат, до якого повинен прийти кожен з них. Цей компонент моделі орієнтований на аналіз результатів, оцінку, розробку коригувальних дій для поліпшення успіхів у процесі патріотичного виховання курсантів. Основою цього компонента є педагогічна діагностика та корекція.

Компонент оцінювання пов'язаний з методом патріотичного виховання курсантів, оцінювання та самооцінки, корекції, що виконує коригувальну та рефлексивну функцію.

Організація національного спротиву – як чинник посилення обороноздатності держави

Тисячолітня історія України сповнена сторінками героїчної боротьби за здобування і відстоювання незалежності, але відсутність злагоди в політичному керівництві в різні епохи призводила до її втрати. Однак на українських теренах знову і знову поставали провідники, які очолювали рух опору проти чергової окупації. Після відновлення державності у 1991 році випробування для українського народу, на жаль, не припинилися.

Сучасним викликом для оборони нашої держави протистоять оснащені і підготовлені Збройні Сили України, які входять до 25 найсильніших армій світу. Проте тільки армії для стримування гібридної агресії Російської Федерації, що продовжується уже сьомий рік, не достатньо.

“Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки залишаються найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу” – сказано в нашій Конституції. Тому важливо створити умови за якими кожний громадянин міг би внести свій вклад в оборону держави.

Для вирішення цієї державної справи прийнятий Закон України “Про основи національного спротиву” в якому зазначено: “Національний спротив – складова всеохоплюючої оборони України, що включає в себе комплекс заходів, які організовуються та здійснюються в мирний час і в особливий період в Україні з метою максимально широкого залучення громадян України до дій, спрямованих на забезпечення воєнної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності держави, стримування і відсіч агресії та завдання противнику неприйнятних втрат, з огляду на які він буде змушений припинити агресію проти України”.

Як визначено у Законі система національного спротиву об’єднує три складові: територіальну оборону, рух опору та загальновійськове навчання населення. Заходи щодо національного спротиву здійснюватимуться як на підконтрольній так і на окупованій територіях держави. Водночас тероборона вестиметься по всій території України поза межами бойових дій, а рух опору – на тимчасово окупованій території. До того ж складова національного спротиву – підготовка громадян України, – стане вагомим вкладом у національно-патріотичне виховання українців.

Розвиток такої моделі функціонування національного спротиву забезпечить ефективне протистояння в боротьбі із нашим віковичним супротивником і значно посилить обороноздатність держави.

Отже, новий підхід щодо законодавчого врегулювання національного спротиву імплементує концепцію всеохоплюючої оборони, яку використовують країни-члени НАТО і досвід яких покладений в основу нашого Закону. А це значить, що Україна зробила ще один крок до

впровадження стандартів Альянсу, а саме – до практично втілення принципу “всеохоплюючої безпеки”.

к.політ.н. Ніколайчук Г.Г. (ВІКНУ)

Спорт - «театр воєнних дій»: політичний вимір метафори

Спорт і політика характеризуються спільними рисами - змагальність та продукування переможця/переможеного. Використання спорту як метафори політики є доволі проблематичним, адже існує ризик тривілізувати серйозні політичні питання. В той же час цей науковий сюжет потребує тематизації.

Джефрі Оуен Сегрейв (J.O. Segrave) у своїй статті «*The sports metaphor in American cultural discourse*» (2000) зазначає, що американський футбол сьогодні є найбільш популярним видом спорту в США, і саме він став «*фундаментальною метафорою американського політичного дискурсу*».

Американський футбол відіграє ключову роль в політичній мові з, принаймні, двох причин. По-перше, він ґрунтується на комплексі цінностей, що формують командну гру, єдність та повагу до влади як запоруку її успіху. Акцентування уваги на «команді» є вкрай важливим завданням для політиків, які прагнуть лояльності та бажають зміни ієрархій. По-друге, американський футбол продукує та культивує героїчні міфологеми, в яких видатні люди роблять нетривіальні вчинки в інтересах громадян.

Американський футбол досить часто використовується задля опису воєнної сфери/війни. Такі іманентні характеристики футболу як *територіальний контроль, наступ і оборона та мова воєнних дій – бомби, окопи, контратаки* – спродували органічний взаємозв'язок між грою та війною. Ця метафора є впізнаваною та об'єктивною для всіх, хто цікавиться американським футболом та хоч колись переглядав огляди матчів.

Особливо ця метафора яскраво описує першу війну в Перській затоці (1991). Генерал армії США Норман Шварцкопф під час цієї операції окреслив специфічну воєнну стратегію як спробу віддати вирішальний пас у футболі («*Hail Mary pass*»). По суті, «*Hail Mary*» – це спроба віддати довгий пас в американському футболі задля досягнення touchdown в лімітований проміжок часу. Така гра є ризикованою та характеризується низькою кінцевою успішністю, в принципі, так само як і наслідки воєнних дій.

Можна зробити висновок, що намагання використовувати спорт як драматичні фігури політичної мови можуть призвести до обмеження та навіть елімінації відкритих дискусій щодо політик, які є невід'ємною складовою демократичного суспільства. В той же час використання спорту в рамках «театру воєнних дій» - це потужний інструмент психологічного тиску на потенційного політичного опонента (ворога), адже влада метафори – це влада зрозуміти та нав'язати форми політичного порядку. Зрештою, саме метафори відображають, інтерпретують та конструюють політику.

Кіберзагроза у сучасному безпековому середовищі та досвід протидії

У зв'язку із посиленням інформаційного впливу на безпеку суспільства, що є причиною загроз громадській безпеці, виникає необхідність у оновленні та вдосконаленні системи забезпечення кібербезпеки.

Крім цього, в науковій літературі досі не існує сталого пояснення поняття кібербезпеки. Так, наприклад, Б.А. Кормич вважає, що кібербезпека - це захищеність встановлених законом правил, за якими відбуваються інформаційні процеси в державі, що забезпечують гарантовані Конституцією умови існування і розвитку людини, всього суспільства та держави.

Такі науковці та дослідники, як В.І. Андреев, В.С. Чередниченко, В.О. Хорошко та М.Є. Шелест під кібербезпекою розуміють захищеність інформації та інфраструктури, яка її підтримує від випадкових чи навмисних впливів природного або штучного характеру, які можуть завдати неприйнятної шкоди суб'єктам інформаційних відносин, у тому числі власникам і користувачам інформації й підтримуючої інфраструктури.

Кібербезпека - це складний, комплексний вид діяльності. Відповідно до цього можемо зрозуміти, що для її забезпечення варто чітко розумітися на складових, які мають важливе значення для становлення кібербезпеки, чинники, які її формують, а також - фактори, які можуть становити кіберзагрозу.

Систему забезпечення кібербезпеки складає сукупність інформаційно-аналітичних, адміністративно-правових, теоретико-методологічних, організаційно-управлінських, спеціальних і ряду інших заходів, які спрямовуються на забезпеченні стійкого розвитку об'єктів кібербезпеки, а також інфраструктури її забезпечення.

Для забезпечення кібербезпеки України виділяють наступні нормативно-правові документи, які є її основою:

- Конституція України та інші нормативно-правові акти, що регулюють суспільні відносини в електронній сфері;

- Закони України: "Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні", "Про Концепцію Національної програми інформатизації", "Про інформацію", "Про державну таємницю", "Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах", "Про доступ до публічної інформації";

- Указ Президента України "Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері кібербезпеки України".

Отже, проводячи дослідження проблем, що пов'язані із виникнення кіберзагроз, варто враховувати той факт, що кібербезпека є складовою інформаційних технологій, через які здійснюється велика кількість вчинення незаконних дій, а також - ведення інформаційної війни, що стає основною причиною кібернебезпеки.

Аналіз досвіду організації взаємодії в інтересах дій окремої механізованої бригади

Взаємодія – це погодження сумісних дій щодо використання сил та засобів взаємодіючих сторін в інтересах морально-психологічного забезпечення бойових дій.

Взаємодія організовується та здійснюється за етапами бою і передбачає: планування, організацію та здійснення відповідних заходів.

Планування взаємодії полягає у детальній розробці заходів щодо спільних дій суб'єктів морально-психологічного забезпечення, застосування відповідних сил та засобів в інтересах морально-психологічного забезпечення та їх документальному оформленні.

Організація взаємодії – це сукупність взаємопогоджених заходів, які проводяться командуванням, офіцерами відділення морально-психологічного забезпечення з метою спільного виконання завдань морально-психологічного забезпечення бою і їх документальному оформленні в документах взаємодіючих сторін.

Взаємодія в інтересах морально-психологічного забезпечення здійснюється: з вищим штабом та органом морально-психологічного забезпечення; відповідними заступниками командира, начальниками родів військ і служб; з доданими військовими частинами, тими, які підтримують, з сусідами, з'єднаннями і військовими частинами, які діють попереду, а також, з відповідними органами Державно-прикордонної служби, Міністерства внутрішніх справ, Міністерства надзвичайних ситуацій та служби безпеки, підтримуються зв'язки з центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, з громадськими об'єднаннями та організаціями, засобами масової інформації, релігійними об'єднаннями та конфесіями.

Організаційно-управлінська діяльність командирів (начальників) органів з морально-психологічного забезпечення повинна забезпечити повне використання морально-психологічного потенціалу військ з метою якісного виконання поставлених перед ними бойових завдань у встановлені терміни.

Запропонований порядок організації взаємодії в інтересах морально-психологічного-забезпечення дозволяє підвищити оперативність організаційно-управлінської діяльності відповідних посадових осіб.

*к.політ.н., доц. Кирик В.Л. (ВІКНУ)
Погорєлов В.В. (ВІКНУ)*

Підтримка сепаратизму як форма реалізації неоімперських інтересів Російської Федерації

Російська Федерація завжди підтримувала сепаратизм в інших країнах для реалізації своїх політичних, економічних, воєнних інтересів.

Підтримка сепаратизму в Грузії, а саме в районі Південної Осетії та Абхазії має наприклад, наслідки для відносин не тільки між Тбілісі та Москвою, а в цілому для Європи та міжнародної спільноти. Розширення ЄС і НАТО перетворює дозвіл подібних конфліктів в нагальну потребу, оскільки існування слабких або нестабільних країн буде погрожувати і стабільності самих країн-членів. Таким чином РФ чітко здійснює контроль над регіоном і повністю веде гру, не даючи Грузії повноцінно виходити на політичну арену.

В Україні з початком виникнення сепаратистських настроїв на сході та півдні також обумовлене імперською політикою Росії, яка направлена на підкорення українського етносу, і триває вона аж від Радянських часів. З початку 90-х років у розвитку політичних процесів в Автономній Республіці Крим почали зростати негативні тенденції. У 1992–1994 рр. реально постало питання про вихід Криму із складу України та, а отже – про подальше існування цілісної незалежної держави. Загострювалася внутрішньополітична ситуація, накопичувалися проблеми облаштування кримських татар. На розвиток політичних процесів автономії негативно впливали зовнішні фактори, зокрема, російський. У 1995–1998 рр. деякі негативні тенденції вдалося подолати: визначений статус Криму як автономії у складі України, зменшився вплив сепаратистських сил. Все це тривало недовго, і Росія нарощувала сепаратистські рухи, підтримувала проросійських політиків, революції, що в результаті дало їй в повному обсязі проявити свої неоімперські амбції та анексувати АР Крим. Після цих подій на сході України почались акції, що були зумовлені «успіхом відділення» і «приєднання Криму» до Росії. Звісно, РФ грала за своїми правилами і провела ще один «референдум», який повністю суперечив Конституції України. В результаті чого на сході України восьмий рік триває війна.

Таким чином, Росія хоче домінувати на політичній арені, мати завжди «провідні ролі». Всі ці дії звісно є чинником загроз безпековому середовищу країн, де «імператор» хоче керувати.

*к.політ.н, доц. Сірий С.В. (ВІКНУ)
Суконник Б.Ю. (ВІКНУ)*

Етнічні чинники воєнних конфліктів сучасності

На жаль, і у ХХІ сторіччі людство не припинило воювати між собою. Кількість конфліктів у світі від часів завершення Другої світової війни помітно зросла. Але якщо раніше найчастіше конфліктували між собою держави, тепер це здебільшого локальні конфлікти.

Історики підраховали, що за останні 5,5 тисячі років на Землі відбулося 15,5 тисячі війн і воєнних конфліктів (в середньому 3 війни на рік). За 15 років, з кінця ХІХ століття до Першої світової війни, було зареєстровано 36 війн і воєнних конфліктів (в середньому 2,4 на рік). За 21 рік між двома світовими війнами сталося 80 війн (4 на рік). З 1945 по 1990 рік відбулося 300 війн (в середньому 7,5-8 на рік).

У ХХІ столітті воєнні конфлікти різної інтенсивності залишаються характерною прикметою життєдіяльності людства. Так, за даними Стокгольмського міжнародного інституту дослідження миру (анг. SIPRI – Stockholm International Peace Research Institute) активні збройні конфлікти відбулися щонайменше в 39 державах у 2020 році (на 5 більше, ніж у 2019 році): 2 в Америці, 7 в Азії та Океанії, 3 в Європі, 7 на Близькому Сході та в Північній Африці (MENA) і 20 у країнах на півдні.

Як і в попередні роки, більшість з них відбувалася в межах однієї країни (внутрішньодержавної), між урядовими силами та однією або кількома озброєними недержавними групами. Два внутрішньодержавних конфлікти були великими збройними конфліктами (з понад 10 000 смертей у результаті конфлікту протягом року) – Афганістан та Ємен – і 16 були збройними конфліктами високої інтенсивності (з 1000-9999 смертями внаслідок конфлікту) – Мексика, Сирія, Нігерія, Демократична Республіка Конго, Ефіопія, Сомалі, Малі, Ірак, Південний Судан, Буркіна-Фасо, Мозамбік, Камерун, Лівія, Філіппіни, Індія та Нігер. Між державами велось лише два збройні конфлікти: триваючі прикордонні зіткнення між Індією та Пакистаном, а також прикордонний конфлікт між Вірменією та Азербайджаном за контроль над Нагірним Карабахом, який надалі переріс у конфлікт високої інтенсивності. Два інших збройні конфлікти точилися між державними силами та збройними угрупованнями, які прагнули до державності (між Ізраїлем та палестинцями та між Туреччиною та курдами).

У ХХІ столітті притаманними є внутрішньодержавні конфлікти, які як правило виникають через певні міжетнічні протиріччя в середині певної країни, які звичайно ж не обходяться без підтримки сильного посередника з боку іншої держави чи терористичної організації (прикладом може виступати втручання Росії в «громадянські війни» країн що входили до складу колишнього СРСР: Молдова – 1992 рік, Грузія – 2008 рік, Україна 2014 рік).

Етнічні конфлікти сучасної епохи численні і мають місце практично у всіх регіонах планети, підриваючи стабільність як економічно слабких країн, так і країн з розвинутою економікою і високим рівнем життя населення, як авторитарних і нерозвинених демократично держав, так і класичних демократій.

Різномірність населення за культурою в широкому розумінні посилює тенденцію до дезінтеграції. Це спостерігаємо в М'янмі, на Кіпрі, у Судані, Ефіопії, колишній Югославії та в інших країнах і регіонах. Ще складнішою ситуацією та етнічною строкатістю відзначаються регіони та держави, що входили до колишнього СРСР. Події у Чечні – красномовний доказ цього.

Сусідні держави, політичні, економічні, військово-політичні, геостратегічні блоки, а також сусідні народи можуть прямо чи опосередковано впливати (сприяти або перешкоджати) на процес суверенізації етносів. Це може бути втручання у хід і результати проведення референдумів, виборних кампаній, розв'язання прикордонно-територіальних, адміністративно-державних, майнових, релігійних питань: нав'язування певної юрисдикції договорів, угод, норм взаємовідносин, ескалація воєн, конфліктів, агресії

Виникнення будь-якого етнополітичного конфлікту обумовлено існуванням тієї чи іншої форми нерівності етносів. Тому врегулювання етнічних конфліктів вимагає знаходження нового, компромісного й прийнятного для всіх конфліктних сторін балансу взаємного задоволення їх інтересів.

Проблема етнічних конфліктів протягом останніх десятиліть є однією з найбільш актуальних тем для дослідників, що представляють різні сфери науки. Головна причина такої пильної уваги до цього питання полягає у важливості розв'язання подібного роду конфліктів, які до того ж стали одним з найбільш поширених джерел суспільних протиріч і політичної нестабільності. Нині на світовій арені присутня наростаюча емоційна напруженість, що супроводжує конфліктні взаємодії, й може спричинити як мобілізуючий, так й дезорганізуючий вплив на поведінку учасників конфлікту. Прикладом може слугувати карабаський конфлікт який почався з мітингу і мирних вимог вірменського населення про зміну статусу Нагірного Карабаху і надалі переріс у серйозне збройне протистояння.

Таким чином, події останніх років продемонстрували, що етнічні конфлікти в різних частинах світу виходять за рамки внутрішньодержавних й навіть регіональних. Такі конфлікти виникають за умов протиставлення рас (ПАР), етнічної супротивності (Наприклад оскільки територія колишнього СРСР є поліетнічною, то фактично будь-який конфлікт знаходить етнічний відтінок), реалізації права на користування рідною мовою (Україна, Білорусь, країни Балтії та ін.), права на етнічну територію (Вірменія – Азербайджан, проблема курдів).

Сапон К. (НАСБУ)

Чинники, які впливають на морально-психологічний стан військовослужбовця-офіцера в період становлення на службі

Чинники, які впливають на пристосування до умов середовища військовослужбовця-офіцера умовно можна поділити на два критерії: зовнішні та внутрішні. Під зовнішніми ми можемо розуміти умови соціального середовища, колектив, необхідність виконання професійних завдань тощо, до внутрішніх відносимо, відношення самого офіцера в психологічному, моральному аспекті до умов які його оточують, оцінки зазначених чинників, та відношення до них.

Умови проходження служби потребують швидкої адаптації, в подальшому професійного вдосконалення й підвищення кваліфікації являється професійна підготовка офіцера, що допомагає молодому фахівцю успішно виконувати службові обов'язки, правильно використовувати знання та набувати професійний досвід.

Чинники, що ускладнюють адаптацію військовослужбовців-офіцерів в процесі службової діяльності:

1. Недостатність та недостовірність інформації про умови проходження та особливості проходження військової служби. Обмежена інформованість є

наслідком відсутності в Україні ефективно діючої системи профорієнтації випускників шкіл та недоліків навчально-виховного процесу. Практично одиниці молодих людей ознайомлені з достовірною інформацією щодо проблем соціального характеру, розмірів та своєчасності виплат грошового утримання, фактичної тривалості робочого дня офіцерів Збройних Сил України. Але навіть ті, що знають її, сподіваються на покращення даної ситуації в майбутньому.

2. Недбале чи байдуже ставлення командирів (начальників) до процесу адаптації або ж морально-психологічного стану військовослужбовців-офіцерів.

3. Слабка психологічна та практична підготовка, низький рівень морально-ділових якостей військовослужбовців-офіцерів.

4. Надмірне завантаження непритаманними посаді завданнями - призводить до значних щоденних витрат часу, фізичної напруги, посилених емоційних перевантажень, скорочення вільного часу, віддачі усіх фізичних сил та можливостей.

5. Призначення військовослужбовців-офіцерів на посади, які не відповідають отриманій спеціальності.

6. Низький рівень матеріального забезпечення особового складу (грошове забезпечення, речове та продовольче забезпечення, медичне та санаторно-курортне забезпечення, забезпечення житлом тощо).

Отже, велика кількість чинників впливає на адаптаційні процеси військовослужбовця-офіцера в період становлення на службі, тому потрібно звертати значну увагу щодо морально-психологічного стану кожного військовослужбовця.

к.і.н., с.н.с. Слюсаренко П.М. (НУОУ)

Актуальність викладання навчального модуля “воєнна історія України” на кафедрах військової підготовки

Обговорення запропонованої на Міжнародній науково-практичній конференції проблематики є важливим і актуальним завданням для сьогодення, адже якісне викладання майбутнім офіцерам запасу саме навчального модуля «Воєнна історія України» допомагає не лише збагатити їхні знання певними воєнно-історичними матеріалами, а й сформувати національну свідомість, виховати почуття патріотизму, змотивувати їх на захист України та навчити доцільно використовувати набуті знання для проведення у майбутньому заняття з національно-патріотичної підготовки, організації та проведення командирського (цільового) інформування, заходів з військово-патріотичної та культурологічної роботи з сержантами і солдатами Збройних Сил України.

Під час проведення занять майбутні офіцери запасу значно розширюють та поглиблюють знання з розвитку воєнно-історичних подій на українських теренах від найдавніших часів до сьогодення, вивчають, аналізують і оцінюють війни і збройні конфлікти, революції, українські національно-

визвольні рухи, вивчають особливості, роль і місце українських збройних формувань в українському національному державотворенні. Особливе місце в матеріалах модуля відводиться вивченню воєнно-політичної діяльності провідних персоналій, які причетні до вирішальних змін у державотворенні саме на українських землях. Велика увага в тематиці модуля відведена “гібридній війні” Російської Федерації проти України, яка триває й понині.

Саме зараз Російська Федерація широко і дошкульно діє в українському інформаційному просторі, застосовуючи у повсякденні свій потужний інформаційний компонент, як один із головних чинників “гібридної війни” проти України. Всі свої інформаційно-ідеологічні потуги Російська Федерація активно спрямовує на свідомість цивільних і військових громадян України. Через різні види засобів масової інформації східний сусід намагається схилити українське громадянство до замирення (“примусити до миру”, як люблять висловлюватись російські президенти ще з часів російсько-грузинської війни 2008 року), до “привабливості” “русского мира”, до нав’язування думки для усвідомлення на кшталт – “ми браття і у нас єдині корні і єдина історія”, “ми один народ”, що, звісно, не є правдивим. Все це спрямовується лише з єдиною метою – знищення української державності та української ідентичності.

Отже, опанувавши саме об’єктивними і правдивими воєнно-історичними матеріалами майбутні офіцери запасу цілком здатні успішно протистояти всім російським міфологічним ідеологемам у військовій діяльності, бути провідниками української державницької політики у військових підрозділах.

*д.психол.н., проф. Стасюк В.В. (НУОУ)
Дикун В.Г. (НУОУ)*

NATO STANAG щодо ролі морального компонента бойової потужності військ

Восьмий рік поспіль наша держава живе і працює в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України. Такі обставини суттєво актуалізують та загострюють потребу України в реформуванні армії задля збільшення можливостей у відстоюванні цілісності країни та державного суверенітету. Важливим кроком на цьому шляху став ухвалений 7 лютого 2019 року Верховною Радою України законопроект про закріплення в Конституції стратегічного курсу України на членство в НАТО.

Однак, відносини між Україною і Організацією Північноатлантичного договору (НАТО) почали розвиватися ще на початку 90-х років XX ст. і відтоді стали одним з найбільш важливих. Починаючи з 2014 року, внаслідок російсько-української війни, співробітництво між Україною і НАТО у низці ключових галузей було активізовано. Пріоритетним національним інтересом України у сфері зовнішньополітичної діяльності став розвиток та подальше поглиблення відносин стратегічного партнерства України з НАТО щодо дотримання принципів, зафіксованих у Хартії про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору 09 липня 1997 року, Декларації про її доповнення від 21 серпня 2009 року, а також на

виконання рішень, прийнятих за результатами засідання Комісії Україна – НАТО на рівні глав держав та урядів (4 вересня 2014 року, м. Ньюпорт, Сполучене Королівство Великої Британії і Північної Ірландії).

Проте найкоротшим шляхом для набуття Україною юридичного членства в Альянсі є приведення ЗС України у відповідність до стандартів, які є в країнах-членах НАТО. Саме з цією метою, Верховною Радою 06 червня 2019 року був прийнятий Закон України “Про внесення змін до деяких законів України щодо військових стандартів”, який 3 липня 2019 року набув чинності. Цей закон вносить зміни до законів “Про оборону України” і “Про стандартизацію” відносно приведення національних військових стандартів до стандартів НАТО.

Тож, перехід українського війська на стандарти НАТО є вкрай важливим та необхідним і вимагає здійснення цілої низки реформ у ЗС України – переходу органів військового управління на функціонування у складі типових до НАТО структур. Ця модель підвищує рівень сумісності штабів з органами управління країн-членів Альянсу. У цих умовах, одним із відповідальних завдань є набуття відповідними штабами оперативної сумісності яка б надала змогу військовим частинам та підрозділам ЗС України діяти самостійно та спільно з військами партнерами України. Зазначена обставина вимагає впровадження у роботу штабів ЗС України низки стандартів та процедур прийнятих у країнах-членах НАТО, у тому числі щодо прийняття воєнних рішень (military decision making process, MDMP). При цьому необхідно зважати на те, що НАТО не має власних збройних сил, у розпорядженні Альянсу є збройні сили країн-членів. А тому функціонування типових до НАТО структурних підрозділів штабів ЗС України буде відбуватися з урахуванням національних особливостей (UKR national elements) розподілу повноважень, наявних сил та засобів. Що є цілком прийнятним для НАТО.

к.політ.н., доц. Ясинська В.С. (ВІКНУ)

Жінки та збройні сили: світовий досвід та українські реалії

Однією з основних соціальних тенденцій у суспільстві є зростання ролі жінок в науці, економіці, політиці. Не залишилися осторонь від цього процесу й збройні сили. Попри всі складнощі військового життя, жінки аж ніяк не поступаються чоловікам у прагненні присвятити себе захисту Вітчизни. Військовий конфлікт на українській території спонукає державу ретельніше поставитися до питання інтеграції жінок у збройні сили, що потребує до себе особливої уваги.

Американська дослідниця Меді Сігел у своєму дослідженні «Військові ролі жінок: минуле, теперішнє чи майбутнє?» виокремила три групи чинників, що спричиняють інтеграцію жінок в армію: зміни збройних сил, зміни соціальної структури суспільства та зміни культури. Під змінами у збройних силах дослідниця розуміє зміну концепції національної безпеки, воєнної технології, організаційної структури армії, призначення збройних сил та політики рекрутування військовослужбовців. Зміна соціальної структури

суспільства полягає у тому, що протягом останніх десятиліть жінки активно вийшли на ринок праці та публічну сферу. До культурних факторів Сігел відносить зміни культурних цінностей по відношенню до ролі жінки в західних суспільствах та популярність ліберального принципу рівності прав і можливостей.

Дійсно, участь жінок у військовій діяльності довгий час викликала суперечки. Аргументи противників гендерної рівності головним чином стосувалися фізичної та психологічної неспроможності жінок проходити військову службу, проблеми забезпечення згуртованості, боєготовності та підтримки морального духу загону. Але подібні аргументи неодноразово спростовувалися. Міжнародним досвідом доведено: за умови однакової підготовки жінки так само ефективно виконують свої обов'язки, як і чоловіки. До того ж, не кожний чоловік – хороший солдат. Узагальнена інформація про стан військової дисципліни свідчить, що саме жінки становлять найменшу частку порушників. За відгуками безпосередніх начальників, вони більш відповідальні, організовані та дисципліновані. Результати соціологічних досліджень, проведені за останні 10 років, доводять, що саме жінки-військовослужбовці найбільш старанно виконують службові обов'язки, більш уважні, відповідальніші та не поступаються професіоналізмом чоловікам.

В арміях різних країн-членів НАТО жінки мають можливість служити практично за всіма військовими спеціальностями і мати рівний з чоловіками кар'єрний ріст. В Австралії з 2011 року вже немає жодних обмежень для жінок на будь-яких посадах, а в Норвегії аналогічний закон ухвалено ще 1985 року. Проте всі показники «б'є» Ізраїль – 34% загальної чисельності ЦАХАЛ є саме жінки. Найвідомішим підрозділом в ізраїльській армії є створений 2004 року жіночий батальйон «Каракаль» (піщана рись).

В Україні нині 15,6% Збройних сил складають жінки. Це дуже близько до середнього показника армій НАТО, який складає 10,9%. У Збройних силах України працюють і проходять службу близько 57 тисяч жінок. Із них більш як 30 тисяч мають військові звання, майже 5 тисяч – офіцерські. Понад 13 тисяч жінок є учасницями бойових дій на сході України. Жінки захищають Україну у війні проти російської агресії на як кулеметниці, снайперки, гранатометниці, водії бойових машин, медичні працівниці тощо.

Завдяки співпраці з НАТО, реалізації євроінтеграційного курсу України змінюється і гендерна політика в Збройних силах України. Так, у 2016 році було розширено перелік військових професій для жінок. З 27 жовтня 2018 року набув чинності Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби в Збройних Силах України та інших військових формуваннях», завдяки якому віднині жінки виконують військовий обов'язок на рівних засадах із чоловіками. В 2019 році дівчата вперше мають можливість вступати до військових ліцеїв.

Україна входить до числа держав з найвищою кількістю військовослужбовців-жінок. Тому б здавалося, що для жінок в армії мають бути створені найсприятливіші умови. Але на сьогодні, Україна знаходиться

лише на початку шляху до гендерної рівності в армії. Однак, не можна не відмітити бажання української влади рухатись у цьому напрямку. Принаймні, на законодавчому рівні створені всі умови для участі жінок у військовому житті країни на рівні з чоловіками. Залишилось лише дотримуватись прийнятих законів і не забувати, що ключове слово тут – рівність.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби у Збройних силах України та інших військових формуваннях» від 06.09.2018 № 2523-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua>

2. Матеріали IV Міжнародної конференції «Комплексний підхід до інтеграції гендерних аспектів у діяльність сектору безпеки та оборони України». 3–4 квітня 2019 р. / Center for Civilians in Conflict. – К., 2019.

3. Професійна та гендерна ментальність військовослужбовців Збройних Сил України: формування на засадах європейських цінностей : навч. посіб. / за заг. ред. Л. В. Кримець. – К. : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2018. – 188 с.

*к.політ.н., доц. Ясинська В.С. (ВІКНУ)
Мельошина О.В. (ВІКНУ)*

Сучасні інформаційні війни та їх вплив на політичну стабільність держави

Сучасна епоха побудови інформаційного суспільства сприяє розвитку нових форм і способів досягнення країнами політичних, економічних та інших цілей. В системі національної безпеки розвинених країн передбачено реалізацію програм національної безпеки, до яких входять політичні, воєнні, економічні, соціальні, інформаційні й інші стратегії. Особлива роль при цьому належить інформаційним стратегіям, які набувають вирішального значення у разі реалізації політики співдружності або своєїрідної “зброї”, якщо реалізуються політика суперництва.

За висловом Клаузевіца – “будь-яка епоха має свої власні війни”, сучасна епоха – не виняток. Використання інформації як зброї ввело в понятійно-категоріальний апарат термін “інформаційні війни”, в яких політичні й економічні цілі досягаються не прямим збройним втручанням, а використанням нових форм насилля та підриву могутності противника зсередини. Отже, у сучасному суспільстві одним з основних джерел загроз національній безпеці держави стали “нетрадиційні”, зокрема інформаційні війни, які розвиненими країнами розглядаються як найбільш ефективний засіб забезпечення своїх національних інтересів.

Основне завдання повномасштабних інформаційних воєн сучасності полягає, частіше за все, в зміні політичного керівництва держави, що є неможливим в політично стабільній країні. Тому всі можливі форми і методи ведення інформаційних воєн спрямовані на внесення в суспільну та індивідуальну свідомість ворожих, шкідливих ідей та поглядів, дезорієнтацію,

дезорганізацію та дезінформацію населення. Наслідком такого масового впливу сучасних інформаційних технологій є хибна ідентифікація: людина ідентифікує себе з певної соціокультурною групою, до якої, насправді, не належить. Механізм хибної ідентифікації запускає процес маніпуляції свідомістю, який допомагає заставити маси діяти в необхідному напрямку, навіть, проти своїх власних інтересів.

Для проведення успішної інформаційної війни важливим є низький рівень політичної освіти населення, а саме, відсутність у громадян чіткого уявлення про механізми функціонування політичних інститутів, уміння критично оцінювати процеси політичного життя, почуття відповідальності, поваги до прав і інтересів інших.

Тому для забезпечення політичної стабільності держави дуже важливо, по-перше, підвищувати політичну культуру населення, створювати цілісну систему політичної освіти, по-друге, розробляти і вдало застосовувати методи боротьби з новими інформаційними загрозами. І тоді інформаційна війна проти суспільства буде малоефективною, недієвою, тому що таке суспільство, на свідомому рівні, матиме інформаційну перевагу над будь-яким ворогом.

Список використаних джерел:

1. Забезпечення інформаційної безпеки у провідних країнах світу: Навчальний посібник/за заг. ред. В. М. Петрика. – К. : Вид-во ІСЗІ НТУУ «КПІ», 2014. – 260 с.

2. Ліпкан В. А., Максименко Ю. Є., Желіховський В. М. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції: Навчальний посібник. - К.: КНТ, 2006.

3. Почепцов, Г.Г. Сучасні інформаційні війни. К: Києво-Могилянська академія, 2015. – 497 с.

к.пед.н. Ситар І.В. (ВІКНУ)

Жогіна Л.В. (ВІКНУ)

Погорецька О.В. (ВІКНУ)

Розвиток наукового управління ВНЗ та його структурні методологічні складники

Прагнення українського суспільства до найкращих надбань освіти розвинутих країн світу, насамперед європейських, потребує фундаментальних змін у структурних складниках усієї освітньої галузі держави, особливо в її основному структурному складнику – закладах вищої освіти. Здійснення реформ повної вищої освіти багато в чому залежить від відповідності системи управління сучасним викликам та умовам діяльності закладів вищої освіти, від рівня фаховопосадової компетенції їх керівників, основою якої є наукові надбання й технології загального та педагогічного менеджменту.

У закладах вищої освіти України спостерігаються такі тенденції: прагнення до розширення варіативності змісту навчання, певної профілізації та розширення спектру нових спеціальностей, високий рівень загальної середньої освіти, що є передумовою до отримання якісних результатів навчання; спроби керівництва та педагогічних колективів створити навчальні

курси для підвищення компетентностей та рівня знань у студентів, де вони будуть поєднані спільною навчальною метою. Простежуються тенденції намагання деяких закладів вищої освіти до конкурентоспроможності на основі поліпшення якості надання освітніх послуг; утілення новітніх вітчизняних і зарубіжних педагогічних технологій; упровадження й поширення дистанційного навчання; створення сучасної навчальної та матеріально технічної баз; розвиток електронних бібліотек та інших сучасних джерел накопичення необхідної інформації; забезпечення швидкого та зручного доступу до світових інформаційних ресурсів; поліпшення фахової підготовки та майстерності педагогічних кадрів; підвищення посадово-функціональної компетентності та рівня управлінської кваліфікації керівників, розширення їхніх педагогічних повноважень та фінансово-господарської самостійності тощо.

Однією з важливих сучасних проблем освітньої галузі є поліпшення рівня її організаційних складників, насамперед завдяки підвищенню компетентності та професіоналізму управлінських та педагогічних кадрів освітніх установ усіх рівнів і форм власності, що можна здійснити лише на основі використання сучасних досягнень теорії і технологій соціального управління та їх творчої трансформації у повсякденну діяльність, яка останніми роками отримала назву педагогічного менеджменту, або менеджменту у сфері освіти, освітнього менеджменту тощо. Над вирішенням цієї проблеми працюють провідні вчені наукових установ Національної академії педагогічних наук України, кафедр і лабораторій майже 300 вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації, закладів післядипломної педагогічної освіти, творчі групи вчителів наукових шкіл під керівництвом відомих учених відповідного напрямку. Аналітичний огляд результатів багаторічної праці науковців і практиків дає можливість констатувати, що за роки незалежності України створено та далі творчо розвиваються наукові школи з теорії та технологій управління навчальними закладами.

Не заперечуючи важливість і визначальну роль загальних провідних положень філософії, ми вважаємо доцільним у процесі дослідження проблем управління закладами вищої освіти основну увагу в процесі розкриття філософської складової методології управління ними приділити категорії системи як світоглядній основі розуміння природи багатьох речей, об'єктів і процесів. Чітке розуміння суті категорії системи допоможе дійти висновку про те, що управління є частиною більш загальної системи та має на меті збереження і забезпечення її стабільного функціонування та розвитку, що і є головним призначенням управління. Нерозуміння цього призводить до неадекватної діяльності керівників та педагогічного складу, що не відповідає їхнім посадово-функціональним обов'язкам, і як наслідок – до поступового руйнування всієї загальної системи, до якої належить заклад вищої освіти. Категорія системи та її складник – управління – має прояв в усіх сферах життєдіяльності закладу вищої освіти: навчальному процесі, адміністративній праці, методичній роботі, проведенні пар, навчальних курсів тощо. Для визначення рівня цілісності, тобто системності, варто не забувати про ознаки,

без яких системи будь-якого рівня і виду не існують, а саме: наявність мети, ієрархічність і структурованість її складників, взаємозв'язок з іншими системами, якісний взаємовплив одне на одного внутрішніх складників (підсистем), умовна межа поділу всіх частин системи, прагнення до руйнування, стан невизначеності (ентропія) всіх складників, обов'язкова наявність управління, яка є, зі свого боку, системою певного рівня у складі тієї чи іншої системи, до якої вона належить. Відсутність, нерозуміння або неврахування в управлінській діяльності хоча б однієї з наведених ознак системності призводить до втрати стабільності, керованості та руйнування всієї системи.

Переважну більшість усіх наукових проблем управління закладами освіти спрямовано на вивчення тих чи інших аспектів реалізації технологічної частини методології, що добре простежується у виокремленому нами другому напрямі, а саме – організаційно-педагогічні питання управління закладами вищої освіти (адміністративно-педагогічний менеджмент). За період 1991–2015 рр. різні аспекти загальної адміністративно-педагогічної діяльності закладів освіти були предметом поглиблених наукових досліджень, що знайшло відображення у п'яти захищених дисертаціях на присвоєння наукового ступеня доктора педагогічних наук та понад 30 дисертаціях на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. Не припиняючи досліджень кандидатів педагогічних наук та їхнього певного внеску в теорію та практику діяльності керівників закладів освіти, відзначимо, що докторські дисертації і за формальними вимогами і за своїм змістом були спрямовані на вирішення актуальних проблем управління та мали суттєвий вплив на розвиток вітчизняної науки управління закладами освіти, що знайшло відображення у відповідних працях. Серед них особливо варто відзначити праці Л.Ващенко, Л.Даниленко, Г.Єльнікової, В. Маслова та інших, в яких розкрито найхарактерніші для закладів вищої освіти як теоретичні підходи та способи їх практичного вирішення в умовах реформування освітньої галузі України, так і окремі аспекти організаційно-педагогічної діяльності. На початку третього тисячоліття посилилась увага до розвитку педагогічних досліджень процесів інноваційної діяльності у закладах вищої освіти (Л. Ващенко, Л. Даниленко та ін.), а також втілення ІКТ-технологій в управлінську діяльність керівників (В. Биков, Л. Калініна, В. Луначек та ін.).

За роки незалежності в нашій державі триває формування сучасної науки управління закладами освіти різної спрямованості, в тому числі й закладами вищої освіти, про що свідчать десятки захищених докторських та близько 150 кандидатських дисертацій з актуальних проблем освітнього менеджменту, надруковано понад 200 монографій і майже дві тисячі наукових публікацій різного рівня з проблем управління навчальними закладами у вітчизняних та зарубіжних наукових часописах. Однак подальший розвиток і реформування всіх ланок освітньої галузі України потребує поглиблення та інтенсифікації розробки проблем теорії і технологій наукового управління, що підтверджується загальною недостатністю, спрямованістю кількості досліджень з управління закладами освіти, кількістю захищених дисертацій з

проблем управління, які складають, за нашим дослідженням, менше, ніж 5 % від загальної кількості захищених дисертацій з різних проблем педагогічної науки.

Список використаних джерел:

1. Адаменко О. В. Українська педагогічна наука в другій половині ХХ століття: монографія.- Луганськ: Альма- матер, 2005. – 704 с.
2. Чуран Н.М. Розвиток історії педагогіки в Україні (історикографічний аспект).–Х.–1994.–704с.
3. Курило В.С. Становлення і розвиток системи освіти та педагогічної думки східноукраїнського регіону у ХХ столітті.–Луганськ, 2009.–507с.
4. Шакуров Р. Х. Социально-психологические проблемы руководства педагогическим коллективом.–М.: Педагогика, 1982.–208с. 10. Прокопенко А. І. Наукові основи управління в системі освіти: Монографія / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди.– Харків, 2005.–304с. 11. Східін О. Л. Управління освітою і теоретико-методологічний аналіз соціальних технологій.– Запоріжжя: Вид-во Запоріж. ун-ту.–2000.

Наукове видання

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

XVII Міжнародної науково-практичної конференції

**"Військова освіта і наука:
сьогодення та майбутнє"**

ТОМ 3

Тексти тез представлено у авторській редакції. Автори несуть повну відповідальність за зміст, добір, точність наведених фактів, цитат, власних імен, дат та інших відомостей.

Збір, технічне редагування та комп'ютерна верстка – Бадрук О.О.
Оригінал-макет та обкладинка – Халіманенко С.М.

Підписано до друку 25.11.2021. Формат 60x84/¹⁶.
Гарнітура Times. Папір офсетний. Друк ризограф. Тираж 10.
Умов. друк. аркушів 18. Заказ № 41-16.

Надруковано в навчальному картографічному комплексі ВІКНУ
03189, Київ, вул. Ломоносова, 81
521-32-89

